

**MEŽA UN SAISTĪTO NOZARU ATTĪSTĪBAS PAMATNOSTĀDNES
2015.-2020.GADAM**

(Informatīvā daļa)

Rīga, 2015

SATURA RĀDĪTĀJS

Saīsinājumi	3
Ievads	5
1. Esošās situācijas raksturojums	5
1.1. Meža nozare, tās darbības sfēra un pārvalde	5
1.2. Mežs, meža daudzfunkcionalitāte, meža sniegtie pakalpojumi, meža apsaimniekošana un bioloģiskās daudzveidības saglabāšana	8
1.3. Meža veselība, dzīvotspēja un meža apsaimniekošanas risku mazināšana	21
1.4. Meža nozare tautsaimniecībā un sociālekonomiskie aspekti	22
1.5. Starptautiskie procesi meža nozarē	23
2. Ar meža nozari saistītās nozares	26
2.1. Meža nozares izglītība	26
2.2. Meža un meža produktu zinātne un pētniecība	28
2.3. Lauku attīstība un meža nozare	30
2.4. Enerģētika un meža nozare	31
2.5. Būvniecība un meža nozare	33
3. Sasaiste ar citiem attīstības plānošanas dokumentiem	34
4. Meža un saistīto nozaru attīstības politikas pamatprincipi	45
5. Meža un saistīto nozaru attīstības politikas mērķi	48
6. Problēmas, kuras kavē meža un saistīto nozaru attīstības politikas mērķu sasniegšanu	50
7. Turpmākās rīcības plānojums	52
7.1. MSNP 2020 mērķi, rīcības virzieni, politikas un darbības rezultāti un to rezultatīvie rādītāji	53
7.2. MSNP 2020 paredzēto uzdevumu un pasākumu plāns izvirzīto mērķu un politikas rezultātu sasniegšanai katra mērķa rīcības virziena ietvaros	59
8. Sākotnējais MSNP2020 sociāli ekonomiskās ietekmes novērtējums	67
9. Ietekmes uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem novērtējums	68

SAĪSINĀJUMI

AER	Atjaunojamie energoresursi
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
Agenda 21	ANO konferencē "Vide un attīstība" akceptēts Rīcības plāns 21.gadsimtam
AS „LVM”	Akciju sabiedrība „Latvijas valsts meži”
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DP	Darbības programma „Izaugsme un nodarbinātība”
DAP	Dabas aizsardzības pārvalde
ECOSOC	ANO ekonomikas un sociālo lietu padome
Eiropa 2020	Eiropa 2020. Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei
EK	Eiropas Komisija
ELFLA	Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
EM	Ekonomikas ministrija
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds
ES	Eiropas Savienība
ETS	Emisiju tirdzniecības sistēma
Eurostat	Eiropas Savienības Statistikas birojs
FM	Finanšu ministrija
IAP 2020	Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam
IKP	Iekšzemes kopprodukts
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
ĪADT	Īpaši aizsargājamas dabas teritorijas
KPFI	Klimata pārmaiņu finanšu instruments
LAD	Lauku atbalsta dienests
LAP 2020	Latvijas Lauku attīstības programma 2014.–2020. gadam
Latvija 2030	Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam
LGIA	Valsts aģentūra „Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra”
LIAA	Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra
LIFE	Eiropas Savienības vides finanšu programma
LIZ	Lauksaimniecībā izmantojamā zeme
LKF	Biedrība „Latvijas Kokrūpniecības federācija”
LLU	Latvijas Lauksaimniecības universitāte
LLU MF	Latvijas Lauksaimniecības universitātes Meža fakultāte
LM	Labklājības ministrija
LPS	Latvijas Pašvaldību savienība
LU	Latvijas Universitāte
LVMĪ „Silava”	Latvijas Valsts mežzinātnes institūts „Silava”
LV KĶI	Latvijas Valsts Koksnes ķīmijas institūts
LZP	Latvijas zinātnes padome
MAF	Meža attīstības fonds
MeKA	SIA „Meža un koksnes produktu pētniecības un attīstības institūts”
MK	Ministru kabinets
MKP	Meža konsultatīvā padome
MPS	Latvijas Valsts mežzinātnes institūta “Silava” un Latvijas Lauksaimniecības universitātes valsts zinātniskās izpētes mežu apsaimniekošanas aģentūra „Meža pētīšanas stacija”
MSAF	Medību saimniecības attīstības fonds
MSNP 2020	Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes 2015.–2020. gadam
MVR	Meža valsts reģistrs

MVU	Mazie un vidējie uzņēmumi
NAP 2020	Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020. gadam
NATURA 2000	Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamas dabas teritorijas
NEP	Nozaru ekspertu padome
NMM	Nacionālais meža monitorings
NRP	Latvijas nacionālā reformu programma „ES 2020” stratēģijas īstenošanai
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
NVO	Nevalstiskās organizācijas
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (<i>Organisation for Economic Cooperation and Development</i>)
PKC	Pārresoru koordinācijas centrs
RIS3	Viedās specializācijas stratēģija
SEG	Siltumnīcefekta gāzes
SIVN	Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums
SM	Satiksmes ministrija
UNFF	ANO Meža forums
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VIAA	Valsts izglītības attīstības aģentūra
VMD	Valsts meža dienests
VPP	Valsts pētījumu programma
VPP 2020	Vides politikas pamatnostādnes 2014.-2020. gadam
ZI	Zinātniskais institūts
ZIZIM	Zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņa un mežsaimniecība
ZM	Zemkopības ministrija
ZTAIP 2020	Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014. - 2020. gadam

Ievads

Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes 2015.–2020. gadam (turpmāk – MSNP 2020, pamatnostādnes) izstrādātas atbilstoši Ministru kabineta (MK) 2014. gada 11. februāra sēdes protokollēmumam (prot. Nr.8 17.§) „Par MK 2010. gada 21. jūnija sēdes protokollēmuma (prot. Nr.32 67.§) "Rīkojuma projekts "Par koku ciršanas maksimāli pieļaujamo apjomu 2011.–2015. gadam"" 3.punktā dotā uzdevuma izpildi”.

MSNP 2020 izstrādi paredz arī Deklarācijas par Laimdotas Straujumas vadītā MK iecerēto darbību 70. punkts „Izstrādāsim un īstenošim priekšlikumus, kas veicina ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu, meža kapitāla vērtības pieaugumu un ieņēmumu proporcionālu ieguldījumu pašvaldību budžetos, meža apsaimniekošanas ekonomiskās dzīvotspējas stiprināšanai” un Valdības rīcības plāna 70.1. apakšpunkts „Apstiprināt pamatprincipus koku ciršanas apjomu noteikšanai, nodrošinot a/s "Latvijas Valsts meži" stabilizējošo lomu koksnes resursu pieejamībā un nozares konkurētspējas attīstībā” ar darbības rezultātu „Aktualizētas Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes¹, iestrādājot tajās pamatprincipus koku ciršanas apjomu noteikšanai.

MSNP 2020 ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kurā formulēti meža un saistīto nozaru attīstības vidēja termiņa (2015.–2020. gadam) stratēģiskie (attīstības politikas) mērķi, attīstības politikas pamatprincipi, rīcības virzieni attīstības politikas mērķu sasniegšanai, problēmas, kuras kavē šo mērķu sasniegšanu, kā arī politikas un darbības rezultāti, tādējādi iezīmējot meža nozares turpmāko attīstību.

Pamatnostādnes izstrādāja Zemkopības ministrijas (ZM) izveidota darba grupa sadarbībā ar Ekonomikas ministriju un Vides un reģionālās attīstības ministriju. MSNP 2020 izstrādē piedalījās: Latvijas Meža īpašnieku biedrība, Latvijas Kokrūpniecības federācija (7 asociācijas), Latvijas Koka būvniecības klasteris, Latvijas Lauksaimniecības universitāte, Latvijas Valsts mežzinātnes institūts „Silava”, Latvijas Valsts Koksnes ķīmijas institūts, SIA „Meža un koksnes produktu pētniecības un attīstības institūts”, Latvijas Pašvaldību savienība, Latvijas lauku konsultāciju centra Meža konsultāciju pakalpojuma centrs, Valsts meža dienests un akciju sabiedrība „Latvijas valsts meži”.

Pamatnostādnes ir Latvijas meža nozares izaugsmes un attīstības politikas galvenais dokuments, kurā ir ietverta arī sasaiste ar citu nozaru rīcību un nepieciešamo darbību plānojumu.

MSNP 2020 ir cieši saistītas ar Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju līdz 2030. gadam (Latvija 2030) un valsts vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumentiem: Nacionālo attīstības plānu 2014.-2020. gadam, Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnēm 2013.-2020. gadam, Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādnēm 2013-2019. gadam, Pētniecības, tehnoloģiju attīstības un inovācijas pamatnostādnēm 2014-2020. gadam, u.c..

Kā būtiskākais avots pamatnostādnēs paredzēto pasākumu finansēšanai plānots ES 2014.-2020. gada plānošanas perioda fondu finansējums ar valsts un privāto līdzekļu līdzfinansējumu. Vienlaikus daudzi uzdevumi tiks īstenoti par valsts budžeta līdzekļiem, t.sk. ZM, VARAM, VMD un citu valsts pārvaldes iestāžu budžeta un funkciju ietvaros, kā arī par privātajiem līdzekļiem.

1. Esošās situācijas raksturojums

1.1.Meža nozare, tās darbības sfēra un pārvalde

Mežs un zeme, uz kuras tas aug, ir vieni no galvenajiem dabas resursiem Latvijā. Meža platība un tajā uzkrātie koksnes resursi Latvijā nesamazinās, bet turpina pieaugt², vairojot

¹ <http://likumi.lv/doc.php?id=133382>

² Ir vairāki satelītu izpētes projekti, kas vērsti, galvenokārt uz SEG emisiju piesaistes (vai emisiju) aprēķinu un to valstu meža apsaimniekošanas stāvokļa novērtēšanu, kurās nav nacionālās meža inventarizācijas sistēmas, Šādi projekti ziņo, ka Latvijā meža platība 2000 – 2012 gadā ir samazinājusies (samazināšanās % ir dažādi).

meža pozitīvo ietekmi uz valsts tautsaimniecību. Latvijā koksnes produktu ražošana veido būtisku tautsaimniecības daļu un meža nozare ir viena no nozīmīgākajām tautsaimniecības nozarēm.

Meža nozari veido mežsaimniecība un kokrūpniecība. Mežsaimniecība ietver meža zemes apsaimniekošanu pilnā meža audzēšanas ciklā, meža produkcijas sagatavošanu un tirdzniecību. Meža produkcija ir materiāla (kokmateriāli (koksne kā izejviela un energoresurs), sēnes, ogas u.c.) un nemateriāla (meža bioloģiskā daudzveidība, rekreācijas iespējas un pakalpojumi, galvenokārt meža aizsargājošās funkcijas u.c.). Savukārt, kokrūpniecība Latvijā apstrādā mežā saražoto un piegādāto koksni - apaļos kokmateriālus, cirsmu atliekas, iegūstot pirmapstrādes produkciju (zāģmateriāli, koksnes plātnes u.c.) un tālākapstrādes (amatniecības izstrādājumi (koka durvis, logi, koka ēkas, gatavā tara, mēbeles u.c.) produktus.

Meža nozare sekmīgi attīstījusies tirgus ekonomikas apstākļos. Nozares saražotās produkcijas eksporta apjoma pieaugums kopš 1993. gada pieaudzis vairāk nekā 18 reizi, 2014. gadā pirmo reizi pārsniedzot 2 miljardu euro robežu (skat. MSNP 2020 1.pielikuma (turpmāk – Piel.) 6.8.2. *attēlu*). To veicinājuši vairāki faktori – kvalitatīva un pieejama izejvielu bāze (meža resursi), ilglaicīgas tradīcijas un zināšanas, kā arī valsts un nozares interešu grupu spēja vienoties par meža nozares attīstības ilgtermiņa mērķiem un šo mērķu sasniegšanas stratēģiskajiem principiem. MK 1998. gada 28. aprīlī apstiprināja Meža politiku³ (MSNP 2020 2.pielikums), kas tika izstrādāta, iesaistoties visiem meža nozares interešu grupu pārstāvjiem. Latvijas ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas priekšnoteikumi ir Latvijas meža politikā definētie mērķi un noteiktie principi, kuru īstenošanu nodrošina nozares politikas plānošanas dokumenti un normatīvie akti: Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes, kā arī Meža likumā un citos ar meža apsaimniekošanu un dabas aizsardzību saistītajos normatīvajos aktos ietvertais regulējums.

Meža nozares valsts pārvalde ar tās rīcībā esošajiem līdzekļiem rada apstākļus Meža politikas kopējo mērķu sasniegšanai. Kopš 2000. gada Meža politikā noteikto normatīvo funkciju veic ZM, uzraudzības - VMD) Atbalsta funkciju, saskaņā ar Meža likumu⁴, nodrošina valsts institūciju veiktie pasākumi un valsts finansējums - no Meža attīstības fonda, Medību saimniecības attīstības fonda un citiem valsts finansējuma līdzekļiem, kas paredzēti meža ilglaicīgo funkciju stabilizācijai un meža nozares attīstībai.

Valsts sev piederošos mežus ir uzticējusi apsaimniekot atbilstoši meža apsaimniekošanas mērķim: dabas aizsardzība – Dabas aizsardzības pārvaldei (DAP), (VARAM valdījumā) zinātniskās izpētes vajadzībām - Latvijas Valsts mežzinātnes institūta „Silava” (LVMI „Silava”) un Latvijas Lauksaimniecības Universitātes (LLU) kopīgi izveidotai aģentūrai „Meža pētīšanas stacija” (ZM valdījumā), izglītības vajadzībām – profesionālajām mācību iestādēm (IZM valdījumā), kā arī speciālām vajadzībām, kas saistītas ar valsts drošību - Aizsardzības ministrijai. Pārējos valstij piederošos un ZM valdījumā esošos mežus apsaimnieko akciju sabiedrība „Latvijas valsts meži” (AS „LVM”). Šo mežu apsaimniekošanas mērķis saskaņā ar 1999. gada 24. augustā MK apstiprināto koncepciju „Latvijas meža nozares valsts pārvaldes institucionālās uzbūves optimizācija” (protokols Nr.43 13.§) ir valsts kā meža īpašnieka ekonomisko interešu īstenošana. Ievērojamais valsts mežu īpatsvars stabilizē koksnes resursu pieejamību kokrūpniecībai un veicina Latvijas nozares konkurētspējas attīstību. AS „LVM” realizē valsts intereses meža apsaimniekošanā,

---

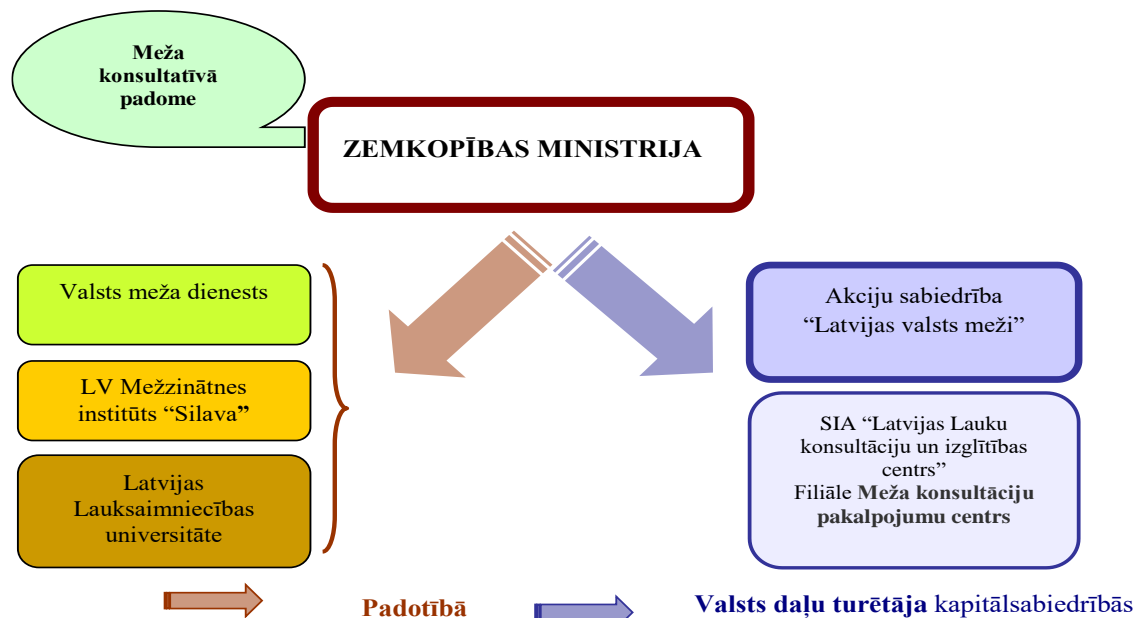
Atbilstoši, piem., Jēlas universitātes pētījuma metodikai par mežu tiek uzskatītas platības, kur koku vainagi klāj vismaz 50% no platības, savukārt Eiropas (arī Latvijas) valstu normatīvie akti nosaka, ka mežs ir arī izcirtums, kas tiks atjaunots ar mežu (arī jaunaudze, kurā koku augstums nesasniedz 5 m).

³ <https://www.zm.gov.lv/mezi/statiskas-lapas/nozares-strategijas-politikas-dokumenti/latvijas-meza-politika?nid=328#jump>

⁴ <http://likumi.lv/doc.php?id=2825>

nodrošinot meža vērtības saglabāšanu un palielināšanu, kā arī optimālos ienākumus no meža apsaimniekošanas ilgtermiņā⁵.

Valsts publisko tiesību un valsts privāto tiesību realizācija ir institucionāli nodalīta. Lai tiktu uzklauti dažādu interešu grupu viedokļi, izveidota Meža konsultatīvā padome (skat. 1.attēlu).

1.attēls ZM un saistīto institūciju shēma meža nozarē

Lai iegūtu un uzkrātu hronoloģisku informāciju par meža platības izmaiņām, meža resursu struktūru un dinamiku un mežaudžu attīstības gaitu, kas nepieciešama meža resursu attīstības prognozēšanai un siltumnīcefekta gāzu (SEG) inventarizācijas vajadzībām, izveidota pastāvīga, funkcionējoša novērojumu sistēma. Saskaņā ar Meža likuma 29.¹ panta un 2012. gada 3.aprīļa MK noteikumu Nr.238 „Nacionālā meža monitoringa noteikumi” prasībām, Latvijas Valsts mežzinātnes institūts “Silava” (LVMI "Silava") visā valsts teritorijā īsteno nacionālo meža monitoringu (NMM).

Īstenojot NMM, LVMI "Silava" veic: (1) meža resursu monitoringu, kurā iegūst informāciju par meža platības izmaiņām, meža koksnes resursu struktūru un dinamiku, mežaudžu bojājumiem, atmirušo koksni, kā arī uzkrāj hronoloģisku informāciju par mežaudžu attīstības gaitu; (2) pirmā un (3) otrā līmeņa gaisa piesārņojuma ietekmes novērtēšanas monitoringu, kurā tiek novērtēts meža veselības stāvoklis, tā izmaiņas un noskaidrota gaisa piesārņojuma un citu vides faktoru ietekme uz meža ekosistēmām; (4) meža kaitēkļu un slimību zinātnisko monitoringu, lai iegūtu operatīvu informāciju un prognozētu bīstamāko meža kaitēkļu un slimību izplatību. Neskatoties uz to, ka NMM īstenošanu paredz likums, valsts budžets, t.sk. Meža attīstības fonds (MAF), NMM finansējumu nodrošina tikai ~50% apmērā. Pārējo NMM finansējumu nodrošina meža nozares komersantu finansējums.

Savukārt, informācija par mežā notikušo mežsaimniecisko darbību, tiek apkopota valsts informācijas sistēmā - Meža valsts reģistrs (MVR). VMD uztur informāciju MVR par visiem inventarizētajiem mežiem, kā arī uzrauga meža apsaimniekošanu, izmantošanu un medības reglamentējošo normatīvo aktu ievērošanu visos Latvijas mežos un nodrošina ar mežsaimniecību un medību saimniecību saistīto atļauju, apliecību, licenču, apliecinājumu izsniegšanu, kā arī citu dokumentu un pakalpojumu pieejamību meža īpašniekiem.

Koksnes ieguves apjomi valsts mežos tiek plānoti ilgtermiņā. VMD MVR uzturēto aktuālo informāciju par valstij piederošajiem mežiem izmanto maksimālo ciršanas apjomu

⁵ AS „Latvijas valsts meži” vidēja termiņa stratēģija (<http://www.lvm.lv/par-mums/misija-un-vizija/strategija>)

apreķināšanai. Saskaņā ar Meža likumu MK apstiprina kopējo maksimāli pieļaujamo koku ciršanas apjomu valsts mežos⁶ galvenajā cirtē pieciem gadiem.

Meža nozares attīstība ir vērtējama ilgtermiņā, ievērojot ekoloģiskos, ekonomiskos un sociālos aspektus. 2011. gadā ZM sadarbībā ar Ekonomikas ministriju (EM) un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju (VARAM) veica vispusīgu meža nozares izvērtējumu par 20 gadu periodu⁷. Meža nozares attīstības novērtējums veikts, par pamatu izmantojot Eiropā vispāratzītu kritēriju un indikatoru sistēmu, kas izstrādāta saistībā ar Ministru konferencēm par mežu aizsardzību Eiropā – procesā Forest Europe⁸.

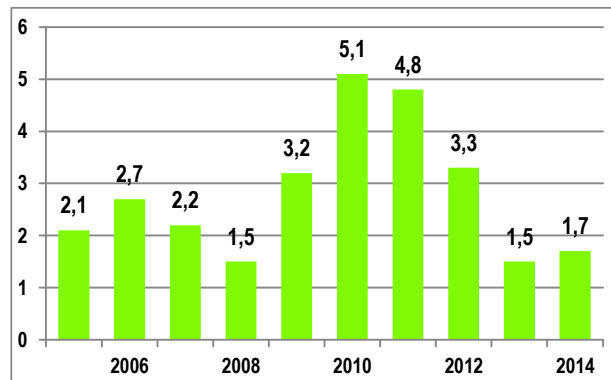
1.2. Mežs, meža daudzfunkcionalitāte, meža sniegtie pakalpojumi, meža apsaimniekošana un bioloģiskās daudzveidības saglabāšana

Mežs ar tā produktiem un pakalpojumiem ir nozīmīgs sabiedrības labklājības avots. Mežs piedāvā kokmateriālus būvniecībai un mēbelēm un koksnes biomasu enerģijas ieguvei, vietu dzīvošanai un pārtiku. Mežs aizsargā ūdens resursus un augsnes no erozijas, dod mājvietu nozīmīgai daļai bioloģiskās daudzveidības. Mežs ir ienākumu avots cilvēkiem un ģimenēm, kā arī piedāvā rekreācijas iespējas. Šo daudzo funkciju dēļ, mainoties sabiedrības vajadzībām, mainās arī meža politika un meža apsaimniekošana globālā, nacionālā un reģionālā līmenī.

Saskaņā ar NMM datiem mežs⁹ klāj 3260 tūkstošus hektārus (Piel. 1.1.1. attēls) un aizņem 92 % no kopējās meža zemes¹⁰ (3 575 tūkstošiem ha). Koksnes ieguvei bez saimnieciskās darbības ierobežojumiem pieejami 3052 tūkstoši ha meža (Piel. 1.1.3. attēls). Meža platība Latvijā salīdzinājumā ar pagājušā gadsimta pirmo pusi ir dubultojusies (Piel. 1.1.2. attēls), savukārt kopējā koksnes krāja mežā kopumā palielinājusies gandrīz trīs reizes (Piel. 1.2.1.attēls).

Salīdzinājumā ar citām Eiropas valstīm Latvija pieskaitāma pie mežiem bagātām valstīm (Eiropā meži vidēji aizņem 33% no sauszemes teritorijas). Lielā mērā tas izskaidrojams ar to, ka Latvija atrodas mežu zonā. Tas nozīmē, ka meži šeit ir dabiski izveidojušies un citas sauszemes ekosistēmas (biotopi) attīstoties kļūst par mežu. Latvijā ir sastopamas arī pļavas, tūrumi, purvi, kāpas. Taču pļavas un tūrumi, ja tos pārstāj apsaimniekot, ar laiku aizaug ar mežu. Arī purvi ar laiku kļūst par mežu, tāpat kāpas un citas sauszemes ekosistēmas.

Meža platība Latvijā ir pieaugusi pateicoties valsts atbalstītai lauksaimniecības zemju apmežošanas politikai 1920. – 1940. gados, turpināja pieaugt arī pēc Otrā Pasaules kara, apmežojoties kolektivizācijas rezultātā pamestajām saimniecībām, un it īpaši pēdējo divdesmit gadu laikā, aizaugot vai apmežojot pēc zemes reformas

2.attēls LIZ ieaudzētās mežaudzes, 1000 ha

⁶ Ministru kabineta 2010.gada 30.jūnija rīkojums Nr.364 „Par koku ciršanas maksimāli pieļaujamo apjomu 2011.-2015.gadam” <http://likumi.lv/doc.php?id=212628>

⁷ Informatīvais ziņojums „Par meža nozares (mežsaimniecības un kokrūpniecības) attīstības izvērtējumu” <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file7065.doc>

⁸ Forest Europe: <http://www.foresteurope.org/>

⁹ mežs — ekosistēma visās tās attīstības stadijās, kur galvenais organiskās masas ražotājs ir koki, kuru augstums konkrētajā vietā var sasniegt vismaz piecus metrus un kuru pašreizējā vai potenciālā vainaga projekcija ir vismaz 20 procentu no mežaudzes aizņemtās platības (saskaņā ar Meža likuma 1.panta 34.punktu <http://likumi.lv/doc.php?id=2825>)

¹⁰ meža zeme — zeme, uz kuras ir mežs, zeme zem meža infrastruktūras objektiem, kā arī mežā ietilpstošie pārplūstošie klajumi, purvi, lauces un tam pieguļošie purvi (saskaņā ar Meža likuma 1.panta 29.punktu)

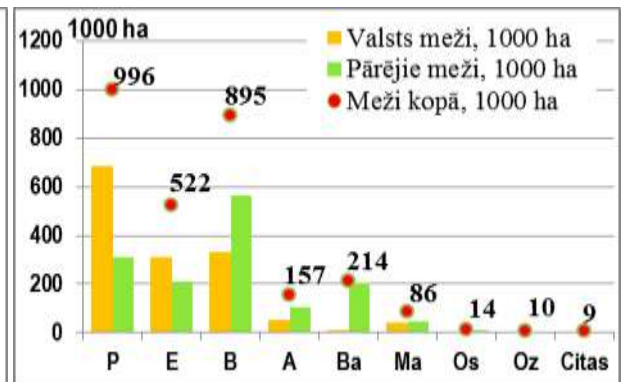
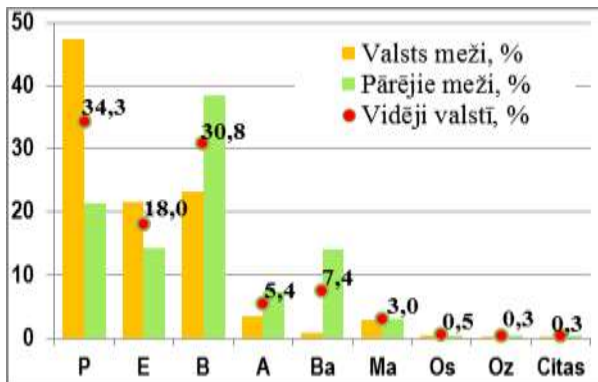

neapsaimniekotās lauksaimniecībā izmantojamās zemes (LIZ). Savukārt, valsts meža platība ir saglabājusies nemainīga (Piel. 1.1.2. attēls). Ar ELFLA finansējuma atbalstu kopš 2005. gada LIZ ir ieaudzēti 28 tūkstoši hektāru meža (skat. 2. attēlu).

Meža koksnes resursi, meža audzēšana un koksnes ieguves apjomi

Saskaņā ar NMM 2.cikla¹¹ (2009.–2013. gads) datiem, kopējā koksnes krāja mežā sasniedz 667 miljonu kubikmetru (m³). Vērojama arī stabila ciršanas vecumu sasniegušo mežaudžu vidējās koksnes krājas (m³ uz viena meža hektāra) pieauguma tendence: saskaņā ar NMM 1.cikla (2003.–2008. gads) datiem gadā vidējā ciršanas vecumu sasniegušo audžu krāja bija 345 m³/ha, 2009.–2013. gadā – 368 m³/ha. Tas nozīmē, ka pieaug mežaudžu ražība. Saskaņā ar NMM datiem 2003. - 2013. gados ikgadējais koksnes resursu pieaugums vienā gadā Latvijā pārsniedz 25 miljonus kubikmetru.

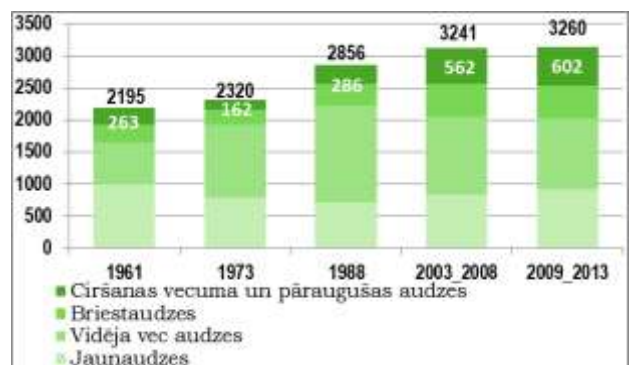
Saskaņā ar VMD datiem mežaudžu sugu sastāvs ir atšķirīgs dažādās īpašuma formās:

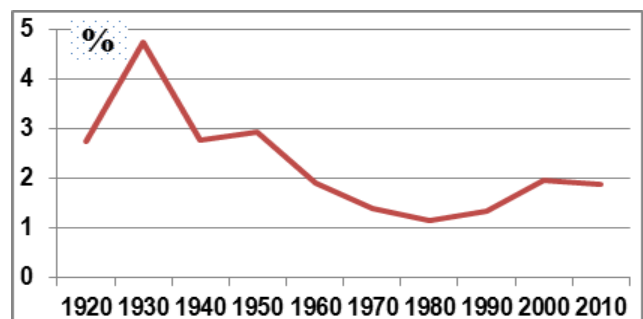
3. attēls Koku sugu platību īpatsvars, (%) un valstij piederošajos mežos dominē skuju koku suga – 72% (skat. 3. attēlu), savukārt privātajos mežos, kas attīstījušies galvenokārt uz lauksaimniecības zemes – lapu koku sugas – 64.4% Jāatzīmē, ka ievērojamas platības – vairāk nekā 200 tūkstoši hektāru, privātajos mežos aizņem baltalkšņu audzes.

Mežaudžu vecumstruktūrā pēdējās desmitgadēs visām galvenajām koku sugām ir palielinājies ciršanas vecumu sasniegušo un pāraugušo mežaudžu īpatsvars (4.attēls). Piemēram, apšu un baltalkšņu audzēs ciršanas vecumu sasniegušo un pāraugušo audžu īpatsvars veido attiecīgi 46% un 40% no kopējās šo sugu mežaudžu aizņemtās platības. Tas norāda uz to, ka netiek nocirstas visas ciršanas vecumu sasniegušās mežaudzes un tiek saglabāti vērtīgi biotopi un aizsargājamo sugu dzīvotnes. Vecumstruktūras dinamika norāda arī uz to, ka Latvijas mežos uzkrājas mežaudzes ar samazinātu spēju aktīvi piesaistīt gaisa CO₂. Tas samazina arī Latvijas mežu kopējo

platība, 1000 ha, (Datu avots, VMD)

4. attēls Mežaudžu vecumstruktūras dinamika, 1000 ha (Datu avots, ZM, NMM)

5.attēls Ciršanas intensitāte (ikgadējie ciršanas apjomi, % no kopējās krājas)

¹¹ <http://www.silava.lv/22/section.aspx/View/13>

pielāgošanās spēju klimata pārmaiņām. Visu koku sugu mežaudžu vecuma struktūra pa desmitgadēm pielikumā (Piel. 1.3.2. – 1.3.17. attēls).

Kopējie koksnes ieguves apjomi galvenajā cirtē valstī pēdējos 10 gados ir stabilizējušies 11 – 12 miljonu m³ līmenī (skat. Piel. 3.2.1.attēlu). Ikgadējie ciršanas apjomi ir mazāki par ikgadējo koksnes krājas pieaugumu (skat. Pielikuma 3.1.1.attēlu) un sastāda apmēram 63% no kopējā ikgadējā pieauguma koksnes ieguvei pieejamās meža platībās. Koksnes ieguves īpatsvars Latvijā ir mazāks nekā Somijā (70%), Lietuvā (73%) un Zviedrijā (85%). LLU analīze liecina, ka koksnes ieguves intensitāte pēdējos 20 gados ir pieaugusi, bet atpaliek no pirmskara Latvijā īstenotās koksnes ieguves intensitātes (5.attēls). MSNP 2020 neparedz koksnes apjomu ieguves pieaugumu plānošanas periodā.

Meža atjaunošanas mērķis ir izveidot ražīgas un bioloģiski noturīgas mežaudzes, kas nodrošinātu tautsaimniecību ar nepieciešamajiem koksnes produktiem un ienākumus meža īpašniekam. Saskaņā ar Meža likumu, katra meža īpašnieka vai tiesiskā valdītāja pienākums ir noteiktā termiņā mežaudzi atjaunot. Meža atjaunošanas noteikumu prasības un meža īpašnieku vai tiesisko valdītāju pieņemtie lēmumi atjaunojamās koku sugas izvēlē nodrošina meža atjaunošanu ar piecām galvenajām koku sugām. Meža atjaunošanas sugu īpatsvars valsts mežos un pārējo īpašnieku mežos ir atšķirīgs: valsts mežos 49 % platību tiek atjaunotas ar skuju kokiem (t.sk. egļu 16 %, priede 33%), bet pārējo īpašnieku mežos ar skuju kokiem tiek atjaunotas 25 % platības (t.sk. egļu – 18 % un priede – 7%) un dominē ar bērzu atjaunotās audzes (27 %), kā arī ievērojamu īpatsvaru sastāda apse (22 %) un baltalksnis (23 %).

Sugu izvēle meža atjaunošanā, ko galvenokārt nosaka meža augšanas apstākļi, ir galvenais faktors, kas nosaka sugu sastāvu nākotnes mežaudzēs, kad šodien atjaunotās mežaudzes būs sasniegušas ciršanas vecumu. Ievērojot pašreizējās tendences, jāsecina, ka skuju koku īpatsvars pēc 30 – 50 gadiem galvenās cirtes vecumā samazināsies.

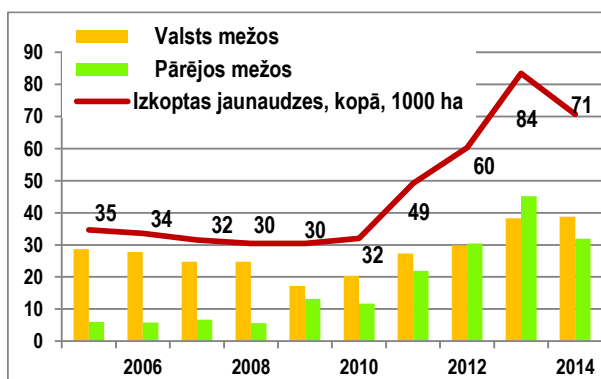
VMD veic meža atjaunošanas pasākumu apjoma fiksēšanu, kvalitātes pārbaudes un statistikas datu apkopošanu. Vidēji gadā VMD ir akceptējis 30 – 40 tūkstošus hektāru atjaunotu mežaudžu (6.attēls). Obligāti atjaunojamo un termiņā neatjaunoto platību kopējais apjoms valstī samazinās un 2014. gada beigās bija 10,5 tūkst. ha termiņā neatjaunoto platību, galvenokārt privātajos meža īpašumos.

6.attēls Meža atjaunošanas dinamika, 1000ha

Produktīvas un kvalitatīvas mežaudzes neizaug pašas – tās ir jāaudzē un jākopj. Jaunaudžu kopšana ir būtiska meža apsaimniekošanas cikla sastāvdaļa, tās īstenošana veido

priekšnoteikumus stabilas, produktīvas un dzīvotspējīgas mežaudzes izveidošanai un galvenās ražas kvalitātei. Jaunaudžu kopšanas galvenais uzdevums – izveidot konkrētiem vietējiem apstākļiem atbilstošu mežaudzi. Meža kopšana jaunaudžu vecumā palielina nākotnes meža ražību un atstājamo koku vērtību. Ar jaunaudžu kopšanu var samazināt meža audzēšanas cikla ilgumu, jo cirtmetam atbilstīgo krāju var iegūt vidēji par 10-20 gadiem ātrāk. Kopš 2008. gada meža īpašnieki var pieteikties uz Valsts un Eiropas Savienības finansējumu jaunaudžu kopšanā atbalsta

7. attēls Jaunaudžu kopšanas dinamika, 1000 ha

pasākumā „Meža ekonomiskās vērtības uzlabošana”. Pateicoties ELFLA atbalstam, izkopto mežaudžu platība privātajos mežos ir ievērojami pieaugusi (7.attēls).

Meža īpašumstruktūra

Mežs tradicionāli pieder valstij, privātām fiziskām un juridiskām personām un pašvaldībām. Valsts īpašumā un lietojumā ir apmēram puse meža platību, otru daļu veido fizisko un juridisko personu īpašumā un lietojumā esošas meža platības (Piel. 6.1.1 attēls). Saskaņā ar VMD datiem (MVR reģistrētās inventarizētās meža platības 3056,6 tūkstoši hektāru) Latvijā valstij pieder mežs 1495633 ha platībā (49%), kas ar nelielām izmaiņām aizņem 1920. gada zemes reformas rezultātā valsts īpašumā saglabātās, pirms tam Krievijas kroņa apsaimniekotās teritorijas. Savukārt pārējo īpašnieku mežu kopplatība ir 1561 tūkstotis ha (51%), kas pieder privātām fiziskām un juridiskām personām un pašvaldībām, veidojusies galvenokārt aizaugot LIZ pēc Otrā pasaules kara (izņemot Rīgas pilsētas mežus). Jāatzīmē, ka 203.4 tūkstoši hektāru MVR neregistrētās meža platības, kas saskaņā ar NMM novērojumiem atbilst meža definīcijai, pārsvarā izveidojušās pēdējās desmitgadēs, aizaugot neizmantotai LIZ un pieder privātām personām. Tādējādi valstij pieder tikai 46% no kopējās meža platības.

Privāto meža īpašumu struktūra ir sadrumstalota, tas ierobežo mežsaimniecības efektivitāti. Lielākajai daļai (90%) privāto meža īpašnieku pieder meža īpašumi, kas nav lielāki par 20 hektāriem. Šādu īpašumu īpatsvars veido vairāk nekā 40% no visu privāto mežu platības. (Piel. 6.1.2. attēls). Privāto mežu īpašumu struktūra ir dinamiska, kopš zemes reformas uzsākšanas meža īpašnieku skats ir samazinājies, pieaugot meža platībai vienā īpašumā.

Meža daudzfunkcionalitāte

Mežs pilda arī daudzas sabiedrībai nozīmīgas ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās funkcijas (aizsargā ūdens resursus un uzlabo augsni, ir dzīvotne nozīmīgai daļai bioloģiskās daudzveidības, t.sk., daudzām retām sugām, piedāvā rekreācijas iespējas un samazina klimata izmaiņas, u.c.). Mežs glabā kultūrvēsturiskas zīmes un ir nozīmīgs ainavas elements. Meža apsaimniekošana un meža produktu izmantošana dod būtisku ieguldījumu Latvijas kopējās klimata politikas īstenošanā un Latvijas starptautisko SEG emisiju samazināšanas saistību izpildē.

Ievērojot to, ka mežs pilda daudzas sabiedrībai nozīmīgas ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās funkcijas un koksnes un nekoksnes produktiem un pakalpojumiem ir daudzfunkcionāls raksturs, meža apsaimniekošanai var būt dažādi mērķi. No tiem galvenie ir ekonomisku labumu ieguve (saimnieciskā darbība), dabas un vides aizsardzība, kā arī rekreācija.

Īstenojot meža apsaimniekošanu (mežsaimniecību) atbilstoši Latvijā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, kas nosaka visu meža funkciju līdzsvarotu saglabāšanu un attīstību, tiek respektētas visas meža funkcijas un vairākās paaudzēs realizēta saudzīga prakse meža faunas un floras saglabāšanai. Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai ir izveidotas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas un mikroliegumi, kuru apsaimniekošanas mērķis ir dabas aizsardzība.

Īpašnieks (valdītājs)	Mežs, ha	Meža zeme, ha
ZM (AS "LVM")	1406629	1597440
ZM (Zin. meži)	26736	28353
VARAM (DAP)	59087	88259
AM (bruņotie spēki)	4518	7788
Citas min.	3678	3811
Fiziskas pers.	986113	1013891
Juridiskas pers.	530052	563961
Pašvaldības	43687	47975
SIA Rīgas meži	46631	52762

1.tabula Meža un meža zemes īpašnieki(valdītāji), (Datu avots VMD)

2010. gadā veiktais pētījums¹² pirmo reizi deva iespēju novērtēt aptuveno meža nekoksnes produktu un pakalpojumu vērtību un to ietekmi uz Latvijas tautsaimniecību un meža sociālo nozīmi. Mežā iegūto nekoksnes produktu kopējā relatīvā vērtība ir 101 miljons euro (Piel. 3.3.1 attēls). Lielākā daļa meža velšu tiek izmantotas pašpatēriņam, bet ~13 % no kopējās mežā iegūtās produkcijas nonāk tirgū (Piel. 3.3.2 attēls). Nozīmīgākais no meža guvumiem ir sēnes, kuru ieguves vērtība veido pusi no nekoksnes produktu vērtības (Piel. 3.3.3 attēls). Pašpatēriņā patērētās meža veltes tika novērtētas tirgus vērtībā, bet netika ņemtas vērā izmaksas, kas rodas, piemēram, braucot uz mežu, lai lasītu sēnes vai ogas, vai arī medību izdevumus. Tādējādi, šis rādītājs vairāk raksturo meža sociālo nozīmi monetārās vērtībās, bet ne ieguvumu Latvijas tautsaimniecībā.

Kopējā mežā sniegto komerciālo ne-mežsaimniecisko pakalpojumu vērtība ir ~37 miljoni euro, nozīmīgākie ir ar medībām saistītie pakalpojumi, to vērtība veido 73 % no kopējās pakalpojumu vērtības (Piel. 3.3.4 attēls).

Meža ekosistēma ir arī ievērojama oglekļa dioksīda (CO₂) piesaistītāja, fotosintēzes rezultātā mežā augošie koki piesaista CO₂ un uzkrāj oglekli koksni un augsni. Līdz ar to mežainuma un krājas pieauguma palielināšanās stabili un pozitīvi ietekmē CO₂ piesaisti un oglekļa uzkrāšanos meža ekosistēmā (Piel. 1.4.1 attēls), samazinot CO₂ koncentrāciju atmosfērā, kas tieši korelē ar sagaidāmajām klimata (temperatūras) izmaiņām. Savukārt pieaugušo un pāraugušo mežaudžu īpatsvara palielināšanās samazina un CO₂ piesaistes intensitāti šodien un, it sevišķi, potenciālu nākotnē. Pārdomāti apsaimniekojot mežu, iespējams optimizēt meža CO₂ piesaistes potenciālu, oglekļa uzkrājumu meža ekosistēmā, kā arī uzlabot mežaudžu pielāgošanos sagaidāmo klimata pārmaiņu radīto risku pieaugumam. Papildus tam, mežā iegūto koksni pārvēršot produktos, saistītais ogleklis turpina glabāties koka produktos visā to dzīves ciklā. Līdz ar to koksnes produkti arī ir oglekļa krātuves. Plašāk izmantojot koksnes produktus gan mājsaimniecībās, gan aizvietojojot ar tiem citus energoietilpīgus materiālus būvniecībā un citās industrijās, iespējams, būtiski mazināt CO₂ koncentrāciju atmosfērā un klimata izmaiņas.

Saskaņā ar ANO Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām un tās Kioto protokolā noteiktajām saistībām, Kioto protokola 2.periodā (2013.-2020. gads) meža apsaimniekošanai tiek noteikts konkrēts mērķis, tā saucamais meža apsaimniekošanas references līmenis - 16,302 milj.t CO₂ ekv. Mērķa sasniegšanu ietekmē vairāki faktori, no kuriem galvenie ir meža platība, produktivitāte un dzīvotspēja, kas tieši ietekmē kopējo ikgadējo koksnes biomasas pieaugumu. Savukārt meža produktivitāti un dzīvotspēju ietekmē tādi faktori kā mežaudžu vecumstruktūra, meža kopšana, meža infrastruktūra un meža apsaimniekošanas risku mazināšana, galvenokārt meža ugunsgrēki, kaitēkļi un slimības. Jāatzīmē, ka meža apsaimniekošanas references līmenis tika noteikts balstoties uz starptautiski noteiktām vispārīgām meža ekosistēmu CO₂ un citu SEG gāzu vērtībām (emisiju faktoriem) un to dinamiku, kas precīzi neatbilst Latvijas klimatiskajiem apstākļiem. Tāpēc būtiski, veicot attiecīgus meža ekosistēmu un meža apsaimniekošanas pētījumus, iegūt Latvijas apstākļus atbilstoši raksturojošas vērtības. MSNP 2020 plānotie pasākumi, kā, piem., atbalstīt un īstenot meža vērtības palielināšanas pasākumus (jaunaudžu kopšana, neproduktīvu mežaudžu nomaiņa, meža atjaunošana ar Latvijā iegūtu augstvērtīgu meža reproduktīvo materiālu, meža infrastruktūras izveide un uzturēšana) un nodrošināt meža apsaimniekošanas CO₂ piesaistes mērķa izpildi, u.c. ir vērsti uz klimata izmaiņu samazināšanu un CO₂ piesaistes palielināšanu.

Meža bioloģiskā daudzveidība

Meža bioloģiskajai daudzveidībai ir nozīmīga loma meža produktivitātes, atjaunošanās un dzīvotspējas saglabāšanā un attīstībā, tāpēc bioloģiskās daudzveidības saglabāšana ir

¹² Pētījums „Meža nekoksnes produktu un pakalpojumu devuma Latvijas tautsaimniecības novērtējums” projektā „Papildus pētījumi Integrēto vides un meža ekonomisko kontu izstrādē Latvijā”

nozīmīga meža ilgtspējīgas apsaimniekošanas sastāvdaļa. Vienlaicīgi mežam kā ekosistēmai ir būtiska nozīme kopējās bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā uz zemes.

Saskaņā ar *Forest Europe* definīciju *Bioloģiskā daudzveidība nozīmē visu dzīvo organismu daudzveidību visās sauszemes, jūras un citu ūdens ekosistēmu un ekoloģisko kompleksu dzīvotnēs un ietvert sugu, starpsugu un ekosistēmu daudzveidību* (Helsinki 2. rezolūcija).

Latvijā vairāk nekā 99 procentus meža veido vietējo sugu dabiska vai gandrīz dabiska ekosistēma ar dabiskām strukturālām, kompozicionālām un funkcionālām īpašībām, kurā notiek vai nesena pagātnē ir notikusi mežsaimnieciskā darbība (Piel. 4.3.1. attēls un 4.3.1. tabula). Cilvēka neietekmēts mežs sastopams 6889 ha platībā, kas aizņem 0.2% no kopējās meža platības. Lielākā daļa mežu Latvijā veidota, veicinot dabisko atjaunošanos vai pārtraucot attiecīgajā teritorijā lauksaimniecisko darbību, ļaujot mežam izaugt. Sētas vai stādītas audzes veido vidēji 12 procentus meža. Saskaņā ar NMM datiem, mežaudzes, kuru 1.stāva sastāvā ir vairāk nekā 3 koku sugas aizņem 11 procentus, vairāk par piecām koku sugām vienā audzē sastopams reti – tikai 0,2 procenti, bet mežaudzes ar 2 un 3 koku sugām aizņem vairāk par pusi (53.3%) no kopējās meža platības, Mežaudzes ar vienu koku sugu aizņem 36 procentus meža platību (Piel. 4.1.1. attēls). Vienas koku sugas audzes sastopamas meža tipos, kuru augsnes nav piemērotas lielai daļai citu koku sugu.

Latvijas mežos kopumā sastopamas vairāk nekā 50 vietējo koku un krūmu sugas. Latvijā dabas apstākļi ir labvēlīgi trīs dabisko meža augāju formāciju attīstībai, kas iedalīti 11 galvenos biotopu tipos. Visās organismu grupās, par kurām ir pieejama informācija, ar mežu saistīti 17 – 84 % aizsargājamo sugu.

Saskaņā ar prof. M.Laiviņa informāciju¹³, dati par floras un faunas bagātību Latvijas mežos ir ļoti neviendabīgi - stipri atšķiras dažādu organismu grupu izpētes līmenis gan kopumā Latvijā, gan arī meža biotopos. Sugu daudzveidības pētījumi par Latvijas mežiem līdz šim nav publicēti, pieejami ir tikai fragmentāri dati par atsevišķām augu un dzīvnieku grupām.

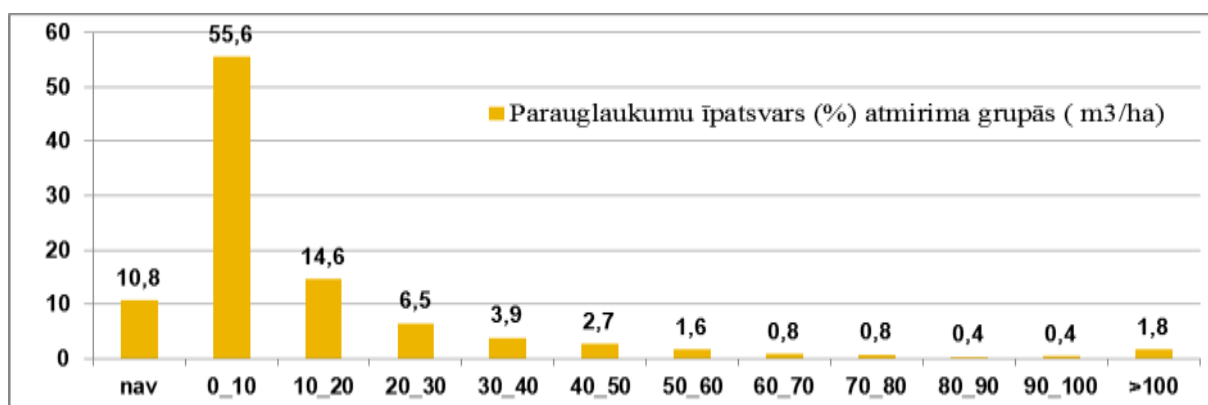
Gadsimtu mijā no Latvijā konstatētajām 505 ķērpju sugām (Piterāns 2001), mežos konstatētas 304 ķērpju sugas (60 % no kopējā sugu skaita). Mežos konstatētas 47 ķērpju sugas (84 % no aizsargājamo ķērpju sugu kopskaita), kas iekļautas MK apstiprinātajā īpaši aizsargājamo sugu sarakstā (sarakstā pavisam minētas 56 ķērpju sugas). Šajā laikā Latvijā konstatētas 512 sūnu sugas (Āboliņa 2001), no tām 298 sugas (58 % no kopējo sugu skaita) aug tikai mežā. No 137 īpaši aizsargājamām sūnu sugām 50 sugas (36 % no visām Latvijā aizsargājamām sūnu sugām) ir sastopamas tikai mežā. No Latvijā konstatētajām 1648 vaskulāro augu sugām (Tabaka u.c. 1998), Latvijas meži nodrošina dzīves vidi 656 vaskulāro augu sugām (40 % no kopējo sugu skaita). Latvijas mežos ir sastopamas 111 īpaši aizsargājamās sugas (51 % no MK īpaši aizsargājamo vaskulāro augu sugu kopskaita).

Svarīga nozīme dabas aizsardzībā, t.sk. meža bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā, ir ne tikai atsevišķu sugu augtenei, bet biotopam kopumā - visu biotisko un abiotisko ekoloģisko apstākļu kopumam, kas veido katru konkrēto biotopu. Īpaši aizsargājamo biotopu sarakstā iekļauti kopējās bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā nozīmīgi meža biotopi. Daļa no tiem Latvijā ir ļoti reti un aizņem nelielas platības, piemēram, parastā skābarža meži, kura retumu nosaka galvenokārt klimatiskie apstākļi un augsnes īpašības. Šos mežus apdraud mežsaimnieciskā darbība, kas neatbilst tiem raksturīgās struktūras saglabāšanai. Daži citi biotopi ir gan reti sastopami, gan to struktūru būtiski ietekmējusi cilvēka darbība vai tās izmaiņas. Piemēram, grīni un virsājus vairs neizmanto ganīšanai, un tie aizaug. Īpaši aizsargājamo biotopu sarakstā iekļauti arī biotopi, kuru platības samazinājušās galvenokārt lauksaimnieciskās darbības vai klimatisko apstākļu rezultātā, piem., platlapju meži. Platlapju meži Latvijā atrodas tuvu sava izplatības areāla ziemeļu robežai, ar šiem mežiem saistīts liels skaits sugu, tāpēc tiem ir liela nozīme bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā. Savukārt

¹³ <http://biodiv.lvgma.gov.lv/cooperation/mezi/fo1195495>

Latvijā sastopami arī tādi ES nozīmes meža biotopi, kuru platības ir ievērojamas, piem., purvaini meži (~200 000 ha), veci vai dabiski boreāli meži (~33 000 ha), staignāju meži (~23 000 ha), kā arī ar mežiem saistīti biotopi, piem., mežainas piejūras kāpas – vismaz 60 000 ha). Ar mežiem saistīto biotopu aizsardzībai Latvijā ir divi galvenie virzieni – reti sastopamu veģetācijas tipu (īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstā iekļauto biotopu) un dabisko meža biotopu aizsardzība. Latvijā tiek aizsargāti 10 Eiropas nozīmes aizsargājamo meža biotopu veidi, kuri iekļauti arī Natura 2000 aizsargājamās meža teritorijās. MK 2000. gada 5. decembra noteikumu Nr.421 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu” pielikumā iekļauti dažādu veidu īpaši aizsargājami biotopi. Mikroliegumu veidošanas kārtību īpaši aizsargājamiem biotopiem nosaka MK 2012. gada 18. decembra noteikumi Nr.940 „Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu”. Lielākajai daļai īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstā iekļauto meža biotopu mikroliegumi veidojami tikai raksturīgās vietās, kur augu sabiedrības ir stabilas un to struktūra ilgstoši nav mainījusies. Savukārt mikroliegumus īpaši aizsargājamo biotopu aizsardzībai saskaņā ar noteikumu Nr.940 25. punktu neveido, ja (1) īpaši aizsargājamais biotops ir degradēts un esošajos apstākļos attiecīgā īpaši aizsargājamā biotopa pastāvēšana nav ilgtspējīga; (2) īpaši aizsargājamā biotopa specifisko sugu klātbūtnei teritorijā ir gadījuma raksturs, ko pierāda tas, ka atrasts tikai atsevišķs šo sugu indivīds uz nepastāvīga substrāta, kas atrodas biotopā, kurā kopumā nav sugai ekoloģiski piemērotas biotopa struktūras pazīmes vai elementi un nav konstatētas citas biotopam raksturīgās sugas. MSNP 2020 sabiedriskajā apspriešanā dabas aizsardzības nevalstiskās organizācijas ir norādījušas, ka netiek nodrošināts labvēlīgs aizsardzības stāvoklis Latvijā sastopamajiem ES īpaši aizsargājamiem meža biotopiem un Latvijas ziņojums par ES Biotopu direktīvas ieviešanu liecina, ka Latvijā nelabvēlīgā aizsardzības stāvoklī ir visi ES īpaši aizsargājami meža biotopi¹⁴. Lai izvērtētu Latvijā sastopamo ES īpaši aizsargājamiem meža biotopu stāvokli un kvalitāti, MSNP 2020 paredz, ka normatīvajos aktos tiks noteiktas īpaši aizsargājamo meža un ar to saistīto biotopu definīcijas un kvalitātes noteikšanas kritēriji, tiks veikta īpaši aizsargājamo meža un ar mežu saistīto biotopu kartēšana, tiks izvērtēts īpaši aizsargājamo sugu, meža un ar mežu saistīto biotopu aizsargājamo platību īpatsvars to labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanai un tiks izstrādāti optimālie ĪADT, mikroliegumu, to buferzonu un vides un dabas resursu aizsargjoslu apsaimniekošanas nosacījumi (režīmi), tajā pašā laikā nesamazinot koksnes audzēšanai un ieguvei pieejamās platības. Šāda pieeja sekmēs Latvijas uzņemto saistību izpildi CO₂ piesaistes mērķa sasniegšanā, un, kontekstā ar plānotajiem atbalsta pasākumiem apmežošanā, veicinās mērķorientētu un efektīvu Sugu un biotopu aizsardzības likumā noteikto aizsardzības pasākumu piemērošanu īpaši aizsargājamo sugu un biotopu labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanai.

Viens no bioloģiskās daudzveidības struktūras elementiem ir mežā uzkrātā atmirušī koksne. Saskaņā ar NMM datiem, uzkrātais atmirušās koksnes apjoms uzskaitīts kopš 2003. gada divos monitoringa ciklos un sastāda attiecīgi 17,3 m³/ha un 24,3 m³/ha (skat. Piel. 4.5.1. un 4.5.2. tabulas, arī Piel. 4.5.1. un 4.5.2. attēlus). Salīdzinājumam: *Biosoil* (LVMI „Silava”) projekta, kas tika veikts 19 Eiropas valstīs, uzskaites parauglaukumos 80 procentos parauglaukumu atmirušās koksnes apjoms bija mazāks par 20 m³/ha (8.attēls).

8. attēls Atmirušās koksnes apjoms 19 Eiropas valstīs Biosoil projekta uzskaites parauglaukumos, m³/ha

Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu īsteno:

1. Mežos, kuri iekļauti īpaši aizsargājamās teritorijās (ĪADT), mikroliegumos, t.sk. Natura 2000 teritorijās, un kuru galvenais apsaimniekošanas mērķis ir dabas aizsardzība,
2. mežos, kuru galvenais apsaimniekošanas mērķis ir saimnieciskā darbība.

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijās meži aizņem 49% no kopējās ĪADT platības, kurās dabas aizsardzības un apsaimniekošanas kārtību nosaka ĪADT individuālie un vispārējie noteikumi aizsardzības un izmantošanas noteikumi (MK 2010. gada 16. marta noteikumi Nr.264 „Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” un Ministru kabineta 2012. gada 18. decembra noteikumi Nr.940 „Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu”), kā arī dabas rezervātu vai nacionālo parku likumos ietvertās aizsardzības un izmantošanas prasības.

Latvijā noteiktas 333 Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas (Natura 2000), kurās jānodrošina labvēlīgs aizsardzības statuss (t.i., jānodrošina, ka populācijas vai platības ir stabilas vai palielinās) sugām un biotopiem, kuru dēļ šīs vietas ir izvēlētas. Saskaņā ar MVR informāciju, pavisam 345345 hektāru mežu iekļauti Natura 2000 teritorijās, kas sastāda 43.5% no kopējās valsts Natura 2000 teritorijas un veido 10.6% no kopējās meža platības. Natura 2000 valsts mežos aizņem 205616 ha, privātajos mežos – 133791 ha un pašvaldību mežos – 5939 hektāru.

Lai nodrošinātu dabas aizsardzības mērķu īstenošanu, mežā tiek izdalītas vairāku veidu aizsargājamas teritorijas, kas savstarpēji atšķiras pēc teritorijas izveidošanas mērķiem (sugu un biotopu aizsardzība, ūdens resursu, ainavu, ģenētisko resursu u.c. aizsardzība) un aizsardzības (apsaimniekošanas) režīma. Saskaņā ar MVR datiem, meža zemēs, kurās veikta meža inventarizācija, Latvijā kopumā ir aprobežoti 862,8 tūkst. ha jeb 28% no kopējās meža platības. Lielākās platības no aprobežotajām teritorijām aizņem valsts nozīmes īpaši aizsargājamās dabas teritorijas (ĪADT), vides un dabas resursu aizsardzības aizsargjoslas, t.sk., kultūras pieminekļi un to aizsargjoslas, un mikroliegumi. Mežsaimnieciskā darbība, galvenā cirte un kopšanas cirte aizliegta 207.5 tūkstošos ha (6.8% no kopējās meža platības), kailcirte aizliegta 211.4 tūkstošos ha (6.9% no kopējās meža platības). Savukārt, 443.1 tūkstošos ha (14.5% no kopējās meža platības) tiek ievērots dabas vērtības aizsargājošs režīms, nepiemērojot iepriekšminētos aprobežojumus (piemēram, Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta ainavu aizsardzības vai neitrālā zona) vai, piemērojot tos sezonāli. (Detalizētu informāciju skat.1.pielikumā). Meža teritoriju ar mežsaimnieciskās vai citas saimnieciskās darbības aprobežojumiem sasaisti ar *Forest Europe* ilgtspējīgas apsaimniekošanas kritērijiem un indikatoriem nodrošina Ministru kabineta 2013. gada 7. maija noteikumi Nr.248 „Meža ilgtspējīgas apsaimniekošanas novērtēšanas kārtība”. Kopš Latvijas iestāšanās ES

aizsargājamo meža teritoriju un koksnes ieguvei nepieejamo platību īpatsvars ir palielinājies: no 188 tūkstošiem ha 2005. gadā līdz 207.5 tūkstošiem ha 2014. gadā. Aizsargājamo meža teritoriju (ĪADT, mikroliegumi, dabiskie meža biotopi, koku sugu ģenētisko resursu mežaudzes) daudzums (īpatsvars) nepalielina ģenētisko un sugu daudzveidību, bet ir palielinājis visu līmeņu (ģenētisko, sugu, biotopu, ainavas) bioloģiskās daudzveidības stabilitāti kā atsevišķos Latvijas dabas reģionos, tā arī valstī kopumā. Aizsargājamām meža teritorijām lielāka nozīme ir biotopu un ainavas dažādības saglabāšanā. Lai sasniegtu ĪADT izveidošanas mērķi, ir būtiski noteikt tādu teritorijas apsaimniekošanas režīmu, kas nodrošina mērķa sasniegšanu. Daudzi eksperti uzskata, ka saimnieciskās darbības aizliegums ne vienmēr nodrošina izvirzītā mērķa sasniegšanu, piem., ģenētisko resursu mežaudzēs.

Lai kontrolētu, vai tiek nodrošināts labvēlīgs aizsardzības statuss sugām un biotopiem, tiek veikts šo sugu un biotopu monitorings. Bioloģiskās daudzveidības monitoringa programma izstrādāta tā, lai varētu izpildīt Latvijas normatīvo aktu, ES direktīvu un starptautisko konvenciju prasības attiecībā uz bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu. Programma ir sadalīta vairākos līmeņos un paredz bioloģiskās daudzveidības monitoringa veikšanu visā Latvijas teritorijā, pārstāvot sugas un biotopus aizsargājamās teritorijās un ārpus tām. Bioloģiskās daudzveidības monitoringa programmas mērķi ir (1) sniegt informāciju par īpaši aizsargājamo sugu un biotopu stāvokli un izmaiņām Natura 2000 vietās, (2) sniegt informāciju par sugu populāciju lieluma un biotopu platību izmaiņu tendencēm valstī un (3) noteikt dabisko un antropogēno faktoru ietekmi uz novērojamiem biotopiem un sugām. Lai nodrošinātu šo mērķu īstenošanu, bioloģiskās daudzveidības monitoringa programmu iedala trīs sadaļās: Natura 2000 vietu monitorings, Fona monitorings un Speciālais monitorings. Programmas ieviešanu koordinē DAP.

Lai sekmētu meža ĪADT teritoriju atbilstošu apsaimniekošanu sabiedrības interesēs, būtiski nodrošināt atbilstošas kompensācijas privāto mežu īpašniekiem par negūtajiem ienākumiem no mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem. Kompensāciju maksājumi par saimnieciskās darbības ierobežojumiem Eiropas nozīmes aizsargājamo biotopu Natura 2000 tīklā esošo privāto mežu platībās to īpašniekiem tiek maksāti Lauku attīstības programmas (LAP) ietvaros no ELFLA līdzekļiem. Atbilstoši MK 2015. gada 7.aprīļa noteikumiem Nr.171 „Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu, administrēšanu un uzraudzību vides, klimata un lauku ainavas uzlabošanai 2014.–2020. gada plānošanas periodā” ikgadējos atbalsta maksājumus par saimnieciskās darbības ierobežojumiem no Eiropas Savienības fondu līdzekļiem maksās ne tikai Natura 2000 teritorijās, bet arī mikroliegumos Natura 2000 teritorijā, ja Natura 2000 aizsardzības režīms nenodrošina sugas vai biotopa aizsardzību, un mikroliegumos ārpus Natura 2000 teritorijas. Privāto mežu īpašnieku tiesības uz kompensācijām no Latvijas valsts budžeta par ierobežojumiem saimnieciskai darbībai nacionālas nozīmes ĪADT paredz arī likums „Par kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās”¹⁵. Ikgadējos atbalsta (kompensējošos) maksājumus par saimnieciskās darbības ierobežojumiem no Eiropas Savienības fondu līdzekļiem 2014.–2020. gadu periodā maksās ne tikai Natura 2000 teritorijās, bet arī mikroliegumos Natura 2000 teritorijā, ja Natura 2000 aizsardzības režīms nenodrošina sugas vai biotopa aizsardzību, un mikroliegumos ārpus Natura 2000 teritorijas.

Pieejamā sistemātiskā informācija par bioloģisko daudzveidību meža ekosistēmās ir atšķirīga dažādos bioloģiskās daudzveidības līmeņos. Pieejamā informācija par galveno meža koku sugu ģenētisko daudzveidību liecina, ka tā ir ievērojama. Veiktie pētījumi, t.sk., izmantojot molekulāros marķierus, pierāda, ka Latvijas priežu, egļu un bērzu populācijas uzrāda augstāku ģenētisko daudzveidību kā Igaunijas, Lietuvas, Polijas, Baltkrievijas, Ukrainas un Vācijas populācijas^{16,17}. Tas liecina par Latvijas šo sugu audžu ģenētisko

¹⁵ <http://m.likumi.lv/doc.php?id=256138>

¹⁶ Meža koku populāciju ģenētiskās daudzveidības un to izcelsmes noteikšana ar molekulāro marķieru palīdzību, I.Veinberga Dr. Chem, D.Ruņģis Dr. PhD., V.Šķipars M.Sc, A.Gailis M.Sc. Projekta atskaite, 2006

veselību un ilglaicīgu dzīvotspēju. Šo sugu populācijas satur arī salīdzinoši augstāku skaitu reto alēļu, kas dos iespēju nākotnē piemēroties mainīgajiem klimata apstākļiem. Veiktie pētījumi arī pierādīja, ka galveno koku sugu sēklu ieguves plantāciju platība un klonu skaits nodrošinās nākotnē šo sugu ģenētiskās daudzveidības uzturēšanu pašreizējā līmenī. Ir pieejama arī informācija par Latvijā ligzdojošiem putniem¹⁸ (monitorings uzsākts 2005. gadā) un medījamiem dzīvniekiem (VMD medijamo dzīvnieku populāciju stāvokļa novērtēšana, kopš 1991. gada) un Eiropas Savienības interešu sfērā ietilpstošo dzīvnieku sugu monitorings¹⁹ (LVMI „Silava”). Pieejamā informācija par pārējiem bioloģiskās daudzveidības līmeņiem nav sistemātiski izvērtēta laika rindās. Nav veikta īpaši aizsargājamo meža un ar mežu saistīto biotopu pilnīga uzskaitē (kartēšana), savukārt ainavu līmenis rada visvairāk diskusiju sabiedrībā, šajā jomā ir pieejama informācija par mežaudžu struktūru, savukārt telpiskās aprakstīšanas un izvērtēšanas metodes pašlaik tiek attīstītas. Ainavu politikas pamatnostādņēs (APP) formulētas problēmas, kas saistītas arī ar Latvijas mežu apsaimniekošanu, uzsverot, ka, aizaugot lauksaimniecībā izmantojamai zemei, samazinās atklāto lauku ainavu īpatsvars, kas vietām negatīvi ietekmē gan cilvēka dzīves, gan saimniecisko vidi, gan bioloģisko daudzveidību un, ka pieaugot meža ciršanas apjomiem, palielinās izcirstās platības, mainās mežaudžu vecumstruktūra un meža vizuālais veidols, kas sabiedrības vērtējumā pazemina meža ainavu kvalitāti. Vienlaicīgi APP atzīst, ka nav metodisku vadlīniju ainavu novērtēšanai dažādos teritorijas attīstības plānošanas līmeņos un pašlaik Latvijas ainavas tiek vērtētas, izmantojot dažādas pieejas. Līdz ar to trūkst salīdzināmas, visaptverošas un pēctecīgas informācijas par Latvijas ainavām. Nav arī apkopojumu par pētījumiem ainavu jomā Latvijā un starpdisciplināru zinātnisko pētījumu par ainavu attīstību, līdz ar to trūkst arī argumentu lēmumu pieņemšanā par ainavu politikas jautājumiem – ainavu aizsardzību, plānošanu un pārvaldību.

Tikpat aktuāls uzdevums ir iegūt sistemātisku, zinātniski pamatotu informāciju par meža bioloģisko daudzveidību laikā visiem trim bioloģiskās daudzveidības līmeņiem ilgtspējīgi apsaimniekotā mežā ārpus ĪADT. MSNP 2020 paredz šim mērķim iegūt un uzturēt un regulāri novērtēt zinātniski pamatotu informāciju par bioloģisko daudzveidību, NMM tīkla parauglaukumos, papildus atmirušās koksnes uzskaitē, iegūstot informāciju par noteiktiem bioloģisko daudzveidību raksturojošiem indikatoriem.

Mežos, kuru galvenais apsaimniekošanas mērķis ir saimnieciskā darbība, meža bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu nodrošina (1) normatīvie akti, (2) „dabai draudzīgu” metožu pielietošana (piem., meža dabiskā atjaunošanās, mistrotu audžu veidošana, ierobežotas platības kailcirtes un to telpiskais izvietojums, izlases ciršu saimniecība, u.c.) un (3) meža īpašnieku izglītošana par „dabai draudzīgu” metožu pielietošanu meža apsaimniekošanā.

Mežos, kuru apsaimniekošanas galvenais mērķis ir saimnieciskā darbība, Meža likums nosaka, ka meža īpašnieka vai tiesiskā valdītāja pienākums ir ievērot vispārējās dabas aizsardzības prasības, lai:

- 1) nodrošinātu meža bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu;
- 2) saglabātu meža spēju pasargāt augsni no erozijas;
- 3) pasargātu virszemes un pazemes ūdeņus no piesārņošanas;
- 4) saglabātu būtiskus kultūras mantojuma elementus mežā;
- 5) veicinātu meža noturību un pielāgošanos klimata pārmaiņām.

¹⁷ Āra bērza *Betula pendula* Roth Latvijas populācijas ģenētiskās daudzveidības novērtējums [Assessment of genetic diversity in Latvian silver birch *Betula pendula* Roth populations], Latvijas Veģetācija 18: 5-12. [Zuka et al, 2009]

¹⁸ http://www.lob.lv/lv/lp_monitorings/

¹⁹ <http://www.vmd.gov.lv/valsts-meza-dienests/statiskas-lapas/medibas/es-sfera-esoso-sugu-monitorings?nid=887>

Valstij piederošajos, AS „LVM” valdījumā esošās teritorijās 2014. gadā mežaudzes apsaimniekoja šādiem mērķiem: (1) dabas aizsardzībai - 16.2% no kopējās meža platības, (2) koksnes audzēšanai un videi - 12,7%, (3) koksnes audzēšanai – 69,9%, (4) ar neskaidru mērķi (līdz apsekošanai dabā) - 1,2%. Savukārt, dabas vērtību saglabāšanai un rekreācijai nozīmīgās meža zemju teritorijās (50ha - 5000 ha) – ekomežos un medņu riestos (17,6 % no meža zemes) ir atšķirīgi apsaimniekošanas nosacījumi: tiek saglabāts noteikts vecu mežu īpatsvars (vismaz 30% - ja dominē skuju koki un vismaz 20% - ja dominē lapu koki), ierobežota kailcirtes cirsmu platība, forma un izvietojums. Kopš 2011. gada AS „LVM” zemēs, kas atrodas ārpus ĪADT, atsākta Latvijas un ES nozīmes aizsargājamo biotopu apzināšana un kartēšana, kā arī reto un īpaši aizsargājamo sugu atradņu kartēšana. AS „LVM” apsaimniekotajos mežos nogabali, kuros identificēti ES aizsargājамie biotopi, tiek apsaimniekoti ar mērķi – dabas aizsardzība. ES aizsargājamo biotopu saglabāšanu nodrošina AS „LVM” noteiktie stratēģiskie mērķi dabas daudzveidības saglabāšanai: AS „LVM” vidēja termiņa stratēģija). Vides mērķu sasniegšanai AS „LVM” veic sekojošus pasākumus:

- mežaudzēm nosaka apsaimniekošanas mērķim piemērotu apsaimniekošanas režīmu un paņēmieni izvēli;
- nodrošina vecu mežu īpatsvaru meža masīvos (ekoloģiski definētās teritorijās (~10-20 tūkstoši ha));
- nosaka teritorijas ar augstu bioloģiski vērtīgu platību koncentrāciju (ekomeži dabai), sabiedrības rekreācijas teritorijas (ekomeži rekreācijai) un medņu riestus, kurās apsaimniekošanas metodes (noteikta vecumstruktūra, kailcirtes izvietošana un veidošana, galvenās cirtes paņēmieni u.c.) ir atšķirīgas, un vērstas uz nosaukto vērtību nodrošināšanu.

AS „LVM” koksnes audzēšanas (saimnieciskā meža) platībās, realizējot kailcirtes un saglabājot dabiskam mežam raksturīgās struktūras, tiek nosacīti atdarināts liela mēroga dabiskais traucējums – meža degšana ar tai sekojošu augsnes sagatavošanu, kas veicina augsnes virskārtas mineralizāciju. Savukārt, realizējot izlases un pakāpeniskās cirtes, tiek atdarināti zemas intensitātes dabiskie traucējumi (vējgāzes, atsevišķu koku izgāšanās, slimību un kaitēkļu bojājumi), tādējādi veidojot atvērumus audzes vainaga klājā, saglabājot audzes stabilitāti, mikroklimatu, saglabājot dabiskam mežam raksturīgās struktūras (bioloģiski vecie koki, sausie koki un atmiruši koksne dažādās trūdēšanas stadijās, pamežs, paauga, pārmitrās ieplakas, īslaicīgi vai pastāvīgi pārplūstoši klajumi, neskartas koku grupas), meža videi raksturīgo daudzveidību (dobumainie koki, dzeņveidīgo putnu izkalti koki, veci celmi un koksnes sēnes, skudru pūžņi un lielo putnu ligzdas). Kā vienā, tā otrā gadījumā tiek veicināta mozaikveida audzes struktūras veidošanās. Savukārt meža masīvu/ainavu līmenī, plānojot meža apsaimniekošanu, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai AS „LVM” nodrošina, ka 70 gadus un vecāku audžu īpatsvars netiek samazināts zem noteiktā, netiek atjaunotas meža meliorācijas sistēmas vietās, kur tas var negatīvi ietekmēt pārmitro mežu biotopu dabisko attīstību, ainavā tiek saglabātas dabas daudzveidībai īpaši nozīmīgas vietas (aizsargājamo sugu dzīvotnes, aizsargājami biotopi, meža robežjoslas gar ūdeņiem, mitrzemēm, citām nemeža zemēm).

2013. gadā AS „LVM” teritorijā veikts aizsargājamo putnu, augu sugu un biotopu monitorings. 2013. gadā AS „LVM” meža zemēs konstatēts vairāk nekā 1300 jaunu retu un īpaši aizsargājamo augu, sēņu, ķērpju, bezmugurkaulnieku sugu atradņu, bet trīs sezonu laikā - vairāk nekā 4000 retu un īpaši aizsargājamo sugu atradņu. 2013. gada sezonā konstatētas 3 Latvijas florai un faunai jaunas sugas: Sirplapu strautsūna (*Dichelyma falcatum*) un 2 vaboļu sugas, kā arī 2 sugas, kurām līdz šim zināmo atradņu skaits Latvijā bija mazāks par 10, un par ko ziņots Latvijas Universitātes zinātniskajā konferencē.

AS „LVM” apsaimniekotajā teritorijā papildus līdz šim atrastajiem un aizsargātajiem dabisko mežu biotopiem (~50 tūkst. ha) ik gadu saimnieciskajos mežos tiek kartēti biotopi, kas atbilst Latvijas un ES nozīmes aizsargājamiem biotopiem un vērtēta to kvalitāte, līdz šim

konstatēti jau 24,7 tūkst. hektāru 30 aizsargājamo biotopu veidi. No tiem 2013. gadā konstatēti 7,7 tūkst. ha. Lielāko īpatsvaru veido meža un purva biotopi, visbiežāk konstatētie meža biotopi ir Staignāju meži, Veci vai dabiski boreāli meži un Purvaini meži. Izcilas un labas kvalitātes meža biotopi ir 48%, bet vidējas un zemas kvalitātes – 52%. AS „LVM” biotopu vērtējums neraksturo Latvijas vai ES nozīmes aizsargāto biotopu kvalitāti, bet saimnieciskajos mežos identificēto biotopu kvalitāti. AS „LVM” biotopu monitoringam tiek izmantotas anketas, kādas izmanto arī Dabas aizsardzības pārvalde, bet biotopu kvalitāti papildus anketām AS „LVM” vērtē pēc 4 baļļu skalas atbilstoši attiecīgā biotopa indikatorsugu un speciālo sugu sastopamības īpatsvaram. Saimnieciskajos mežos 2013. gadā atrasto biotopu kvalitāte bija: izcila kvalitāte - 7,2%, laba kvalitāte - 40,6%; vidēja kvalitāte – 38,5% un zema kvalitāte – 13,7%.

AS „LVM” darbinieki 2013. gadā ir ziņojuši par 188 jaunatrastām lielajām ligzdām. Līdz eksperta slēdzienam visām jaunatrastajām ligzdām nosaka 500 m aizsargzonu un mežsaimniecisko darbību neplāno. Kopā AS „LVM” datu bāzē ir informācija par 1650 lielajām ligzdām, no tām 944 aizsargājamo putnu sugu ligzdošanas vietas, tai skaitā arī informācija par vēsturiskajām ligzdošanas vietām. Visām zināmajām ligzdām AS „LVM” nodrošina atbilstošu aizsardzību. 2013. gadā AS „LVM” datu bāze papildināta ar 160 jaunu īpaši aizsargājamo putnu ligzdu atradnēm.

AS „LVM” monitoringa rezultātus izmanto, plānojot saimniecisko darbību. Lai mazinātu saimnieciskās darbības ietekmi uz konstatētajām dabas vērtībām, nosaka papildus piesardzības pasākumus. Piem., nodrošina melno stārķu ligzdu aizsardzību 500 m rādiusā ap ligzdu līdz eksperta lēmumam par atbilstošā potenciālā mikrolieguma un tā buferzonas platības noteikšanu (2014. gada sezonā 136 ligzdām). Ap medņu riestu vietām - 1000m rādiusā pavasara – vasaras periodā nenotiek mežsaimnieciskā darbība (2014. gada sezonā ap 241 riesta teritoriju, 86 tūkst. ha platībā). 2013. gadā uzsākta tādu AS „LVM” ceļu, kas ved caur dabas teritorijām, kur ligzdo vai riesto aizsargājami putni, slēgšana uz ligzdošanas laiku no marta līdz jūlija beigām, piem., AS „LVM” Rietumvidzemes mežsaimniecībā.

Lai uzlabotu vai atjaunotu aizsargājamo biotopu un aizsargājamo sugu dzīvotņu kvalitāti, 2013. gadā 262 ha platībā ir izkopti meža biotopi, 142 ha platībā veikta medņu riestu dzīvotņu kopšana.

Meža apsaimniekošana

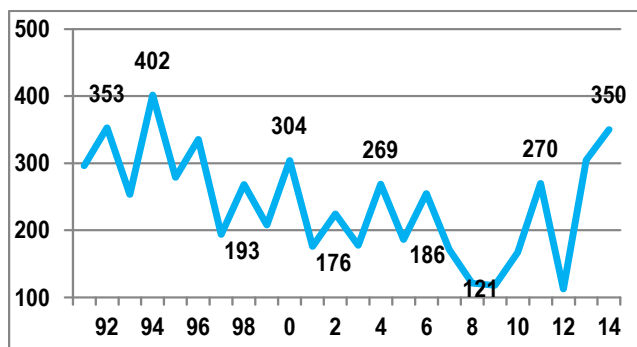
Latvijā ir visi priekšnoteikumi ilgtspējīgai un produktīvai meža apsaimniekošanai - atbilstošs klimats, zemes resursi un zināšanas. Ir izstrādātas uz ilglaicīgiem pētījumiem balstītas rekomendācijas meža ražības paaugstināšanai (meža atjaunošanai un ieaudzēšanai, jaunaudžu kopšanai). Ir pieejams augstvērtīgs, ģenētiski uzlabots un klimata izmaiņām piemērots galveno vietējo koku sugu reproduktīvais materiāls. Balstoties uz mežzinātnes pētījumiem²⁰ un, plānojot mežsaimniecības pasākumus ilgtermiņā, iespējams veicināt koksnes pieaugumu un uzlabot nākotnes mežu kvalitāti un to pielāgošanās spēju mainīgajiem klimatiskajiem apstākļiem, piemēram, atjaunot daļu izcirtumu stādot vai sējot ar attiecīgajiem apstākļiem piemērotas izcelsmes koku sugām, nodrošinot straujāku un veselīgāku meža pieaugumu. Tomēr, Latvijas mežzinātnes atziņas mežsaimniecības efektivitātes paaugstināšanā, kā arī zināšanu pārnesē visā meža apsaimniekošanas ciklā (īpaši privātajos mežos) šobrīd nenotiek pilnā apjomā.

Aptuveni 90% Latvijas teritorijas ir potenciāli pakļautas pārlicka mitruma riskam²¹. Lai sekmētu zemes efektīvu izmantošanu ar lauksaimniecību saistītajām darbībām, Latvijas teritorijā 1,49 milj. ha lauksaimniecībā izmantojamās zemēs ir izbūvētas meliorācijas sistēmas, tai skaitā applūstošo zemju mitruma režīma regulēšanai izbūvēti 53 polderi ar

²⁰ <http://www.lvm.lv/petijumi-un-publikacijas/1-meza-koku-selekcijas-petijumi-genetiski-augstvertiga-reproduktiva-materiala-atlasei>

²¹ P.Zālītis. Mežs un ūdens, Salaspils, 2012

kopplatību 50 tūkst. ha. Savukārt meža hidromelioratīvais fonds sastāda 46,3% no meža kopplatības, no kuras meliorēti ir apmēram 40% no pārmitrajiem mežiem. Meža meliorācija Latvijā veicina ūdens resursu līdzsvarotu izmantošanu, samazinot pavasara plūdus un palielinot ūdens daudzumu vasaras matūdens periodā. Pavasara plūdu intensitāte nosusinātās teritorijās ir zemāka, jo pa grāvjiem ūdens plūst arī ziemā, tādējādi drenējot augsni, un pavasarī meliorēta platība ir labāk sagatavota plūdiem kā nemeliorēta, kur augsne ir piesātināta ar ūdeni. Meliorētajās meža teritorijām raksturīgs vaļējo grāvju tīkls. Vairāk nekā 0,5 miljonu ha meža zemēs meliorācijas sistēmas ir novecojušas un nekoptas. Saskaņā ar VMD sniegto informāciju pārmērīga mitruma rezultātā bojāgājušo mežaudžu kopējā platība kopš 1991. gada sastāda 5800 hektārus (skat. 9. attēlu). Ik gadus valstī nefunkcionējošu meliorācijas sistēmu rezultātā tiek zaudēti vidēji 240 hektāru mežaudžu.

9.attēls Pārmērīga mitruma rezultātā bojāgājušo mežaudžu platība 1991. – 2014.gadā

Ievērojot risku, ko varētu radīt nokrišņu daudzuma pieaugums klimata izmaiņu rezultātā Baltijas jūras reģionā,

kā arī to, ka nepietiekama augsnes mitruma regulēšana veicina meliorēto meža augšņu degradāciju un samazina mežaudžu koksnes pieaugumu, nepieciešams veikt meliorācijas sistēmu atjaunošanu, ņemot vērā ekonomiskos ieguvumus, vienlaikus ievērojot vides prasības. IADT īpaši aizsargājamo sugu un biotopu saglabāšanai nelielos apjomos paredzama meliorācijas sistēmu likvidēšana, ja tas nerada apdraudējumu pieguļošiem mežiem un īpašumiem. Veicot meliorācijas sistēmu renovāciju un rekonstrukciju meža zemēs, palielinās koksnes pieaugums un mežaudzes spēj piesaistīt vairāk CO₂.

Izstrādājot MSNP 2020 projektu, esošās situācijas izvērtējums parādīja, ka Latvijas mežos līdz 2020. gadam meliorācijas sistēmas jāatjauno 280 000 ha platībā, t.sk. valsts mežos 220000 ha, privātajos mežos – 60 tūkstošu ha platībā. Šo ilgtermiņa investīciju kopējās izmaksas sastāda apmēram €50 miljonus. Meliorācijas sistēmu atjaunošana ir investīciju ietilpīgs ilgtermiņa ieguldījums meža vērtības saglabāšanā un palielināšanā, tāpēc MSNP 2020 paredz atbalstīt meliorācijas sistēmu renovāciju valsts, pašvaldību un privātajos mežos LAP 2020 atbalsta ietvaros. Pieejamais finansējums dod iespēju atjaunot meža meliorācijas sistēmas apmēram 100 000 ha platībā, atjaunojot vai pārbūvējot meža meliorācijas grāvjus 4600 km garumā. Papildus koksnes ieguvums, ievērtējot pašreizējo mežaudžu stāvokli, turpmākajos 50 gados sastādīs apmēram 40 - 45 miljonus kubikmetru. Katru konkrēta meliorācijas projekta pieteikumu vērtē Lauku atbalsta dienests atbilstoši MK 2014. gada 30. septembra noteikumu Nr.600 „Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu konkursu veidā pasākumam Ieguldījumi materiālajos aktīvos” prasībām.

Optimāls meža ceļu blīvums ir būtisks mežsaimniecības darbu efektivitātes un meža apsaimniekošanas konkurētspējas rādītājs, kas pozitīvi ietekmē meža produktivitāti, mežu pieejamību apsaimniekošanai un rekreācijai, kā arī ugunsdrošības nodrošināšanai. Optimāls meža ceļu blīvums samazina pievešanas attālumu mežsaimniecības procesā, samazina augsnes sablīvēšanu, un saimnieciskās darbības rezultātā radušos gaisa piesārņojumu un SEG emisijas, kā arī samazina meža produkcijas pašizmaksu, palielina mežaudžu pieejamību, it īpaši ilgtermiņa perspektīvā, nodrošinot iespēju īstenot oglekļa piesaisti veicinošus pasākumus meža apsaimniekošanā audzēs, kas pašlaik nav pieejamas saimnieciskajai darbībai. Meža ceļu tīkla blīvums Latvijā valsts mežos ir 1,36 km uz 100 hektāriem, bet privātajos tikai 0,3 km. Salīdzinājumam - Somijā un Zviedrijā vidējais meža ceļu tīkla blīvums ir 3 km uz 100 hektāriem meža, bet Vācijā 3,5km. Latvijā esošo meža ceļu rekonstrukcija, kā arī jaunu ceļu

būvniecība nepieciešama ~5000 km kopgarumā valsts mežos un vismaz 500 km privātajos mežos.

1.3. Meža veselība, dzīvotspēja un meža apsaimniekošanas risku mazināšana

Mežaudžu veselība un dzīvotspēja raksturo meža ilgtspējību. Eiropas meža veselības stāvokļa monitoringa dati (ICP ziņojums²²) liecina, ka, samazinoties gaisa piesārņojumam, Latvijas mežaudžu veselības stāvoklis kopumā 20 gadu laikā ir uzlabojies - koku defoliācijas (skuju vai lapu zudums) monitoringa novērojumi (Piel. 2.3.1. attēls) liecina, ka galveno koku sugu skuju un vainagu stāvoklis un mežaudžu veselības stāvoklis ir stabilizējies un uzlabojies un pēdējā desmitgadē uzrāda tikai vieglu bojājumu pakāpi.

Būtiskākie mežaudžu bojājumu cēloņi ir vējgāzes un snieglauzes, īpaši lielus bojājumus radīja 2005.gada janvāra vētra un tās sekas. Saskaņā ar zinātnieku prognozēm, ekstrēmas dabas parādības klimata pārmaiņu ietekmē kļūs biežākas, tāpēc nozīmīgāka kļūs arī mežaudžu noturība un pielāgošanās spēja. Meža kaitēkļu savairošanās apjomam Latvijā ir ciklisks raksturs bez izteiktas bojājuma apjoma samazināšanās vai palielināšanās tendences. Tomēr vēja un sniega postījumi un tiem sekojošā kukaiņu un slimību izplatība pēdējā desmitgadē tautsaimniecībai ir nodarījusi ievērojamus zaudējumus (2.4.1. attēls 1.piel.). Pēdējos gadu desmitos atsevišķām koku sugām novērojamas veselības problēmas, kuru cēloņi nav pilnībā izpētīti. Meža kaitēkļu un slimību masveida izplatības riski pieaug līdz ar klimata izmaiņām. Pagarinoties veģetācijas periodam un pieaugot vidējai gaisa temperatūrai tiek prognozēts, ka turpmākajos gados skuju un lapu grauzēju kaitēkļu masveida savairošanās Eiropā kļūs biežāka un izplatīsies vairāk uz ziemeļu reģioniem²³. Sagaidāmo risku mazināšanai būtiski savlaicīgi novērtēt meža kaitēkļu un slimību izplatības dinamiku un veikt preventīvos pasākumus to izplatības ierobežošanai. Dzīvotspējas un noturības veicināšanā būtiska ir pareiza un savlaicīga audžu kopšana.

Reģionālie klimata modeļi rāda, ka Baltijas reģionā klimata pārmaiņu izpausmes būs jūtāmākas, salīdzinot ar globālajiem vidējiem rādītājiem: gaisa temperatūra ziemā līdz 2100. gadam var pieaugt par 4–8°C, bet vasarā par 2,5–5°C. Ziemas līdz ar to kļūs īsākas un siltākas. Siltās, atkušņiem bagātās ziemas izraisīs biežākus plūdus. Īsāku laiku upes un ezerus ziemā klās sniegs. Klimata pārmaiņas nesīs līdzīgu biežākas un intensīvākas vētras, radot materiālus zaudējumus apdzīvotajās teritorijās, kā arī palielinot jūras krastu erozijas risku. Paredzams, ka par 10–20% pieaugs kopējais nokrišņu daudzums, vairāk būs spēcīgu lietusgāžu, gaidāma nokrišņu samazināšanās vasarās, bet pieaugums ziemās. Līdz ar to sagaidāms meža ugunsgrēku izcelšanās riska pieaugums. Meža ugunsgrēku izcelšanās un izplatīšanās galvenokārt ir saistīta ar meteoroloģiskajiem apstākļiem, iestājoties ilgstoši sausam un karstam laikam. Paaugstinātas bīstamības mežaudzes Latvijā aizņem 23% no kopējās meža platības. Biežākās meža ugunsgrēku izcelšanās vietas ir ap lielākajām pilsētām. Galvenais meža ugunsgrēku izcelšanās iemesls ir cilvēku neuzmanīga rīcība ar uguni, tostarp kūlas un ciršanas atlieku dedzināšana. Lai mazinātu un ierobežotu uguns nodarītos postījumus, nepieciešama attīstīta meža ceļu un ugunsnovērošanas sistēma. Tāpēc, uzlabojot un rekonstruējot meža ceļus un uguns novērošanas torņus, kā arī aprīkojot tos ar attālinātās novērošanas iekārtām, lai nodrošinātu operatīvu meža ugunsgrēku atklāšanu jebkuros laika apstākļos visā diennakts laikā, tiks nodrošināta savlaicīgāka meža ugunsgrēku likvidācija.

Pēdējā desmitgadē audzis medijamo dzīvnieku (mežacūku, briežu, bebru, stirnu) skaits, līdz ar to pieauguši arī to lauksaimniecībai un mežsaimniecībai nodarīto postījumu apjomi. Lai sabalansētu sugu populāciju genofonda un medijamo dzīvnieku apdzīvotās vides aizsardzību un saglabāšanu ar to radītajiem zaudējumiem, tiek īstenoti pasākumi medijamo dzīvnieku postījumu samazināšanai, precizēta medību tiesību aprītes un medību iecirkņu

²² IPC: <http://www.icp-forests.org/pdf/ER2010.pdf>

²³ Meža apsaimniekošana klimata izmaiņu kontekstā, INTERREG IV C "FUTUREforest"

izveidošanas kārtība. Nomedīšanas apjomus administrē VMD, nodrošinot ekoloģiski pamatotu īpatņu skaitu populācijās, samazinot pretrunas starp medību saimniecību un citu nozaru interesēm medijamo dzīvnieku vai pašu medību nodarīto zaudējumu dēļ un veicinot ilgtspējīgas medību saimniecības attīstību. Lūšu, vilku, medņu un rubeņu nomedīšanas pieļaujamo apjomu nosaka saskaņā ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas apstiprinātu attiecīgās dzīvnieku sugas aizsardzības plānu.

1.4. Meža nozare tautsaimniecībā un sociālekonomiskie aspekti

Meža nozares kopējais apgrozījums 10 gadu laikā pēc veiksmīgi pārvarētas globālās ekonomikas krīzes ir trīskāršojies (Piel. 6.3.3. attēls). Neto apgrozījums, uzņēmumu rentabilitāte un peļņa (Piel. 6.2.1. un 6.2.2. attēli) atalgojums nozarē strādājošiem un ieņēmumi valsts budžetā (nodokļi, uzņēmumu sociālās apdrošināšanas iemaksas, dividendes) pakāpeniski atgriezās pirmskrīzes līmenī gan mežsaimniecībā, gan arī koksnes un koka izstrādājumu ražošanā (Piel. 6.5.2. attēls).

Meža nozare Latvijā tradicionāli ir viena no nozīmīgākajām tautsaimniecības nozarēm. Meža nozares īpatsvars iekšzemes kopproduktā veido aptuveni sešus procentus. Ir ievērojami pieaugusi meža nozares produkcijas pievienotā vērtība – no 295 miljoniem *euro* 2000.gadā līdz 1.4 miljardiem *euro* 2013.gadā (Piel. 6.2.1. attēls). Meža nozare ražošanas un eksporta apjoma (Piel. 6.8.1. un 6.8.2. attēli) ziņā ir viens no lielākajiem apstrādes rūpniecības sektoriem Latvijas tautsaimniecībā, un tās pievienotās vērtības īpatsvars apstrādes rūpniecībā 2013. gadā sastādīja 23,1%. Meža nozares produkcijas eksports sastāda vidēji 20 procentus no kopējā valsts eksporta apjoma (Piel. 6.8.1. attēls). Meža nozare ir vienīgā Latvijas tautsaimniecības nozare ar pozitīvu importa un eksporta bilanci (Piel. 6.8.4. attēls) un vienīgā nozare, kuras eksporta pieaugums 2014.gadā sasniedza 9.7%. Kopš 1993.gada koksnes produktu kopējais eksporta pienesums sasniedzis 21 miljardu *euro* ar pozitīvu eksporta-importa bilanci šajos gados - 15 miljardu *euro* apmērā.

Meža nozares salīdzinošās priekšrocības nosaka resursu pieejamība, teritoriālais izvietojums (izeja uz Baltijas jūru), veiktie ieguldījumi tehnoloģisko procesu modernizācijā un vēsturiskās tradīcijas, stabili eksporta tirgi. Apmēram 25% no koka izstrādājumu eksporta ir uzskatāmi par augstas vai vidēji augstas pievienotās vērtības preču eksportu – finiera un saplākšņa izstrādājumi, būvkonstrukcijas, koka paneļi u.c. Eksporta tirgos nozare demonstrē spēju pielāgoties tirgus prasībām un reaģēt uz izmaiņām. Latvijas kokrūpniecības komersanti, kas pamatā ir MVU, vieglāk un ātrāk kā konkurējošie citu valstu lielražotāji var izmantot tirgū radušās nišas.

Desmit gadu laikā ievērojami palielinājusies nozares uzņēmumu produktivitāte uz vienu nodarbināto. Palielinājies Latvijas mēbeļu ražošanas apjoms. Pamazām atdzīvojušies Eiropas būvniecības tirgum, pieaudzis arī dažādu namdaru un galdniecības izstrādājumu – koka logu, durvju un celtniecības apdares materiālu, eksports. Vienlaicīgi palielinājusies arī Latvijā ražoto koka būvkonstrukciju un koka būvju eksporta vērtība. Latvijas koka māju ražotāji 2012. gadā apvienojušies biedrībā „Latvijas Koka būvniecības klasteris”, kura galvenā prioritāte ir biznesa un eksporta attīstība, jaunu klientu meklēšana un jaunu tirgu apgūšana. Saskaņā ar Eiropas Meža institūta (EFI) pētījumu: „*Future of the European Forest Based Sector: Structural Changes Towards Bioeconomy*” (2014)²⁴, koka māju būvniecībai un tirgum ir paredzama attīstība pat stagnējošā ES tirgū.

Strauji augot pieprasījumam pēc videi draudzīgiem un atjaunojamiem enerģijas resursiem, pasaulē un Eiropā palielinājies enerģētiskās koksnes – šķeldu, granulu, briķešu un malkas – noiets. Reaģējot uz pozitīvajām tendencēm tirgū, enerģētiskās koksnes ražošanas sektors pēdējos gados Latvijā ievērojami attīstījies. Lielākās investīcijas ieguldītas tieši granulu ražošanā, kas savukārt veicinājis malkas un papīrmalkas vietējo patēriņu un pārstrādi. Granulu eksports 2013.gadā pārsniedzis 1 miljonu tonnu (1,057milj T). Kurināmās koksnes

²⁴ http://www.efi.int/files/attachments/publications/efi_wsctu_6_2014.pdf

Īpatsvars Latvijas energoresursu izmantošanā tradicionāli ir bijis ievērojams, pateicoties tās pieejamībai. Līdz ar to kurināmā koksne ir visizplatītākais atjaunojamais energoresurss Latvijā. Jau vairākus gadus kurināmā koksne stabili aizņem ceturto daļu (2010.gadā – 23,4%, 2011.gadā – 25,5%, 2012.gadā – 27,6 %, 2013.gadā – 28,4 %) no kopējā energoresursu patēriņa. (Piel. 6.9.1. attēls). Savukārt, koksnes biomasas īpatsvars kopējā AER 2013.gadā bija 78%.

Meža nozarei ir būtiskā loma iedzīvotāju nodarbinātības nodrošināšanā. Nozarē tieši nodarbināti vairāk nekā 54 tūkstoši cilvēku (Piel. 6.5.1. attēls) savukārt kopā ar saistītajām nozarēm mežsaimniecība un meža nozare dod ienākumus vairāk nekā 80 tūkstošiem cilvēku. Īpaši nozīmīga loma meža nozarei ir reģionu attīstībā un reģionālās nodarbinātības nodrošināšanā. Piemēram, kokrūpniecībā aptuveni 80% darbavietu izvietotas kādā no Latvijas reģioniem, un tikai 20% darbavietu atrodas Rīgā.

Latvijā koksnes izstrādājumu, t.sk. kurināmā, patēriņš uz vienu iedzīvotāju ir relatīvi mazs – apmēram divi kubikmetri gadā (Piel. 6.7.1. attēls). Salīdzinājumam: Igaunijā tas ir 3,3 kubikmetri un Somijā 4,8 kubikmetri vidēji uz vienu iedzīvotāju. Kokmateriālu patēriņš Latvijā ievērojami samazinājās, sarūkot būvniecības apjomam globālās ekonomiskās krīzes laikā. Uzlabojoties būvniecības apjomiem, iedzīvotāju pirkspējai un iekšzemes kopproduktam, koksnes produktu pieprasījums vietējā tirgū pakāpeniski pieaug.

Mežā nekoksnes produktu ieguve ir būtiska lauku ekonomikas sastāvdaļa, īpaši individuālo mājsaimniecību pašnodrošinājumā. Sēņu un ogu lasīšana, kā arī pastaigas vai sporta pasākumi mežā, tradicionāli ir Latvijas iedzīvotāju dzīvesveida sastāvdaļa. Iedzīvotājiem ir brīvi pieejami valsts un pašvaldību meži, bet to īpašnieks privātajos mežos var ierobežot uzturēšanos, kas reti tiek noteikts. Meži ar īpašnieku noteiktiem uzturēšanās ierobežojumiem veido mazāk nekā vienu procentu no kopējās mežu teritorijas, savukārt platības, kurās rekreācija ir viens no galvenajiem meža apsaimniekošanas mērķiem, aizņem astoņus procentus.

Jāatzīmē, kas svarīgs nozares attīstības faktors ir bijusi spēja savstarpēji vienoties par nākotnes attīstības virzieniem, starpnozaru sadarbība, sadarbība ar zinātniski pētnieciskajām institūcijām, kā arī nodrošinājums ar kvalificētiem speciālistiem. Lai veiksmīgāk konkurētu starptautiskajos tirgos, ir svarīgi nodrošināt produkcijas produktivitātes palielinājumu un produkcijas ražošanu ar augstāku pievienoto vērtību. Nozares tālāka izaugsme atkarīga no situācijas ārvalstu tirgos un konkurētspējas palielināšanas visā produkcijas pievienotās vērtības ķēdē.

1.5. Starptautiskie procesi meža nozarē

Meža jomā nozīmīgākais globālais process ir ANO Meža forums (UNFF) - augsta līmeņa politikas forums meža nozarē. Tas ir ANO ECOSOC organizācijas apakšvienība, kurā piedalās visas ANO dalībvalstis, kā arī specializētas aģentūras. Galvenais mērķis ir sekmēt visu meža tipu apsaimniekošanu, saglabāšanu un ilgtspējīgu attīstību. Foruma galvenie uzdevumi ir veicināt ar mežu saistīto līgumu izpildi un sekmēt vienotu izpratni par ilgtspējīgu mežsaimniecības attīstību, nodrošināt nepārtrauktu politikas attīstību un dialogu starp valdībām, starptautiskām organizācijām un galvenajām grupām saskaņā ar Rio deklarācijas par ilgtspējīgu attīstību, Agenda 21 dokumentu un IPF/IFF rezultātiem.

Foruma 7.sesijā 2007.gada 28. aprīlī pieņēma Juridiski nesaistošu instrumentu visiem meža tipiem²⁵ (apstiprināts ANO Ģenerālajā asamblejā 2007.gada 17.decembrī), kurā izvirzīti šādi globālie mērķi: (1) novērst meža platību samazināšanos visā pasaulē, īstenojot ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas, apmežošanas, meža atjaunošanas pasākumus un novēršot meža degradēšanos; (2) veicināt meža nozares ekonomiskos, sociālos un vides ieguvumus, t.sk. uzlabojot no meža atkarīgo cilvēku iztikas ieguvu; (3) visā pasaulē palielināt aizsargāto mežu un ilgtspējīgi apsaimniekoto mežu platības, kā arī palielināt no ilgtspējīgi

²⁵ http://www.un.org/esa/forests/pdf/session_documents/unff7/UNFF7_NLBI_pdf

apsaimniekotiem mežiem iegūtu meža produktu īpatsvaru; un (4) novērst ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas oficiālās attīstības palīdzības atbalsta programmas samazināšanos.

Eiropas reģionā politiska (ministru) līmeņa brīvprātīga sadarbība notiek Ministru konferenču par meža aizsardzību Eiropā (Forest Europe) ietvaros. Tajā pieņem lēmumus un risina Eiropas valstīm kopīgus un aktuālus meža nozares jautājumus. Procesa mērķis ir nodrošināt ilgtspējīgu Eiropas mežu apsaimniekošanu un meža nozares ilgtspējīgu attīstību, turpināt kopējas izpratnes attīstīšanu par Eiropas mežu aizsardzību un ilgtspējīgu saglabāšanu, kā arī pārrunāt mežu un mežsaimniecību apdraudošos un veicinošos faktorus. Latvija Forest Europe procesā ir iesaistījies kopš 1993.gada (Helsinku konference) un UNFF kopš 2001.gada, demonstrējot ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas un meža nozares attīstības piemēru. Kopš kļūšanas par ES dalībvalsti, Latvijas pārstāvji aktīvi piedalās ES dalībvalstu kopējās nostājas veidošanā.

Forest Europe procesa ietvaros 2011.gada Oslo konferencē tika pieņemts OSLO meža ministru lēmums²⁶, kas izvirza Eiropas mežu mērķus 2020.gadam: (1) visu Eiropas mežu ilgtspējīga apsaimniekošana nodrošina daudzveidīgās meža funkcijas un palielina ilglaicīgu meža preču un pakalpojumu piegādi, (2) Eiropas meži dod ieguldījumu zaļās ekonomikas attīstībā, ietverot pieaugošu koksnes un citu meža produktu un ekosistēmu pakalpojumu nodrošināšanu no ilgtspējīgiem avotiem, (3) meža apsaimniekošana ir pielāgota klimata pārmaiņām, meži ir veselīgi un izturīgi pret dabas stihijām un aizsargāti pret cilvēka radītiem draudiem, kā, piem., meža ugunsgrēki, kā arī meža produktīvās un aizsargājošās funkcijas ir saglabātas; (4) lai samazinātu Eiropas ekoloģiskās pēdas nospiedumu, neietekmējot kopējo oglekļa bilanci, tiek pilnībā realizēts Eiropas mežu potenciāls mazināt klimata izmaiņas, piesaistot oglekli kokos un augsnēs, uzglabājot oglekli meža produktos un aizstājot neatjaunojamus resursus un enerģijas avotus; (5) ir apturēta bioloģiskās daudzveidības samazināšanās un apturēta mežu degradācija un meži tiek atjaunoti un atveseļoti; (6) tiek stiprināta mežu loma progresējošās pārtuksnēšanās samazināšanā; (7) no Eiropas mežiem tiek optimizēti sociālekonomiskie un kultūras ieguvumi, it sevišķi iztikai, lauku attīstībai un nodarbinātībai; un (8) Eiropā ir ierobežota nelikumīga meža izmantošana un meža produktu tirdzniecība.

2013.gadā izstrādāta jauna ES Meža Stratēģija (stratēģija mežiem un uz koksnes resursiem balstītai rūpniecībai) (ES Stratēģija)²⁷. Tā aizvieto 1998.gadā pieņemto (Padomes 1998.gada 15.decembra Rezolūciju par ES mežsaimniecības stratēģiju COM(2006) 302). Stratēģija balstīta uz ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas konceptu un mežu daudzfunkcionalitāti un demonstrē saskaņotu un holistisku pieeju meža apsaimniekošanai un saistītajām politikām Eiropas Savienībā. Sagaidāms, ka tā veicinās ES mežu un meža industrijas ieguldījumu ES saistīto politiku mērķu sasniegšanā, īpaši Eiropa 2020 stratēģijas realizācijā. Eiropas Padomes secinājumos par jauno Meža stratēģiju uzsvērtā meža un meža nozares nozīme zaļās ekonomikas attīstībā, meža produktu un pakalpojumu vērtība un to ilgtspējīgs nodrošinājums, nodrošinot dabas vērtību uzturēšanu mežos.

ES Stratēģijas pamatprincipi:

- Meža ilgtspējīga apsaimniekošana un mežu daudzfunkcionālā nozīme – daudzās preces un pakalpojumi tiek sagādāti līdzsvarotā veidā, un tiek nodrošināta meža aizsardzība;
- Resursu izmantošanas efektivitāte – tiek optimizēts mežu un meža nozares devums lauku attīstībā, izaugsmē un darbvietu radīšanā;
- Globāla atbildība par mežiem – tiek veicināta meža produktu ilgtspējīga ražošana un patēriņš.

ES Stratēģijas mērķi 2020. gadam:

²⁶ http://www.foresteuropa.org/docs/MC/MC_oslo_decision.pdf

²⁷ [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/agri/dv/com_com_2013\)0659_/com_com_2013\)0659_lv.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/agri/dv/com_com_2013)0659_/com_com_2013)0659_lv.pdf)

Nodrošināt un parādīt, ka visi ES meži tiek apsaimniekoti saskaņā ar ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas principiem un, ka ir pastiprināti ES centieni ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas veicināšanā un atmežošanas apturēšanā pasaules līmenī, tādējādi:

- palīdzot līdzsvarot dažādās meža funkcijas, apmierināt pieprasījumu un sniegt svarīgus ekosistēmas pakalpojumus,
- nodrošinot pamatu tam, lai mežsaimniecība un visa uz koksnes resursiem balstītā vērtību radīšanas ķēde būtu konkurētspējīga un dzīvotspējīga uz bioloģiskiem resursiem balstītas ekonomikas virzītāji.

Lai arī ES nav vienotas meža politikas, dalībvalstis ir vienojušās nodrošināt stratēģijā iezīmēto principu realizāciju nacionālajās politikās, attīstības plānos un programmās.

Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām²⁸ (turpmāk – ANO Konvencija) un ANO Konvencijas Kioto protokols²⁹ (turpmāk – Protokols), kā arī tam pakārtotie ANO Konvencijas Pušu lēmumi paredz sasniegt SEG koncentrācijas stabilizāciju atmosfērā tādā līmenī, kas novērstu bīstamu antropogēnu iekļaušanos klimata sistēmā, kā arī nosaka Pušu noteiktā emisijas daudzuma ierobežošanas un samazināšanas saistības. Pildot noteiktās saistības, Puses apņēmas izstrādāt un īstenot ar savas valsts apstākļiem saskaņotu politiku un pasākumus, kā, piem., (1) enerģijas efektivitātes palielināšana būtiskos valsts ekonomikas sektoros, (2) ilgtspējīgas mežu apsaimniekošanas prakses, apmežošanas un meža atjaunošanas veicināšanu, (3) ilgtspējīgu lauksaimniecības formu veicināšanu, ņemot vērā klimata pārmaiņas, (4) jaunu un pašatjaunojošās enerģijas formu, CO₂ izolēšanas tehnoloģiju un progresīvu un novatorisku videi draudzīgu tehnoloģiju pētīšanu, veicināšanu, attīstīšanu un arvien plašāku lietošanu, u.c..

Latvija kā ANO Konvencijas un Protokola Puse katru gadu sniedz informāciju par visu nozaru SEG emisiju un CO₂ piesaistes bilanci Nacionālā SEG inventarizācijas ziņojuma ietvaros. Attiecīgo informāciju, kas tiek ziņota zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības (ZIZIM) sektora ietvaros, sagatavo LVMI „Silava”, pamatojoties uz NMM datiem un veiktajiem pētījumiem par Latvijas meža ekosistēmu CO₂ piesaisti un SEG emisiju un to ietekmējošiem faktoriem.

Eiropas Savienības līmenī klimata politiku attiecībā uz meža nozari 2013.-2020.gadu periodā nosaka Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmums Nr.529/2013³⁰ un Protokolam pakārtots ANO Lēmums 2/CMP.7³¹, ar kuru nosaka ES dalībvalstu meža apsaimniekošanas references līmeni.

Ar Eiropadomes 2014.gada 24.oktobra secinājumiem „Secinājumi par klimata un enerģētikas politikas satvaru laikposmam līdz 2030.gadam” tika apstiprināti ES mērķi klimata pārmaiņu mazināšanai, nosakot ES līmenī saistošu mērķi SEG emisiju samazināšanai, un indikatīvus atjaunojamo energoresursu izmantošanas, energoefektivitātes veicināšanas un starpsavienojumu izveides mērķus.

KEPS2030 iekļauj vairākus būtiskus elementus un principus attiecībā uz SEG emisiju samazināšanu – mērķu pārdali ES Emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā (ETS) iekļautajām darbībām un ETS neiekļautajām darbībām (ne-ETS darbības), dalībvalstīm noteikto mērķu pārdales un aprēķināšanas nosacījumiem, instrumentiem un mehānismiem šī mērķa izpildei; kā arī attiecībā uz šādiem enerģētikas jautājumiem – atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšana un energoefektivitātes uzlabošana, enerģētiskās drošības un neatkarības nodrošināšana, iekšējā enerģijas tirgus izveidošana, kā arī pārvaldības sistēmas izveidošana

²⁸ <http://m.likumi.lv/doc.php?id=209850>

²⁹ <http://m.likumi.lv/doc.php?id=63180>

³⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmums Nr.529/2013/ES (2013.gada 21.maijs) par uzskaites noteikumiem attiecībā uz SEG emisijām un piesaisti, kas rodas darbībās, kuras saistītas ar zemes izmantošanu, zemes izmantošanas maiņu un mežsaimniecību, un par informāciju par rīcību, kas saistīta ar šīm darbībām

³¹ Lēmums 2/CMP.7 <http://unfccc.int/resource/docs/2011/cmp7/eng/10a01.pdf>

Dalībvalstu līmenī būs saistošs mērķis par SEG emisiju samazināšanu ne-ETS darbībām periodam līdz 2030.gadam. Konkrēti mērķi dalībvalstīm noteikti ar saistību pārdales lēmumu.

Par dažiem no KEPS2030 elementiem Eiropas Komisija 2014.gada beigās un 2015.gada sākumā sāka publiskās konsultācijas. Jaunie likumdošanas priekšlikumi KEPS2030 iekļauto nosacījumu īstenošanai tiks publicēti tikai 2015.gada otrajā pusē vai 2016.gada sākumā. Saskaņā ar Eiropadomes secinājumu 2.14.punktu „līdz 2020.gadam tiks izveidota politika attiecībā uz to, kā SEG samazināšanas satvarā 2030.gadam iekļaut zemes izmantošanu, zemes izmantošanas maiņu un mežsaimniecību”, tāpēc Eiropas Komisijai ir jāizstrādā priekšlikums, kā kopējos ES SEG emisiju samazināšanas mērķos iekļaut SEG emisijas un CO₂ piesaisti no ZIZIM sektora darbībām.

2. Ar meža nozari saistītās nozares

2.1. Meža nozares izglītība

Izglītības sistēmas un izglītības kvalitāti visobjektīvāk raksturo atbilstošās nozares konkurētspējas stabilitāte un iespējami lielākas pievienotās vērtības ražošanas īpatsvars kopējā produkcijā.

Neskatoties uz to, ka pēdējā desmitgadē meža nozare ir kļuvusi par vienu no visaktīvākajām Latvijas tautsaimniecības nozarēm, tās pamatā ir stabila, ilgtspējīgi apsaimniekota izejvielu bāze, meža produktu noieta (galvenokārt eksporta) tirgus un cilvēkresursi, nozares speciālisti atzīst, ka līdzšinējie sasniegumi galvenokārt balstās veiksmīgu konkurenci ārējā tirgū ar salīdzinoši zemas pievienotās vērtības produkciju. Tālākai attīstībai jāorientējas uz pēc iespējas augstākas pievienotās vērtības radīšanu, modernāko tehnoloģiju izmantošanu un jaunu produktu un noieta tirgu apgūšanu. Līdz ar to pieaug nepieciešamība pēc kvalificēta darbaspēka.

Meža nozarei nepieciešamo izglītību iespējams iegūt 19 profesionālās vidējās izglītības iestādēs un divās augstskolās. Ar meža nozari saistītās augstākās izglītības programmas iespējams apgūt LLU Meža fakultātē (MF), un Rīgas Tehniskās universitātes studiju programmā Materiālu tehnoloģijas un dizains.

Mācību iestādēs iespējams apgūt dažādu kvalifikācijas līmeņu profesionālo izglītību. Kopumā meža nozares izglītības sistēma atbilst Latvijā pastāvošajām normatīvajām prasībām un salīdzinājumā ar citām tautsaimniecības jomām ir viena no līderiem profesiju standartu izstrādē. Tomēr, profesionālās vidējās izglītības iestādes, kas sagatavo līdzīgu profesiju speciālistus, programmas īsteno pēc atšķirīgām mācību plāniem. Lai noteiktu vienotas izglītības kvalitātes prasības un veidotu kopīgu meža nozares profesionālās izglītības sistēmu, nepieciešams izstrādāt savietojamus mācību plānus ar mērķi aptvert visas meža nozarei nepieciešamās profesionālās prasības. Meža nozares dažādu līmeņu izglītības programmas nav savstarpēji savietojamas, netiek nodrošināta iespēja iegūt profesionālo izglītību vairākos paņēmienos – sākt ar zemāku kvalifikāciju un saņemt atbilstošu izglītību apliecinošu dokumentu, turpināt mācības un sasniegt nākamo kvalifikācijas līmeni, tādejādi īstenojot arī mūža izglītības pamatprincipus. Nepieciešama izstrādāto profesijas standartu aktualizācija un tajos izmantotās terminoloģijas harmonizācija, jāveic izglītības programmu aktualizācija un jaunu programmu izstrāde atbilstoši profesiju standartu prasībām. Profesijas standartus nepieciešams savstarpēji harmonizēt, ņemot vērā profesiju pēctecību un izmantoto terminoloģiju. Kā pozitīvu piemēru, jāmin, ka noslēguma posmā ir kokapstrādes profesiju modulāro programmu izstrāde kvalifikācijām “Koksnes materiālu apstrādātājs”, “Kokapstrādes iekārtu operators”, “Koka izstrādājumu ražošanas tehniķis” un “Kokapstrādes programmavadiības darbmašīnu/līniju operators”. No šīm 3 ir izteikti pēctecīgas. Turklāt, arī šobrīd RVT realizētā Kokapstrādes tehniķa programma satura ziņā ir ar pēctecību LLU Kokapstrādes inženieru programmai.

Pēdējos gados, lai piesaistītu iespējami vairāk mācīties gribētājus, profesionālās vidējās izglītības iestādes uzsākušas izglītības programmu dažādošanu, neņemot vērā materiāli tehnisko nodrošinājumu un pasniedzēju kvalifikāciju.

Atbilstoša materiāli-tehniskā nodrošinājuma trūkums ir viens no iemesliem izglītojamo nepietiekamam prasmju līmenim. No 19 profesionālās izglītības iestādēm, kas sagatavo kokapstrādes speciālistus, daudz maz atbilstošs nodrošinājums ar kokapstrādes darbmašīnām un iekārtām ir tikai četrām. Tikai dažās ir masīvkoksnes un dažādu koksnes plātņu materiālu apstrādei paredzētās programm vadības iekārtas. Nepieciešams IZM vadībā uzsāktās skolu optimizācijas procesa ietvaros veikt visu izglītības iestāžu, kuras gatavo meža nozares speciālistus, tīkla optimizāciju un atsevišķu izglītības iestāžu specializāciju kokapstrādes profilam. Šajā procesā ir iesaistījusies Kokrūpniecības Nozares ekspertu padome (NEP).

Profesionālās vidējās izglītības sistēmā trūkst šobrīd noteiktajām prasībām atbilstošu pasniedzēju. Pedagogiem jābūt (1) labiem sava amata meistariem ar (2) pedagoģisko izglītību, un (3) augstāko kokapstrādes izglītību. Šādu triju prasību izpilde apstākļos pie zemas darba apmaksas ir problemātiska, sevišķi praktisko apmācību skolotājiem. Neviena no profesionālās izglītības iestādēm nav pilnībā nokomplektēta ar minētajām prasībām atbilstošiem pedagogiem.

Profesionālās izglītības atbilstību darba tirgus prasībām nav iespējams nodrošināt bez darba devēju atbalsta un līdzdalības. Valsts izglītības attīstības aģentūra (VIAA) 2010. gada decembrī uzsāka īstenot Eiropas Sociālā fonda projektu „Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana”. Projekta ietvaros, kopš 2011. gada ir izveidotas un sekmīgi darbojas 12 NEP, tai skaitā Kokrūpniecības (mežsaimniecība, kokapstrāde) NEP, kas ir konsultatīva institūcija, kuras darbības mērķis ir sekmēt nozares profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšanu, veicinot valsts, nozares darba devēju un to organizāciju, darbinieku (arodbiedrību) organizāciju, profesionālo organizāciju un nozares speciālistu sadarbību cilvēkresursu attīstības jautājumos. Kopš 2011. gada Kokrūpniecības NEP pilda iepriekš minētās funkcijas, tai skaitā, cieši sadarbojoties ar Latvijas Kokrūpniecības federācijā (LKF) ietilpstošajām nozaru asociācijām, veido un uztur darba devēju sadarbību ar nozares profesionālās izglītības iestādēm. Regulāri tiek apmeklētas skolas, apspriesti un saskaņoti to uzņemšanas plāni, NEP un nozares asociācijas sniedz priekšlikumus materiāli – tehniskās bāzes attīstībai, nodrošinot tās atbilstību nozares prasībām. Šobrīd nozares profesionālajā izglītībā ienāk tādas “jaunas vēsmas”, kā darba vidē balstīta izglītība un modulārā apmācības sistēma – tieši šobrīd tiek aktualizēts profesionālās kvalifikācijas eksāmenu saturs kvalifikācijām “Mežstrādnieks” un “Motorzāģa operators”, kopā ar darba devējiem ir izstrādāta apmācību programma “Kokvedēja automobiļa vadītājs”, kurā jau sākusies uzņemšana (realizē Ogres tehnikums). Kokrūpniecības NEP arī koordinē darba grupu, kurā ir iekļauti gan darba devēju pārstāvji, gan profesionālo skolu pedagogi, kas kopīgi izstrādā, nozares vajadzībām atbilstošu modulāro izglītības programmu kvalifikācijām “Koksnes materiālu apstrādātājs”, “Kokapstrādes iekārtu operators” un “Koka izstrādājumu ražošanas tehniķis”.

LLU MF piedāvā augstāko izglītību mežsaimniecībā un kokapstrādē. Statistikas dati liecina, ka, neskatoties uz nelabvēlīgo demogrāfisko situāciju, studējošo skaits Meža fakultātē ir stabils. Kopējais studējošo skaits svārstās robežās no 630-700 studējošo 11 LLU MF īstenotajās programmās. Pēdējos gados ir pieaugusi interese par profesionālā augstākās izglītības mežinženieru studiju programmu. Šajā programmā pakāpeniski pieaug relatīvais absolventu skaits. Programmu sekmīgi absolvē 70% no studēt sākušajiem. Cita situācija ir kokapstrādes studiju programmā, kuru absolvē mazāk par pusi no studēt sākušo skaita. Daudziem studēt gribētājiem ir nepietiekams zināšanas pamata un vidējā izglītībā (galvenokārt matemātikā, fizikā un ķīmijā), kas rada grūtības sekmīgām studijām augstskolā un daļa studentu studijas pārtrauc. Kvalificētu speciālistu trūkums nozarē rada iespējas veidot

karjeru kokapstrādes jomā nepabeidzot studijas, kas ir minams par vienu no cēloņiem neapmierinošajam absolventu skaitam.

Augstākās izglītības un zinātnes nepietiekamais finansējums un integrācija ir atstājusi būtisku ietekmi uz mācību spēku kapacitāti un augstākās izglītības kvalitāti. Pasniedzēju vecuma struktūra ir nelabvēlīga. Trūkst finansējuma jauno speciālistu piesaistīšanai zinātniskajam un akadēmiskajam darbam. Kopš 2009.gada augstākās izglītības studiju programmu finansējums LLU sastāda 85% no minimālā, valstī noteiktā studiju programmu finansējuma. Akūts finansējuma trūkums apdraud turpmāku studiju programmu īstenošanu. Jauno pasniedzēju intervijas parādīja, ka strādāt MF mērķtiecīgi pēc studiju beigšanas vēlēties tikai viens no aptaujātajiem. Ja tuvāko 2 – 3 gadu laikā netiks veikti konkrēti pasākumi, kvalitatīva studiju kursu pasniegšana būs apdraudēta.

Sadarbības ar darba devējiem stiprināšanai, LLU MF regulāri tiek organizētas vadošo nozares darbinieku vieslekcijas, izveidojusies sekmīga sadarbība AS „LVM”, VMD un a/s Latvijas Finieris profesionālo prakšu programmas īstenošanā. Sadarbībā ar Meža nozares ekspertiem tiek veikta meža inženiera profesiju standarta pilnveidošana. MF studiju infrastruktūras attīstībā ar ES atbalstu investēti 1.4 milj. EUR. LVMI "Silava" un LLU aģentūra „Meža pētīšanas stacija” tiek veidota par spēcīgu praktisko apmācību un demonstrējumu objektu infrastruktūras bāzi.

Sobrīd studenti tiek galvenokārt orientēti uz esošiem darba piedāvājumiem AS „LVM”, VMD un mežizstrādes kompānijās. Viens no galvenajiem izglītības iestāžu uzdevumiem ir īstenot izglītības, t.sk. mūžizglītības, programmas, kas dotu nepieciešamās zināšanas un prasmes par meža ekoloģisko, ekonomisko un sociālo funkciju lomu daudzizmērķu meža apsaimniekošanā. Jāpilnveido arī kompetences, kas netieši saistītas ar mežu un mežsaimniecību, piem., ietekmi vidi un klimata pārmaiņām, mežu nozīmi lauku attīstībā, teritoriālajā /ainavu plānošanā, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā u.c.. Jāpilnveido komunikācijas prasmes sabiedrības izpratnes veidošanā par meža nozares lomu ilgtspējīgā attīstībā un izpratne par starpnozaru koordinācijas un partnerības veidošanas nepieciešamību.

2.2. Meža un meža produktu zinātne un pētniecība

Ar meža nozari saistītās zinātnes un pētniecības institucionālo struktūru Latvijā veido 2 valsts zinātnes institūti – atvasinātas publiskas personas statusā: LVMI "Silava", Latvijas Valsts Koksnes ķīmijas institūts (LV KĶI), un LLU MF.

Atbilstoši IUFRO - Starptautiskās Meža pētniecības organizāciju savienības (International Union of Forest Research Organizations) klasifikācijai zinātniskās izpētes institūcijas un augstskolas veic pētījumus 9 mežzinātnes jomās, savukārt atbilstoši IAWS - Starptautiskās koksnes zinātnes akadēmijas (International Academy of Wood Science) - 5 koksnes zinātnes jomās. Latvijā nozīmīgākie pētniecības virzieni, atbilstoši minētajai zinātņu klasifikācijai ir: mežkopība, koku fizioloģija un ģenētika, meža koksnes un nekoksnes produkti, meža veselība un meža vide, rūpniecisko koku izpēte, koksnes pirolīzes produkti, koksnes ķīmiskais sastāvs un tā izmaiņas papīrmasas (celulozes) iegūšanas procesā, šo šķiedru sastāvs un īpašības.

Lai veidotu izglītības, zinātnes un industrijas integrāciju, sekmējot meža nozares izaugsmi par viskonkurētspējīgāko un dinamiskāko, uz zināšanām balstīto nozari Latvijā, 2004.gadā LKF, AS „LVM” un LLU nodibināja SIA „Meža un koksnes produktu pētniecības un attīstības institūts” (MeKA). Meža ilglaicīgo zinātniskās izpētes objektu izveidošanai un uzturēšanai nodibināta Mežu pētīšanas stacija, kas saskaņā ar Meža likumu apsaimnieko zinātniskās izpētes mežus un kopš 2014. gada ir LVMI „Silava” un LLU kopīgi izveidota publiska aģentūra - Meža pētīšanas stacija, kas apsaimnieko LVMI „Silava” un LLU valdījumā nodotos valsts zinātniskās izpētes mežus.

Meža nozares zinātniskās izpētes finansējumu veido: neliela daļa valsts budžeta, ko saņem valsts ZI un LLU bāzes finansējuma veidā, kā arī konkursa rezultātā iegūts

finansējums Latvijas Zinātnes padomes grantiem un Valsts pētījumu programmai (VPP). Līdz 2008. gadam nozīmīgu daļu meža nozares attīstībai nepieciešamo pētījumu finansēšanā nodrošināja Meža attīstības fonds (Zemkopības ministrijas budžeta programma "Meža resursu ilgtspējības saglabāšana" apakšprogramma "Valsts atbalsta pasākumi meža nozarē" Meža attīstības fonds), kas saskaņā ar Meža likuma 43.panta trešo daļu izveidots meža nozares atbalsta, attīstības un zinātniskās izpētes, sabiedrības informēšanas un meža īpašnieku izglītošanas un apmācības programmu un projektu finansēšanai. 2014. gadā MAF finansējums meža nozares prioritāro jomu zinātniskās izpētes projektiem ir sarucis līdz 139127 euro. Kopš 2014.gada meža nozares ZI īsteno valsts pētījumu programmu „Meža un zemes dzīļu resursu izpēte, ilgtspējīga izmantošana – jauni produkti un tehnoloģijas” (ResProd) prioritārajā zinātnes virzienā - Vietējo resursu izpēte un ilgtspējīga izmantošana (zemes dzīļu, ūdens, lauksaimniecības un mežu resursu apguves tehnoloģijas un pārtikas tehnoloģijas, biotehnoloģijas).. Kopš 2009.gada meža nozares ZI lietišķo pētījumu projektu finansēšanai konkursa kārtībā piesaista ERAF finansējumu.

Ar mērķi konsolidēt pētnieciskos resursus Latvijas tautsaimniecības atbalstam un nozaru konkurētspējas palielināšanai, attīstīt zinātnes infrastruktūru, palielināt Latvijas meža un ūdens resursu izpētes zinātnisko institūciju kapacitāti 2011.gadā tika izveidots Meža un ūdens resursu valsts nozīmes pētniecības centrs (MŪR VNPC). MŪR VNPC veido 6 zinātniskās institūcijas: LV KĶI, LVMI "Silava", LLU, Latvijas hidroekoloģijas institūts, Daugavpils universitāte (DU) un Latvijas universitāte (LU). Centra ietvaros zinātniskās infrastruktūras attīstīšanai investēti 8 547 548 EUR. MŪR VNPC ietvaros iesākto sadarbību turpina Valsts pētījumu programma "Latvijas ekosistēmu vērtība un tās dinamika klimata ietekmē (EVIDEnT)", kurā LVMI „Silava”, DU, LU un LU Bioloģijas institūta zinātnieki veic vides un dabas resursu (jūras, iekšējo ūdeņu, sauszemes, purvu un mežu) izpēti, lai panāktu to racionālu un ilgtspējīgu izmantošanu un paaugstinātu uz vietējo dabas resursu pamata ražotu produktu konkurētspēju globālajā tirgū, kā arī nosaka ekosistēmu ekonomisko vērtību un attīsta nepieciešamos pasākumus bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu aizsardzībai.

Nozares konkurētspējas palielināšanai nepieciešama ciešāka sadarbība starp zinātni un nozari. Pēdējos gados ir izveidojusies laba nozares un ZI sadarbība meža audzēšanas un meža ekosistēmu pētījumos, kas arvien vairāk nodrošina Latvijas klimatiskajiem apstākļiem nepieciešamās zināšanas zinātniski pamatotu lēmumu pieņemšanai meža apsaimniekošanā. Meža nozares ierosinātie un daļēji Meža attīstības fonda finansētie pētījumi ir nodrošinājuši Latvijas ZIZIM sektora SEG emisiju aprēķinu, t.sk. ziņojuma sagatavošanu: *Information on LULUCF actions in Latvia, Report under LULUCF Decision 529/2013/EU Art 10 Submission to the European Commission*³².

Tomēr ZI un meža nozares sadarbība un mijiedarbība zinātņu ietilpīgās ražošanas veicināšanā šobrīd ir jāvērtē kā nepietiekoša. To galvenokārt nosaka kokrūpniecības uzņēmumu struktūra, kurā dominē mazie un vidējie komersanti. Atšķirībā no daudzām citām ES dalībvalstīm Latvijā ir maz komercsabiedrību, kas izmanto zinātnieku pakalpojumus ne tikai rūfīnās analīzēs un ekspertīzēs, bet arī inovatīvu tehnoloģiju un jaunu produktu pētniecības darbā.

2011. gadā izveidots Meža Nozares Kompetences Centrs (MNKC). MNKC izveidošanas mērķis - veicināt meža, koksnes un ar to saistīto nozaru attīstību, izstrādājot un ieviešot jaunus produktus un tehnoloģijas. Tas realizē zināšanu pārnesei un konkurētspējas palielināšanas funkcijas meža resursu apsaimniekošanas, piegādes un pārstrādes sektoru uzņēmumiem Latvijā. MNKC ietvaros tiek veicināta pētniecības un rūpniecības sektoru sadarbība rūpniecisko pētījumu, jaunu produktu un tehnoloģiju attīstības īstenošanā.

Neskatoties uz to, ka mežzinātne tiek iesaistīta nozarei būtisku lēmumu pieņemšanā, kā

³² <https://www.zm.gov.lv/mezi/statiskas-lapas/nozares-informacija/publikacija?id=1087#jump>

Latvijas meža un meža produktu zinātnes un pētniecības attīstību kavējošus faktoros var atzīmēt: pētniecības, augstākās izglītības un ražošanas nepietiekamā sadarbība, kā arī nepietiekošais piedāvājums, no vienas puses, un nozares komersantu interese un iespējas pētījumu finansēšanā un rezultātu izmantošanā, no otras puses.

Lai dotu ieguldījumu ES 2020 stratēģisko mērķu īstenošanā, ES dalībvalstis ir izstrādājušas Viedās specializācijas stratēģijas (RIS3), kas balstītas uz valsts vai reģiona salīdzinošajām priekšrocībām, lai koncentrētu zināšanas un inovācijas ekonomikas izaugsmei ES dalībvalstīs. RIS3 paredz vīzijas izstrādi, konkurētspējas priekšrocību atrašanu, stratēģisku prioritāšu izvēli un tādas politikas izvēli, kas maksimāli atraisa reģiona uz zināšanām balstīto attīstības potenciālu, un tādējādi nodrošina tautsaimniecības izaugsmi.

Latvijas RIS3 mērķis ir palielināt inovācijas kapacitāti, kā arī veidot inovācijas sistēmu, kas veicina un atbalsta tehnoloģisko progresu tautsaimniecībā RIS3 jomās.

RIS3 specializācijas jomas: (1) zināšanu ietilpīga bioekonomika, (2) biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, biofarmācija un biotehnoloģijas, (3) viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas un horizontālas jomas: (4) viedā enerģētika un (5) informācijas un komunikāciju tehnoloģijas. Zināšanu ietilpīgas bioekonomikas jomā noteikta bioekonomikas nozaru specializācijas nišas. Uz meža nozari attiecas: (1) ilgtspējīga un produktīva meža audzēšana mainīgos klimata apstākļos, (2) koksnes biomasas pilnīga izmantošana ķīmiskajai pārstrādei un enerģijai, (3) inovatīvu augstas pievienotās vērtības koksnes nišas produktu izstrāde.

MSNP 2020 paredz mērķa: *Meža un saistīto nozaru attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasību līmenis* sasniegšanai koncentrēt zinātniskos pētījumus, zināšanu pārnesi, zināšanu apmaiņu nozares attīstībai prioritārajos pētījumu virzienos RIS3 definētajās Bioekonomikas specializācijas jomās, kā arī atbalstīt zināšanu un tehnoloģiju pārnesi meža nozarē, t.sk. ražošanas blakusproduktu (skaidas, šķeldas, mizas, u.c.) ekonomiski pamatotā izmantošanā, un mežsaimniecības, kokrūpniecības, koksnes ķīmijas un mēbeļrūpniecības pētniecības un testēšanas infrastruktūras attīstību.

Lai palielinātu bioekonomikas nozaru (lauksaimniecība, pārtikas ražošana, meža nozare un zivsaimniecība) inovāciju sniegumu un konkurētspēju reģionālā un starptautiskā mērogā un Latvijas ieguldījumu ES kopējo mērķu sasniegšanā, lauksaimniecības, pārtikas un meža nozares ZI (LVMI „Silava”, LV KĶI, MeKA) 2014.gada 24.septembrī kopā ar LLU un pārējām ZM ZI izveidoja *Bioekonomikas pētniecības stratēģisko apvienību*. Apvienību pārstāv ievērojams zinātniskais (vairāk nekā 400 zinātņu doktori) un izglītības potenciāls.

2.3. Lauku attīstība un meža nozare

Meža nozares attīstība savstarpējā mijiedarbībā ar lauksaimniecības nozari ir būtisks elements lauku teritoriju attīstībā un dod nozīmīgu ieguldījumu līdzsvarotā reģionu attīstībā, kas ietver ar lauku vidi saistītās ekonomiskās, sociālās un ekoloģiskās darbības. Lauki nodrošina sabiedrību ar atjaunojamiem resursiem, kas vajadzīgi ilgtspējīgai valsts attīstībai, iedzīvotāju nodrošinājumam ar lauksaimniecības un mežsaimniecības produktiem, kā arī ainavas, tradicionālā dzīvesveida, tīras vides uzturēšanu u.c..

Galvenā ekonomiskā aktivitāte laukos ir lauksaimniecība. Lauksaimniecībā, medniecībā un mežsaimniecībā iesaistīto lauku iedzīvotāju skaits no turpina samazināties. Otrs nozīmīgākais darba devējs gan pilsētās ārpus Rīgas, gan lauku apvidos ir meža nozare - galvenokārt mazi un vidēji mežsaimniecības, kokapstrādes un galdniecības komersanti.

Kapitāla, prasību un zināšanu trūkums, kā arī nepietiekamais pārkvalificēšanās līmenis, samazinoties nodarbināto skaitam lauksaimniecībā, neļauj pietiekami ātri attīstīt produktus ar augstu pievienoto vērtību, t.sk. inovatīvu produktu ražošanu un nodrošināt konkurētspējīgu attīstību.

Ilgspējīgu lauku attīstību var nodrošināt komplekss (starpnozaru) veicinošu pasākumu kopums, no kuriem meža nozares ieguldījums būs atbilstošs tās pašreizējam īpatsvaram un

nākotnes attīstības iespējām. To uzskatāmi parāda ES lauku attīstības politikas un ES-15 dalībvalstu iepriekšējās attīstības tendences.

Viens no noteicošajiem faktoriem lauku attīstībā ir zemes efektīva un racionāla izmantošana, kas var būt viens no risinājumiem, lai palielinātu lauku pamatresursa – zemes vērtību, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju nodarbinātību, t.sk. biomasas resursu izmantošanu enerģētikā.

Būtiski izmantot tās pozitīvās tendences, kas veicina:

- lauku iedzīvotāju vēlmi apgūt dažādas prasmes un zināšanas gan lauksaimniecībā, gan nelauksaimnieciskajā komercdarbībā;
- konsultāciju pakalpojumu un izglītības sistēmas reģionālo decentralizāciju lauku iedzīvotāju, t.sk. meža īpašnieku, zināšanu apgūšanai un uzlabošanai;
- lauku tūrisma un rekreācijas iespēju attīstību, jo pieaug pilsētu iedzīvotāju interese par tīru un pievilcīgu lauku vidi ar skaisto ainavu un biotopu un savvaļas populāciju dažādību;
- pieaugošu lauku iedzīvotāju kapacitāti pārvērst uz zināšanām balstītā komercdarbībā, veidojot mazos vai mikro uzņēmumus, kas sniegtu pakalpojumus un ražotu preces pārdošanai.

2.4. Enerģētika un meža nozare

Enerģētika ir tautsaimniecības nozare, kas tieši ietekmē valsts ekonomikas un atsevišķu tautsaimniecības nozaru izaugsmi, jo enerģijas izmaksas, īpaši apstrādes rūpniecībā, veido ievērojamu daļu no kopējām ražošanas izmaksām. Rūpniecības izaugsmei svarīgākais faktors ir un būs ilgtspējīgi zemākā iespējamā enerģijas cena, kas ietver arī drošumu un kvalitāti.

Latvijas ilgtermiņa redzējums par enerģētikas sektora attīstību ietverts Latvija 2030, NAP 2020 un Ekonomikas ministrijas Informatīvajā ziņojumā par enerģētikas politikas plānošanas vadlīnijām laika periodā līdz 2030. gadam – „Enerģijas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai” (turpmāk – Stratēģija 2030). Stratēģijas 2030 galvenais mērķis būs sasniegts, ja enerģētikas sektora ietekme uz Latvijas ekonomiku kopumā būs pozitīva. Energoapgādes drošība un ilgtspēja ir jāaplūko kā pakārtoti, bet ne mazāk svarīgi mērķi.

Lai nodrošinātu sabalansētu, ekonomiskajām un sociālajām interesēm atbilstošu enerģētikas politiku, Stratēģijas 2030 galvenais mērķis ir konkurētspējīga ekonomika, veidojot sabalansētu, efektīvu, uz tirgus principiem balstītu enerģētikas politiku, kas nodrošina Latvijas ekonomikas tālāko attīstību, tās konkurētspēju reģionā un pasaulē, kā arī sabiedrības labklājību. Vienlaicīgi Stratēģijai 2030 jānodrošina NAP 2020 un NIP 2020 sasniedzamo politikas rezultātīvo rādītāju - apstrādes rūpniecības daļa kopējā ekonomikā 2020.gadā sasniedz līdz 20%. Ņemot vērā apstrādes rūpniecības augsto energointensitāti, šī rādītāja sasniegšanu būtiski ietekmēs sekmīga enerģētikas politikas īstenošana.

Īstenojot Stratēģijā 2030 noteiktos enerģētikas politikas attīstības pasākumus, prognozes liecina par pakāpenisku, izmaksu ziņā efektīvu un videi draudzīgu vietējo energoresursu izmantošanas izaugsmi, veicinot ne vien klimata SEG mērķu sasniegšanu, bet arī Latvijas ekonomikas izaugsmi.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu nosaka, ka no AER saražotās enerģijas īpatsvaram enerģijas bruto galapatēriņā 2020.gadā ir jābūt 40%. Latvija pakāpeniski tuvojas uzstādītajam mērķim. 2008.gadā AER īpatsvars bija 29,81%, 2010.gadā - 30,38%, 2012.gadā - 35,78%, bet 2013.gadā – 37,07%.

Latvija 2030 paredz, ka 2030.gadā atjaunojamo resursu patēriņa īpatsvars sasniegs 50%. Tas nozīmē, ka koksnes kā atjaunojama resursa īpatsvars pieaugs. No šodienas tehnoloģiju

attīstības viedokļa var prognozēt, ka iespējams arī no koksnes iegūtas biodeģvielas ieguldījuma pieaugums enerģijas patēriņā transporta sektorā.

Galvenie AER veidi Latvijā ir kurināmā koksne un hidroresursi, kas 2013.gadā aizņēma 34,2% no kopējā energoresursu patēriņa. Mazākā mērā tiek izmantota vēja enerģija, biogāze, biodeģviela, salmi un cita biomasa. Saules enerģija tiek izmantota tikai ļoti nelielos apjomos.

Kurināmās koksnes īpatsvars Latvijas energoresursu izmantošanā tradicionāli ir bijis ievērojams, pateicoties tās pieejamībai. Līdz ar to kurināmā koksne ir visizplatītākais atjaunojamais energoresurss Latvijā. Jau vairākus gadus kurināmā koksne stabili aizņem ceturto daļu (2010.gadā – 23,4%, 2011.gadā – 25,5%, 2012.gadā – 27,6 %, 2013.gadā – 28,4 %) no kopējā energoresursu patēriņa. Savukārt tās īpatsvars starp AER 2013.gadā bija 78%.

Kurināmās koksnes patēriņš 2013.gadā ir palicis gandrīz iepriekšējā gada līmenī (pieaugums par 2.9%) savukārt sektoru griezumā ir vērojamas patēriņa līmeņa izmaiņas. Galvenie kurināmās koksnes patērētāji ir mājsaimniecības. Mājsaimniecībās pārsvarā izmanto malku (91%), jo Latvijā tas ir lēts un pieejams kurināmais. 2011.gadā kurināmās koksnes īpatsvars mājsaimniecībās bija 47%, bet 2013.gadā - 45,4%.

Samazinoties kurināmās koksnes īpatsvaram mājsaimniecībās, palielinājās tās īpatsvars pārveidošanas sektorā siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanā. Trīs gadu laikā kurināmās koksnes īpatsvars pārveidošanas sektorā palielinājās par 6.1%, un 2013.gadā tas sasniedza 19.3% no kopējā patēriņa sektoru griezumā.

Pārveidošanas sektorā siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanā pārsvarā izmanto kurināmo šķeldu (84%). Visbūtiskākais kurināmās koksnes patēriņa pieaugums pārveidošanas sektorā tika novērots 2013.gadā, kad kurināmās šķeldas īpatsvars, salīdzinot ar 2012.gadu, palielinājās par 6%. Tas ir saistīts ar jaunām kurināmo koksni izmantojošām koģenerācijas stacijām, kuras uzsāka darbību 2013.gadā, palielinot uzstādīto elektrisko jaudu par 36,8 megavatiem (MW) un sasniedzot 45,8 MW.

Vislielākais īpatsvars (vairāk nekā 50%) kurināmās koksnes kopējā patēriņā ir malkai, kā tika minēts iepriekš, tas ir galvenais kurināmā veids, kas tiek izmantots mājsaimniecībās. 2013.gadā malkas īpatsvars samazinājās par 7%, savukārt kurināmās šķeldas īpatsvars salīdzinājumā ar 2012.gadu palielinājās par 8%.

Latvijā katru gadu pieejamie tradicionālās kurināmās koksnes apjomi (malka, kurināmās šķeldas, skaidas un citi kokapstrādes atlikumi) pārsniedz 9 milj. m³. Pēdējos gados kurināmās koksnes ikgadējie patēriņa apjomi Latvijā tradicionāli svārstījās ap 7 milj. m³, pārējie kurināmās koksnes apjomi tika eksportēti uz ārvalstu tirgiem. Sākot ar 2012.gadu kurināmās koksnes patēriņš Latvijā palielinājās pateicoties vairāku kurināmās koksnes izmantošanas projektu realizācijai, no tiem nozīmīgākie projekti bija Ventspils, Liepājas un Jelgavas pilsētu centralizētās apkures sistēmu pārorientācija no gāzes un mazuta uz kurināmo šķeldu izmantošanu. Pieaugušais vietējais koksnes biomasas patēriņš samazina eksportam pieejamas kurināmās koksnes apjomu, kā arī samazina Latvijas SEG emisiju apjomu.

Neskatoties uz to, kurināmās koksnes eksporta apjomi palika iespaidīgi lieli: 2013.gadā no Latvijas tika eksportēti 2,9 milj. m³ malkas un koksnes atlikumu, tajā skaitā 1,2 milj. m³ celulozes šķeldu. Papildus tika eksportēti arī kurināmās koksnes produkti - 1,1 milj. tonnu granulu.

Analizējot 2013.gada eksporta statistiku var secināt, ka tikai veicot kurināmās koksnes eksporta plūsmas pārorientāciju uz vietējo tirgu Latvijas enerģētikai kļūst pieejami papildus vismaz 1,7 milj. m³ kurināmās koksnes (kurināmās šķeldas, skaidas, malka). Vēsturiskie dati par 2012., 2013. gadu un provizoriskie dati par 2014. gada pirmo ceturksni rāda, ka šis process jau notiek tirgus faktoru ietekmes dēļ. Kurināmās koksnes plūsmas pārorientācija uz vietējo tirgu ir sākusies no viszemākās pievienotās vērtības kurināmās koksnes resursa - malkas. Tirgus faktoru ietekmē arī pārējie kurināmās koksnes resursi var tikt pakāpeniski pārorientēti uz vietējo tirgu, aizvietojojot dārgo fosilo energoresursu patēriņu. Faktiskais Latvijas enerģētikas uzņēmumiem pieejamais kurināmās koksnes apjoms ir vēl lielāks, jo

samazinoties pieprasījumam no celulozes ražotājiem Ziemeļvalstīs, daļa no celulozes šķeldu eksportētiem apjomiem arī var tikt izmantota enerģijas ražošanai.

Meža nozares aprēķini parāda, ka, nepalielinot koksnes ieguves apjomu mežā, koksnes biomasa ik gadus Latvijā 2014 – 2020 gadā būs pieejama ievērojamā apjomā, no kuras varētu saražot vismaz 80 PJ enerģijas. Ja 2013. gadā no koksnes iegūtās enerģijas (53 PJ, skat. piel.6.5.1. attēlu) īpatsvars sastādīja 28.4%, tad 80PJ kopējā patēriņā sastādītu ~43%. Meža nozares ekspertu vērtējumā tas ļautu samazināt fosilā kurināmā SEG emisijas par ~20%.

Analizējot pieprasījuma pieaugumu pēc kurināmās koksnes 2014.-2016. gadā, var prognozēt, ka jau realizētie un pašlaik realizējamie projekti (kokrūpniecības nozarē un centralizētās apkures sistēmās) nākamajos trijos gados palielinās pieprasījumu pēc kurināmās koksnes par 0,8 milj. m³ salīdzinājumā ar 2013. gada līmeni. Šī pieauguma salīdzinājums ar kurināmās koksnes eksporta apjomiem - 1,7 milj. m³ - ļauj secināt, ka arī pēc visu iesākto projektu realizācijas, 2015.gadā būs iespējams eksportēt 0,9 milj. m³ kurināmās koksnes, kas faktiski sastāda rezerves vietējo atjaunojamo resursu patēriņa palielināšanai. Papildus nepieciešams atzīmēt iespējamo kurināmās koksnes patēriņa samazinājumu mājāsaimniecībās, ko ietekmē izmaiņas demogrāfiskajā situācijā, apkures iekārtu nomaiņa uz energoefektīvākām, ka arī precizējumi mājāsaimniecību aptaujas metodoloģijā.

Meža nozares ekspertu redzējumā jāizstrādā ilgtermiņa AER atbalsta politika, kurā elektroenerģijas ražošana ir jāskata kontekstā ar siltumenerģijas ražošanu, jo kopējā enerģijas bilancē elektroenerģijas īpatsvars ir tikai 15%, tāpēc lielākais AER ieviešanas potenciāls mērķa sasniegšanai ir tieši siltumapgāde, paredzot ekonomiski pamatotu atbalstu biomasas izmantošanai ne tikai centralizētajā siltumapgādē, bet arī rūpniecības uzņēmumos (investīcija pamattehnoloģijai – vienreizējs atbalsts bez saistīta elektroenerģijas obligātā iepirkuma). Ekspertu vērtējumā būtu jāparedz lielāks finansiāls atbalsts jaunu tehnoloģiju pilotprojektu īstenošanai un pilotažotņu attīstīšanai, lai sasaistē ar zinātņi efektīvi izmantotu AER tautsaimniecībā, jāievieš minimālās efektivitātes prasības Latvijā izplatāmām enerģētiskām iekārtām.

Lai nodrošinātu meža nozares, enerģētikas un klimata politiku koordinētu sadarbību, būtu jāveido regulāra šo nozaru ekspertu viedokļu saskaņošanas platforma ar politikas veidotājiem normatīvo dokumentu tapšanas stadijā, kā arī jāveido objektīvas informēšanas kampaņas par koksnes kā atjaunojama energoresursa ieguldījumu valsts kopējā enerģijas bilancē un klimata izmaiņu mazināšanā.

2.5. Būvniecība un meža nozare

Kopš 2000.gada īpaši strauji attīstījās būvniecība. Laikā no 2000. līdz 2004.gadam tās vidējais ikgadējais pieauguma temps Latvijā bija 10,3 %, Būvniecības izaugsmi stimulēja ekonomisko aktivitāšu palielināšanās, iedzīvotāju ienākumu pieaugums, kā arī finanšu resursu pieejamības uzlabošanās, it īpaši hipotekārās kreditēšanas jomā. Kopš 2008-2009.gada globālās krīzes būvniecības nozares apjomi dramatiski samazinājās visā pasaulē t.sk. Latvijā. Bet pateicoties attīstīto valstu sabiedrības orientācijai uz videi draudzīgiem būvniecības veidiem, Latvijas koka būvmateriālu un konstrukciju ražotāji savu tirgus nišu saglabāja un pat palielināja.

Viens no izplatītākajiem skujkoku zāgmateriālu ražošanas pieauguma rādītājiem ir jaunu ēku būvniecības vai rekonstrukciju pieauguma temps. Pieaugot būvniecības tempiem, pieaug meža nozares produkcijas, t.sk. tālāk apstrādes produkcijas noieta tirgus.

Tomēr kokrūpniecības un būvniecības mijiedarbības raksturošanai svarīga ir izmantoto būvmateriālu struktūra. Neskatoties uz pieaugošo kokmateriālu (koksnes būvkonstrukcijas un izstrādājumi) īpatsvaru būvniecībā pasaulē, Latvijā būvniecības nozarē nav labvēlīga pieprasījuma kokmateriāliem un koka izstrādājumiem, jo kokmateriālus joprojām pārsvarā izmanto būvniecībā kā palīgmateriālus.

Zāgmateriālu patēriņa struktūra iekšējā tirgū rāda, ka māju būvei zāgmateriālus izmanto dažādu būvizstrādājumu (durvis, logi, kāpnes) un būvelementu ražošanai (piemēram, jumta

konstrukcijas), kā arī apdarē (apšuvums, seglīstes). Tas ir ļoti nozīmīgs tirgus segments tiem mazajiem un vidējiem komersantiem, kas nespēj ar standartproduktiem konkurēt ārējos tirgos.

Lai gan vērojams pakāpenisks zāģmateriālu iekšējā tirgus patēriņa pieaugums, tomēr vēl nevar runāt par ievērojamu kokmateriālu un koka izstrādājumu izmantošanas pieaugumu būvniecībā kopumā, ko daudzos gadījumos ierobežo projektētāju pieredzes (izglītība) trūkums un ES regulu izmantošanai nepieciešamo Latvijas būvnormatīvu nepilnības.

Meža un būvniecības nozaru sadarbības attīstības iespējas balstās uz plašāku koka izmantošanu būvniecībā un koka māju ražošanas īpatsvara pieaugumu kokrūpniecībā. Uz to norāda pasaules un Eiropas būvniecības tendences un Latvijas iespējas. Lai to īstenotu ir jāizvērtē koka būvkonstrukciju būvnormatīvi, jāizstrādā speciālas apmācību programmas būvinženieriem, celtniekiem un arhitektiem. Sadarbībā ar Latvijas tēla, lauku tūrisma un rekreācijas attīstības programmām, jāveic koksnes, kā videi un cilvēku veselībai labvēlīga materiāla izmantošanas veicināšanas kampaņas. Papildus tam jāpilnveido Latvijas kokrūpniecības pētniecības un testēšanas laboratoriju veikspēja koka būvmateriālu un konstrukciju attīstībai un atbilstības vērtēšanai mūsdienīgā un inovatīvā koka būvniecībā.

Kā vienu no pozitīvām kokrūpniecības attīstības tendencēm jāatzīmē Latvijas Koka būvniecības klastera (LKBK) izveide, kuras biedru vidū šobrīd ir koka māju ražotāji, izglītības un pētniecības iestādes un saistītie uzņēmumi. LKBK biedru skaits sasniedz 34. Klastera izveides mērķis ir veicināt nozares uzņēmumu sadarbību, attīstot ražošanas un eksporta tirgu potenciālu. Klasteris ir uz biznesu vērsta apvienība, kas par prioritātēm ir noteicis uzņēmumu attīstību, jaunu tirgu apgūšanu un esošo tirgu paplašināšanu.

Latvijas Koka būvniecības klastera biedru eksporta apjoms 2013.gadā sasniedza gandrīz 54 miljonus eiro, kas ir par 58% vairāk nekā 2012.gadā. Lietuva gada laikā koka būvkonstrukciju eksporta apjomu kāpināja par 37% līdz 107 miljoniem eiro, Igaunija - par 11% līdz 211 miljoniem eiro.

Īstenojot MSNP 2020 pasākumus, kas paredz koka būvniecības vietējā tirgus paplašināšanu, būtiski mainīsies būvēšanas metodes. Koksnes pielietošana būvniecības procesā ļaus samazināt oglekļa pēdu.

Kokrūpniecības nozare nepārtraukti investē jaunās tehnoloģijās un jaunu produktu attīstībā, kas attīstot koksnes izmantošanas kompetences vietējā tirgū, rada priekšnoteikumus mazo uzņēmumu izveidei un darbībai būvniecības sektorā. Piemēram, Vācijā un Austrijā koka būvniecības (izņemot tipveida mājas) sektorā ir pamatā mazie un vidējie uzņēmumi.

Meža nozare ir pārliecināta par ievērojama koksnes patēriņa pieauguma iespējām būvniecībā, lai to veicinātu, pamatuzdevums ir veicināt koka māju būvniecību Latvijā.

3. Sasaiste ar citiem attīstības plānošanas dokumentiem

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā 2030 un Nacionālajā attīstības plānā 2020 izvirzīto mērķu sasniegšanai būtiski apzināt un racionāli izmantot meža un meža nozares potenciālu. Meža nozarei un saistīto nozaru politikām ir būtiska savstarpējā mijiedarbība un ietekme. Plānojot ar meža nozari saistīto nozaru politiku - lauksaimniecības, enerģētikas, būvniecības, reģionu, tirdzniecības, mājokļu u.c. attīstību, nepieciešams analizēt ieguvumus Latvijas tautsaimniecībai kopumā. Sasaiste ar citiem attīstības plānošanas dokumentiem apskatīta nākamā nodaļā. Vides politika ietekmē meža resursu pieejamību un meža resursu produktivitāti (spēju piesaistīt atmosfēras oglekli) un meža produktu un pakalpojumu tirgu, lauksaimniecības politika - zemes izmantošanu un alternatīvas zemes izmantošanas rentabilitāti, enerģētikas politika - koksnes izmantošanu enerģijas ieguvē. Valstī pastāvošās tirgus un rūpniecības politikas ietekmē uzņēmējdarbības vidi meža un koksnes produktu ražošanā. Savukārt valsts mājokļu politika var būtiski palielināt koksnes pielietojumu ekonomisku, videi draudzīgu mājokļu būvniecībā.

Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes ir Latvijas meža nozares attīstības politikas galvenais dokuments, kurā ietvertie attīstības risinājumi dod būtisku ieguldījumu

citos attīstības plānošanas dokumentos izvirzīto mērķu sasniegšanā un Latvijas SEG emisiju samazināšanas saistību izpildē.

Atsevišķu MSNP 2020 pasākumu īstenošanai plānots piesaistīt atbalstu DP noteikto specifisko atbalsta mērķu ietvaros, kuru īstenošanu nodrošina EM, IZM un VARAM, ja MSNP 2020 pasākumi atbildīs DP noteikto specifisko atbalsta mērķu īstenošanas nosacījumiem un projektu iesniegumu vērtēšanas kritērijiem.

ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.-2020.gada plānošanas periodā EM pārziņā esošie specifiskie atbalsta mērķi plānoti, balstoties ne tikai uz stratēģiju "Eiropa 2020" un NAP 2020, bet arī uz NIP 2020, savukārt IZM pārziņā esošie specifiskie atbalsta mērķi plānoti, balstoties arī uz ZTAIP 2020, IAP 2020 un RIS3.

3.1. Eiropa 2020: Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei³³

MSNP 2020 īstenošana dos būtisku ieguldījumu gudras, ilgtspējīgas un iekļaujošas tautsaimniecības attīstībā un vismaz sešu Eiropa 2020 tematisko mērķu sasniegšanā: (1) dodot ieguldījumu pētniecības, tehnoloģiju attīstībā un inovāciju stiprināšanā, (2) uzlabojot mazo un vidējo uzņēmumu konkurētspēju, (3) atbalstot pāreju uz ekonomiku ar zemu oglekļa patēriņu, (4) veicinot resursu efektīvu izmantošanu un aizsargājot vidi, (5) veicinot nodarbinātību, it sevišķi Latvijas reģionos un (6) paredzot ieguldījumus izglītībā, prasmēs un mūžizglītībā.

MSNP 2020 dos būtisku ieguldījumu arī šādu ES iniciatīvu mērķu sasniegšanā:

- Iniciatīva "Resursu ziņā efektīva Eiropa", atbalstot pāreju uz ekonomiku ar zemu oglekļa emisiju saturu, t.sk., palielinot atjaunojamo enerģijas resursu izmantošanu.
- Iniciatīva "Rūpniecības politika globalizācijas laikmetā", uzlabojot uzņēmējdarbības vidi, īpaši MVU, un atbalstot tādu kokrūpniecības komersantu attīstību, kas var konkurēt pasaules mērogā.

Stratēģijas "*Inovācijas ilgtspējīgai izaugsmei: Eiropas bioekonomika*"³⁴, uzstādītais mērķis ir izveidot inovatīvāku ekonomiku, kas rada zemas CO₂ emisijas, un izveido līdzsvaru starp tādiem faktoriem kā ilgtspējīga lauksaimniecība un zivsaimniecība, nodrošinātība ar pārtiku un atjaunojamo bioloģisko resursu izmantošana rūpniecībā, tajā pašā laikā saudzējot bioloģisko daudzveidību un vidi. Bioekonomika paver unikālu iespēju risināt tādas saistītas sabiedrības problēmas kā nodrošinātība ar pārtiku, dabas resursu deficīts, atkarība no fosilajiem resursiem un klimata pārmaiņas un tajā pašā laikā panākt ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi. Bioekonomikas pamatnozares ir lauksaimniecība, mežsaimniecība, zivsaimniecība, pārtikas rūpniecība, celulozes un papīra rūpniecība, kā arī atsevišķi ķīmiskās rūpniecības, biotehnoloģiju un enerģētikas sektori. EK ir aprēķinājusi, ka ikviens ES finansētā bioekonomikas pētniecībā un inovācijā ieguldītais eiro līdz 2025. gadam bioekonomikas sektoros radīs pievienoto vērtību 10 eiro apmērā.

Stratēģijai ir trīs galvenie pīlāri: (1) Investīcijas pētniecībā, inovācijās un prasmēs par labu bioekonomikai. Tas nozīmē, ka jārod ES finansējums, nacionālais finansējums un privātās investīcijas un jāstiprina sinerģija ar citām politikas ierosmēm, (2) Tirgu un konkurētspējas pilnveidošana bioekonomikas sektoros: ilgtspējīgā veidā jākāpina primārā ražošana, atkritumu plūsmas jāpārvērš produktos ar pievienoto vērtību, jāizveido savstarpējas mācīšanās mehānismi, lai uzlabotu ražošanas un resursu izmantošanas efektivitāti, radot darbvietas un izaugsmi un (3) Ciešāka politikas koordinēšana un ieinteresēto apriņķu iesaistīšana.

³³ ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_LV_ACT_part1_v1.pdf (2010. gada 3. Marts)

³⁴ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0201+0+DOC+XML+V0/LV#title1>

3.2. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030.gadam³⁵ (Saeima 10.06.2010)

Ilgtspējīga attīstība ir sabiedrības labklājības, vides un ekonomikas integrēta un līdzsvarota attīstība, kas apmierina iedzīvotāju pašreizējās sociālās un ekonomiskās vajadzības, nodrošina vides prasību ievērošanu, neapdraudot nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanas iespējas un saglabājot bioloģisko daudzveidību

MSNP 2020 attīstības mērķi un to īstenošana dos ieguldījumu Latvija 2030 kopējo mērķu sasniegšanā ar meža nozares ieguldījumu iekšzemes kopprodukta palielināšanā, lai sasniegtu IKP uz vienu iedzīvotāju gadā >27 000 EUR pēc pirktspējas paritātes, kā arī dodot ieguldījumu zema oglekļa ekonomikas attīstībā: MSNP 2020 īstenošana palīdzēs valstij kopumā samazināt ekoloģiskās pēdas nospiedumu līdz <2.5 ha uz vienu iedzīvotāju 2030.gadā.

Prioritātes „Inovātīva un ekoeфекtīva ekonomika” mērķu sasniegšanā, kas nosaka, ka Latvijai jāklūst par vienu no ES līderiem inovatīvu un eksportējošu uzņēmumu izplatības ziņā, MSNP 2020 palīdzēs 2030.gadā sasniegt pozitīvu ārējās tirdzniecības bilanci un samazinās Latvijas energoneatkarību un palielināt AER izmantošanas īpatsvaru līdz vairāk ka 50% no bruto iekšzemes enerģijas patēriņa. Savukārt, prioritātes „Daba kā nākotnes kapitāls”, meža nozare dod būtisku ieguldījumu dabas resursu izmantošanas produktivitātes kāpināšanā, lai 2030.gadā sasniegtu 1550 (EUR/resursu tonna). MSNP 2020 ir vērsta arī uz zemes racionālas izmantošanas veicināšanu un mežainuma palielināšanu, lai 2030.gadā sasniegtu izvirzīto mērķi - 55% no kopējās valsts teritorijas.

3.3. Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020.gadam³⁶ (Saeima 20.12.2012.)

Latvijas Nacionālais attīstības plāns (NAP 2020) vadmotīvs ir „Ekonomikas izrāviens”, kam jānodrošina visu Latvijas iedzīvotāju labklājības pieaugums un valsts ilgtspējīga attīstība līdz 2020. gadam, panākot vidējo ikgadējo iekšzemes kopprodukta izaugsmi vismaz 5 % apjomā.

<i>Prioritāte un tās mērķis</i>	<i>Rīcības virzieni</i>
<p>Tautas saimniecības izaugsme Mērķis: Ilgtspējīga Latvijas ekonomikas izaugsme ar pieaugošu valsts konkurētspēju starptautiskajos tirgos</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Augstražīga un eksportspējīga ražošana un starptautiski konkurētspējīgi pakalpojumi; - Izcila uzņēmējdarbības vide; - Attīstīta pētniecība un inovācija; - Energoefektivitāte un enerģijas ražošana.
<p>Izaugsmi atbalstošas teritorijas Mērķis 1: Radīt līdzvērtīgākas darba iespējas un dzīves apstākļus visiem iedzīvotājiem, izmantojot teritoriju attīstības potenciālus un unikālos resursus; Mērķis 2: Stiprināt Latvijas reģionu starptautisko konkurētspēju, palielinot Rīgas kā Ziemeļeiropas metropoles un citu valsts lielāko pilsētu starptautisko lomu</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ekonomiskās aktivitātes veicināšana reģionos – teritoriju potenciāla izmantošana; - Pakalpojumu pieejamība līdzvērtīgāku darba iespēju un dzīves apstākļu radīšanai; - Dabas un kultūras kapitāla ilgtspējīga apsaimniekošana.

³⁵ Paziņojums par Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030.gadam apstiprināšanu (<http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3323>)

³⁶ Saeimas paziņojums „Par Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2014.-2020.gadam

Daru zināmu, ka Saeima šā gada 20.decembra sēdē apstiprinājusi Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2014.-2020.gadam” <http://m.likumi.lv/doc.php?id=253919>

NAP 2020 prioritāte "Tautas saimniecības izaugsme" paredz ilgtspējīgu Latvijas ekonomikas izaugsmi ar pieaugošu valsts konkurētspēju starptautiskajos tirgos un nosaka sasniedzamos rādītājus: (1) Apstrādes rūpniecības ieguldījuma daļa IKP – 20%, (2) Preču un pakalpojumu eksports - 20% no IKP, (3) Produktivitāte apstrādes rūpniecībā (pievienotā vērtība 2000.gada salīdzināmās cenās uz vienu nodarbināto – €15600 un (4) Dabas resursu izmantošanas produktivitāte (EUR uz vienu resursu tonnu) - € 600. Rīcības virzienā "Augstražīga un eksportspējīga ražošana un starptautiski konkurētspējīgi pakalpojumi" jāīsteno šādi ar MSNP 2020 saistīti uzdevumi: (1) atbalsts eksportējošiem ražojošiem uzņēmumiem iekārtu iegādei un modernizācijai eksportējamo preču radīšanai, kā arī jaunu produktu izpētei un attīstībai – iekārtu iegādei, telpu rekonstrukcijai un būvniecībai un (2) atbalsts ražojošiem uzņēmumiem energoefektivitātes uzlabošanai. Savukārt NAP 2020 rīcības virzienā "Energoefektivitāte un enerģijas ražošana" paredzēts, ka no atjaunojamiem energoresursiem saražotās enerģijas īpatsvars kopējā bruto enerģijas galapatēriņā sasniegs vismaz 40%. Lai to īstenotu, jāatbalsta atjaunojamo energoresursu izmantošana enerģijas ražošanā, samazinot atkarību no fosilajiem energoresursiem, un veicinot energoefektivitāti centralizētajā siltumapgādē un ražošanas uzņēmumos.

MSNP 2020 dod arī būtisku ieguldījumu NAP 2020 prioritātes "Izaugsmi atbalstošas teritorijas" rīcības virziena "Ekonomiskās aktivitātes veicināšana reģionos – teritoriju potenciāla izmantošana" mērķu sasniegšanā īstenojot šādus NAP 2020 uzdevumus: (1) atbalsts lauksaimniecības, zivsaimniecības un mežsaimniecības produktu ražošanas, to tālākas apstrādes un pakalpojumu (t.sk. nišas produkti un pakalpojumi) attīstībai, (2) kooperācijas attīstības sekmēšana visos ražošanas un pakalpojumu sniegšanas līmeņos un starp tiem, (3) nodrošināt priekšnoteikumus uzņēmējdarbības attīstībai un jaunu darba vietu radīšanai ražošanas un pakalpojumu sektorā reģionos un (4) atbalsts un pasākumi mazo un vidējo uzņēmumu – lauksaimniecības, zivsaimniecības un meža produkcijas ražotāju pieejai preču izplatīšanas tīkliem un piegādes ķēžu saīsināšanai.

MSNP 2020 dos arī ieguldījumu NAP 2020 prioritātes "Izaugsmi atbalstošas teritorijas" rīcības virziena "Dabas un kultūras kapitāla ilgtspējīga apsaimniekošana" izvirzītā mērķa „Saglabāt dabas kapitālu kā bāzi ilgtspējīgai ekonomiskajai izaugsmei un sekmēt tā ilgtspējīgu izmantošanu, mazinot dabas un cilvēka darbības radītos riskus vides kvalitātei” sasniegšanā. Dabas kapitāla ilgtspējīga apsaimniekošana NAP 2020 ietvaros nozīmē Latvijas dabas kapitāla izmantošanu, kas saistīta ar zemes, mežu, ūdeņu un dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, ekosistēmu pakalpojumu apjoma palielināšanu, produkcijas dažādošanu un produktivitātes palielināšanu, vienlīdz attīstot gan intensīvu ražošanu, gan "zaļo" ražošanu un "zaļo" patēriņu, kā arī vienlaikus rūpējoties par dabas kapitāla saglabāšanu un nenoplicināšanu, veidojot un uzturot Latvijas kā "zaļas" valsts tēlu. Būtiskākie ekosistēmu pakalpojumi ir saistīti ar lauku saimniecību produktiem, mežu ilgtspējīgu apsaimniekošanu, kā arī produktiem un pakalpojumiem, kurus spēj sniegt rekreācijas resursu izmantošana. Rīcības virziena mērķu sasniegšanu MSNP 2020 veicinās, īstenojot šādus plānotos uzdevumus: (1) atbalstīt un īstenot meža vērtības palielināšanas pasākumus (jaunaudžu kopšana, neproduktīvu mežaudžu nomaiņa, meža atjaunošana ar Latvijā iegūtu augstvērtīgu meža reproduktīvo materiālu, meža infrastruktūras izveide un uzturēšana) un nodrošināt meža apsaimniekošanas CO₂ piesaistes mērķa izpildi (2) uzlabot meža ilgtermiņa ieguldījumu globālajā oglekļa apritē, (3) uzturēt aktuālu informāciju par meža resursiem un zemes izmantošanu, (4) iegūt un uzturēt un regulāri novērtēt zinātniski pamatotu informāciju par bioloģisko daudzveidību, (5) atbalstīt meža īpašnieku kooperāciju, un (6) uzturēt bioloģisko daudzveidību mežā, (6) nodrošināt stabilu un prognozējamu koksnes resursu pieejamību koksnes, tostarp kurināmās koksnes, produktu ražošanai, (7) noteikt īpaši aizsargājamo sugu, meža un ar mežu saistīto biotopu aizsargājamo platību īpatsvaru, (8) veikt īpaši aizsargājamo meža un ar mežu saistīto biotopu kartēšanu, (9) izstrādāt optimālos ĪADT, mikroliegumu, to

buferzonu un vides un dabas resursu aizsargjoslu apsaimniekošanas nosacījumus (režīmus), u.c.

3.4. Vides politikas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam³⁷ (MK 2014.gada 6.marta rīkojums Nr.130)

Vides politikas pamatnostādņu (VPP 2020) virsmērķis – nodrošināt iedzīvotājiem iespēju dzīvot tīrā un sakārtotā vidē, īstenojot uz ilgtspējīgu attīstību veiktas darbības, saglabājot vides kvalitāti un bioloģisko daudzveidību, nodrošinot dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, kā arī sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā un informētību par vides stāvokli.

VPP 2020 virsmērķa sasniegšanai pamatnostādnes paredz šādus mērķus attiecīgajās jomās:

Horizontālie jautājumi vides aizsardzībā, sasniedzamie mērķi: Nodrošināt labu vides pārvaldību visos līmeņos, kā arī labu vides komunikāciju, kas balstīta uz iespējami pilnīgu un izsvērtu vides informāciju; veicināt sabiedrības plašu iesaistīšanos vides jautājumu risināšanā.

Augsne un zemes dziļes, otrreizējās izejvielas: (1) Nodrošināt augsnes ilgtspējīgu izmantošanu un aizsardzību, (2) Nodrošināt sabiedrību ar mūsdienīgu, aktuālu informāciju par zemes dziļu resursiem un mūsdienīgu ģeoloģiskajiem procesiem, kas tiek ņemta vērā attīstības plānošanā, (3) Novērst atkritumu rašanos un nodrošināt apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanu, nodrošināt atkritumu kā resursu racionālu izmantošanu, kā arī atkritumu apglabāšanu cilvēku veselībai un videi drošā veidā.

Dabas aizsardzība: Nodrošināt ekosistēmu kvalitāti, dabas aizsardzības un sociāli - ekonomisko interešu līdzsvarotību, sekmēt Latvijas kā „zaļas” valsts tēla veidošanos.

Klimata pārmaiņas: (1) nodrošināt Latvijas ieguldījumu globālo klimata pārmaiņu samazināšanā, ņemot vērā Latvijas vides, sociālās un ekonomiskās intereses, (2) veicināt Latvijas gatavību pielāgoties klimata pārmaiņām un to izraisītajai ietekmei.

Ūdens resursi un Baltijas jūra: Nodrošināt labu ūdeņu stāvokli un to ilgtspējīgu izmantošanu

Vides piesārņojums un riski - Nodrošināt dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu un aizsardzību, veicinot vides risku mazināšanu un pārvaldību

Vides monitorings: Nodrošināt savlaicīgu un visaptverošu vides un klimata pārmaiņu datu un informācijas apkopošanu un vispusīgu analīzi, lai noteiktu politikas mērķus un atbilstošus pasākumus vides stāvokļa uzlabošanai un savlaicīgai reaģēšanai uz klimata pārmaiņām, kā arī novērtētu līdzšinējo pasākumu un ieguldītā finansējuma lietderību un efektivitāti, tostarp nodrošināt Meža monitoringu

MSNP ieguldījums VPP 2020 mērķu sasniegšanā, īstenojot šādus plānotos uzdevumus (1) atbalstīt un īstenot meža vērtības palielināšanas pasākumus (jaunaudžu kopšana, neproduktīvu mežaudžu nomaiņa, meža atjaunošana ar Latvijā iegūtu augstvērtīgu meža reproduktīvo materiālu, meža infrastruktūras izveide un uzturēšana) un nodrošināt meža apsaimniekošanas CO₂ piesaistes mērķa izpildi (2) uzlabot meža ilgtermiņa ieguldījumu globālajā oglekļa apritē, (3) uzturēt aktuālu informāciju par meža resursiem un zemes izmantošanu, (4) iegūt un uzturēt un regulāri novērtēt zinātniski pamatotu informāciju par bioloģisko daudzveidību, (5) atbalstīt meža īpašnieku kooperāciju, un (6) uzturēt bioloģisko daudzveidību mežā, (6) nodrošināt stabilu un prognozējamu koksnes resursu pieejamību koksnes, tostarp kurināmās koksnes, produktu ražošanai, (7) noteikt īpaši aizsargājamo sugu, meža un ar mežu saistīto biotopu aizsargājamo platību īpatsvaru, (8) veikt īpaši aizsargājamo meža un ar mežu saistīto biotopu kartēšanu, (9) izstrādāt optimālos ĪADT, mikroliegumu, to buferzonu un vides un dabas resursu aizsargjoslu apsaimniekošanas nosacījumus (režīmus), u.c.

³⁷ likumi.lv/doc.php?id=265262

3.5. Ainavu politikas pamatnostādnes 2013.–2019.gadam³⁸ MK 2013.gada 7.augusta rīkojums Nr.361

Ainavu politikas pamatnostādnes (APP 2019) izstrādātas saskaņā ar Eiropas Padomes Eiropas ainavu konvenciju, kas nosaka, ka ainava ir Eiropas dabas un kultūras mantojuma pamatkomponente, iedzīvotāju dzīves kvalitātes svarīga sastāvdaļa un saimnieciskajai darbībai labvēlīgs resurss, kas var dot ieguldījumu darba vietu radīšanā.

APP izvirzītais mērķis, apakšmērķi un rīcības virzieni.

Mērķis:

Daudzfunkcionālas un kvalitatīvas ainavas, kas visā Latvijā uzlabo cilvēku dzīves kvalitāti, veicina vietu, reģionu un valsts ekonomisko aktivitāti un atpazīstamību, kā arī nodrošina bioloģisko daudzveidību.

Apakšmērķi politikas mērķa sasniegšanai:

1. Īstenotas NAP 2020 un topošajos ZM, KM, VARAM politikas plānošanas dokumentos noteiktās rīcības ainavu kvalitātes uzlabošanai;
2. Efektīva ainavu pārvaldība, kas vērsta uz lauku un urbāno ainavu plānošanu, labu sadarbību publiskās pārvaldes, izglītības, pētniecisko un saimniecisko institūciju un sabiedrības starpā, kā arī ainavu politikas integrēšanu visu līmeņu teritorijas attīstības plānošanā;
3. Par ainavu jautājumiem informēta un zinoša sabiedrība, kompetenti ainavu pārvaldības speciālisti un pētnieki.

Rīcības virzieni politikas mērķa sasniegšanai:

1. NAP2020 un citos politikas plānošanas dokumentos noteikto rīcību īstenošana, kas vērstas uz ainavu kvalitātes uzlabošanu;
2. Ainavu pārvaldības uzlabošana;
3. Izpratnes un zināšanu par ainavām veidošana, ainavu pārvaldības speciālistu apmācības un pētniecības uzlabošana.

APP 2019 formulētas problēmas, kas saistītas arī ar Latvijas mežu apsaimniekošanu, un kuru īstenošanai nepieciešams īstenot noteiktu politiku.

(1) Būtiskas pārmaiņas Latvijas ainavās apdraud to sociālo, ekonomisko, ekoloģisko un kultūrvēsturisko vērtību, līdz ar to arī cilvēku dzīves kvalitāti un ainavu potenciālu uzņēmējdarbības, ir īpaši tūrisma, attīstībai:

- aizaugot LIZ, samazinās atklāto lauku ainavu īpatsvars, kas vietām negatīvi ietekmē gan cilvēka dzīves, gan saimniecisko vidi, gan bioloģisko daudzveidību;
- pieaugot meža ciršanas apjomiem, palielinās izcirstās platības, mainās mežaudžu vecumstruktūra un meža vizuālais veidols, kas sabiedrības vērtējumā pazemina meža ainavu kvalitāti;
- aizaugot upju un ezeru krastiem, samazinās to ainaviskā vērtība.

(2) Mazefektīva ainavu pārvaldība nenodrošina mērķtiecīgu ainavu kvalitātes uzlabošanu un iesaistīto pušu sadarbību:

- līdz šim Latvijā pārsvarā tika īstenota uz ierobežojumiem vērsta ainavu un tās elementu aizsardzība, mazāku vērtību veltot mērķtiecīgai ainavu attīstībai un plānošanai atbilstoši sociāli nozīmīgām sabiedrības vēlmēm;
- daļa Latvijas ainavisko vērtību ir iekļautas aizsargājamo ainavu apvidu, nacionālo un dabas parku un lielo dabas liegumu teritorijās, taču, pamatojoties uz ES direktīvām, līdz šim šajās teritorijās galvenokārt tika akcentēta sugu un biotopu aizsardzība;
- tā kā nav metodisku vadlīniju ainavu novērtēšanai dažādos teritorijas attīstības plānošanas līmeņos, pašlaik Latvijas ainavas tiek vērtētas, izmantojot dažādas pieejas. Līdz ar to trūkst salīdzināmas, visaptverošas un pēctecīgas informācijas par Latvijas ainavām;

³⁸ <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=4427>

(3) Atšķirīga izpratne un zināšanas par ainavu nozīmi Latvijas sabiedrībā apgrūtina lēmumu pieņemšanu par ainavu kvalitātes uzlabošanas pasākumu īstenošanu visā Latvijas teritorijā:

- nav apkopojumu par pētījumiem ainavu jomā Latvijā un starpdisciplināru zinātnisko pētījumu par ainavu attīstību, līdz ar to trūkst arī argumentu lēmumu pieņemšanā par ainavu politikas jautājumiem – ainavu aizsardzību, plānošanu un pārvaldību.

MSNP 2020 izvirzītie mērķi un uzdevumi sekmēs APP 2019 mērķu un apakšmērķu sasniegšanu, paredzot vairot izpratni un zināšanas par meža un zemes apsaimniekošanas ietekmi uz ainavu un tās nozīmi Latvijas sabiedrībā. MSNP 2020 paredz koncentrēt pētījumus Latvijas meža nozares attīstībai prioritārajos pētījumu virzienos saskaņā ar RIS3 pasākumu plānu. Saskaņā ar pašreizējo redakciju potenciālās specializācijas jomas Zināšanu ietilpīgas bioekonomikas ietvaros ir pētījumi par ilgtspējīga un produktīva meža audzēšana mainīgos klimata apstākļos, kas ietver arī pētījumus par ainavu plānošanu meža apsaimniekošanā. Papildus tam MSNP 2020 plāno: veicināt pašvaldību kompetenču un izpratnes attīstību saskarsmes jautājumos starp meža nozari un pašvaldību, tādējādi uzlabojot arī ainavu plānošanu pašvaldību teritorijās.

MSNP 2020 arī paredz, ka pirms mazvērtīgo lauksaimniecībā neizmantoto zemju apmežošanas ir jāizstrādā apmežošanas plāns, ievērtējot arī ainaviskos aspektus.

3.6. Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādnes 2013.-2019.gadam³⁹ (MK 2013.gada 17.jūnija rīkojums Nr.249)

Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādnes 2013.-2019.gadam (turpmāk (šajā apakšnodaļā) - Pamatnostādnes) definēti eksporta veicināšanas politikas galvenie mērķi, principi un rīcības virzieni, par pamatuzdevumu izvirzot augsto un vidēji augsto tehnoloģiju nozaru īpatsvara pieaugumu veicināšana Latvijas eksportā. Pamatnostādņu vispārīgais mērķis: *mainīt Latvijas tautsaimniecības struktūru, veidojot uz ārējo pieprasījumu orientētu un inovācijas virzītu ekonomiku*, izvirzot šādu mērķi: *uzlabot Latvijas tautsaimniecības konkurētspēju atvērtos produktus (preču un pakalpojumu) tirgos*, un apakšmērķus: (1) Sekmēt augsto un vidēji augsto tehnoloģiju nozaru īpatsvara pieaugumu Latvijas eksportā un (2) ĀTI piesaistīšana uz ārējo pieprasījumu orientētām nozarēm.

Rīcības virzieni politikas mērķu un rezultātu sasniegšanai: (1) Latvijas konkurētspējas paaugstināšana, sakārtojot uzņēmējdarbības vidi, veicinot darbaspēka pieejamību un tautsaimniecības attīstības vajadzībām atbilstošu izglītības piedāvājumu, attīstot uzņēmējdarbības infrastruktūras pieejamību un finanšu pieejamību; (2) atbalsts ārējo tirgu apgūšanai, piedāvājot eksporta atbalsta pakalpojumus prioritāri eksporta nozarēm, kā arī (3) ĀTI veicināšana. Prioritāri eksporta atbalsta pakalpojumi ir orientēti uz nozarēm, kuras Latvijas tautsaimniecībā veido lielāko ieguldījumu IKP un kurām ir lielākais īpatsvars Latvijas preču un pakalpojumu kopējā eksportā. Starp eksportējošām nozarēm ir arī kokrūpniecība. Lai nodrošinātu augstāku eksportējamo preču un pakalpojumu pievienoto vērtību, pamatnostādnes paredz orientēties uz produktu/nišu atbalsta pieeju, kas sevī ietver prioritāšu maiņu un lielāku eksporta veicināšanas aktivitāšu atbalstu par labu tiem produktiem, kas ir ar augstāku pievienoto vērtību.

MSNP 2020, izvirzot mērķi: *Latvijas meža nozares produkcija ir konkurētspējīga ar augstu pievienoto vērtību un atbilst klienta vajadzībām*, un, īstenojot plānotās darbības, meža nozare palielinās Latvijas eksporta produkcijas vērtību, dos ieguldījumu Latvijas monetārās stabilitātes nodrošināšanā un sekmēs Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādņu rezultātīvo rādītāju sasniegšanu. Savukārt Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādņu plānotie atbalsta pasākumi tiks izmantoti MSNP 2020 mērķu sasniegšanai.

³⁹ <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=4376>

3.7. Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam⁴⁰ (MK 28.06.2013. rīkojums Nr.282)

Latvijas Nacionālās industriālās politikas (NIP 2020) mērķis - Veicināt ekonomikas strukturālās izmaiņas par labu preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai, t.sk. rūpniecības lomas palielināšanai, rūpniecības un pakalpojumu modernizācijai un eksporta sarežģītības attīstībai.

Lai sasniegtu definēto mērķi modernas industriālās politikas ietvaros noteiktie sasniedzamie politikas rezultātīvie rādītāji:

- apstrādes rūpniecības īpatsvars iekšzemes kopproduktā 2020.gadā sasniedz 20% (2011.gadā – 14,1%, 2015.gadā – 16,7%);
- apstrādes rūpniecības produktivitātes pieaugums 2020.gadā pret 2011.gadu ir 40% (2015.gadā – 18%);
- apstrādes rūpniecības pieaugums 2020.gadā, pret 2011.gadu ir 60% (2015.gadā – 29%);
- ieguldījumi pētniecībā un attīstībā 2020.gadā sasniedz 1,5% no IKP (2011.gadā – 0,7%, 2015.gadā – 1,0%).

MSNP 2020 izvirzītie mērķi un uzdevumi dod būtisku ieguldījumu NIP mērķu un sasniedzamo politikas rezultātīvo rādītāju sasniegšanā: (1) paredzot ik gadus palielināt meža nozares eksportu par vismaz 5% gadā, kā arī (2) apstrādes rūpniecības produktivitātes pieauguma mērķu sasniegšanā, jo kokrūpniecībai ir pievienotās vērtības izaugsmes potenciāls. Savukārt īstenojot NIP 2020 paredzētās darbības un atbalsta programmas ERAF finansējuma ietvaros: dos ieguldījumu MSNP 2020 izvirzīto mērķu: (2) *Latvijas meža nozares produkcija ir konkurētspējīga ar augstu pievienoto vērtību un atbilst klienta vajadzībām* un (3) *Meža un saistīto nozaru attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmi līmenis* sasniegšanā.

3.8. Reģionālās politikas pamatnostādnes 2013.-2019.gadam⁴¹ (MK 2013.gada 29.oktobra rīkojums Nr. 496)

RPP 2019 ir vērsta uz reģionālās attīstības rezultātu uzlabošanu, uzsverot visu teritoriju aktīvu ieguldījumu attīstībā, mobilizējot savus resursus (dabas resursus, cilvēkresursus u.c.) un maksimāli efektīvi izmantojot savas priekšrocības. RPP 2019 paredz teritoriju konkurētspējas veicināšanu, balstoties uz katras vietas īpašajām priekšrocībām un neizmantoto potenciālu.

RPP 2019 ilgtermiņa mērķi, kas sasniedzami līdz 2030.gadam: (1) *radīt līdzvērtīgus dzīves un darba apstākļus visiem iedzīvotājiem, neatkarīgi no dzīves vietas, sekmējot uzņēmējdarbību reģionos, attīstot kvalitatīvu transporta un komunikāciju infrastruktūru un publiskos pakalpojumus*; (2) *stiprināt Latvijas un tās reģionu starptautisko konkurētspēju, palielinot Rīgas kā Ziemeļeiropas metropoles un citu valsts lielāko pilsētu starptautisko lomu.*

RPP 2019 vidēja termiņa mērķi:

(1) Sekmēt teritorijās uzņēmējdarbības attīstību un darbavietu radīšanu, veicināt darbavietu un pakalpojumu sasniedzamību, kā arī uzlabot pakalpojumu kvalitāti un pieejamību, kas cita starpā paredz atbalstu lauku attīstības telpai, izvirzot rīcības virziena mērķi: Nodrošināt lauku teritoriju attīstību un kvalitatīvu dzīves vidi, sniedzot atbalstu infrastruktūras uzlabošanai, kas nepieciešama, lai sekmētu gan lauksaimnieciskās, gan nelauksaimnieciskās uzņēmējdarbības attīstību, pamatpakalpojumu pieejamību un to kvalitātes uzlabošanu, kā arī vietējo sasniedzamību un paredzot šādus atbalsta virzienus:

- uzņēmējdarbības atbalsta infrastruktūras attīstība atbilstoši pašvaldības noteiktajai teritorijas specializācijai uzņēmējdarbībā (publiskās transporta infrastruktūras

⁴⁰ <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=4391>

⁴¹ polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file5640.doc

attīstība uzņēmējdarbības teritorijām u.tml., t.sk. lauku ekonomikas dažādošanai, sekmējot nodarbinātību laukos);

- pakalpojumu pieejamības un kvalitātes nodrošināšana/uzlabošana atbilstoši lauku attīstības telpai noteiktajam publisko individuālo pakalpojumu „grozam” (kur iespējams, samazinot izmaksas un/vai īstenojot pakalpojumu infrastruktūras kombinēšanu (jomas: kultūra, veselība, sociālie pakalpojumi, izglītība, zinātne, jaunatne un sports));
- transporta infrastruktūras sakārtošana un attīstība sasniedzamībai novada ietvaros (t.i. autoceļi, kas savieno pārējo novada teritoriju ar starptautiskas, nacionālas, reģionālas un novadu nozīmes attīstības centriem);
- vietējo rīcības grupu aktivitātes lauku teritoriju attīstības sekmēšanā (pašvaldību attīstības programmas papildinošas rīcības kompleksai teritoriju attīstībai).

(2) Stiprināt reģionu un pašvaldību rīcībspēju un lomu savas teritorijas attīstības veicināšanā, kas paredz Paaugstināt pašvaldību un plānošanas reģionu lomu uzņēmējdarbības veicināšanā un uzlabot uzņēmējdarbības vidi pašvaldībās

Lai sekmētu ekonomiskās aktivitātes paaugstināšanu un teritoriju resursu efektīvu izmantošanu, pamatnostādņu ieviešanas ietvaros RPP 2019 paredz pasākumu kopumu vairākos virzienos:

- pilnveidot normatīvos aktus, kas reglamentē pašvaldību tiesības rīkoties ar tai piederošo un piekrītošo mantu, kā arī dot pašvaldībām lielākas tiesības rīkoties ar publisko īpašumu vietējās sabiedrības kopējās interesēs;
- paplašināt un dažādot pašvaldību iespējas atbalstīt uzņēmējus, tai skaitā kopdarbības veicināšanai;
- paaugstināt pašvaldību kapacitāti piesaistīt investīcijas (t.sk. sniegt atbalstu vietēja un reģionāla līmeņa pasākumiem investoru piesaistei un mazo inovāciju sekmēšanai teritorijās);
- uzlabot uzņēmējdarbības vidi pašvaldībās un reģionos, t.sk. mazināt valsts un pašvaldību radīto administratīvo slogu uzņēmējdarbībai.

MSNP 2020 pamatprincipi, mērķi un rīcības virzieni ir vērsti uz RPP 2019 mērķu sasniegšanu, (1) veicinot meža resursu produktīvu un ilgtspējīgu izmantošanu, t.sk. atjaunojamo energoresursu izmantošana lauku teritorijās, kas var dot jaunas ekonomiskās attīstības iespējas, radot arī jaunas darbavietas un iespējas gūt ienākumus, (3) paredzot atbalstu mazo un vidējo uzņēmumu attīstībai, (3) meža apsaimniekošanas kooperācijas veicināšanai. MSNP 2020 paredz atbalstīt meža īpašnieku, t.sk. pašvaldību, kooperāciju. Tas nozīmē, ka 2020. gadā būs pieaugusi meža arī pašvaldību iesaistīšanās meža īpašnieku kooperatīvu darbībā. MSNP 2020 arī paredz veicināt pašvaldību kompetenču un izpratnes attīstību saskarsmes jautājumos starp meža nozari un pašvaldību. Meža nozares komersanti aktīvi iesaistīsies RPP 2019 ietvaros īstenojamajā pasākumā: uzņēmējdarbības atbalsta infrastruktūras attīstība, atbilstoši pašvaldības noteiktajai teritorijas specializācijai uzņēmējdarbībā, jo daudzās pašvaldībās meža nozares uzņēmējdarbība ir noteikta par attiecīgas teritorijas specializācijas jomu.

3.9. Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam⁴² (MK 28.12.2013. rīkojums Nr.685)

Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādņu (ZTAIP 2020) virsmērķis - Latvijas zināšanu bāzes un inovāciju kapacitātes attīstība un inovāciju sistēmas koordinācija. Nacionālajā attīstības plānošanas sistēmā pamatnostādnes ir daļa no RIS3 un sekmē valsts ilgtermiņa un vidēja termiņa politikas plānošanas dokumentos izvirzīto mērķu sasniegšanu.

⁴² <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=4608>

- attīstīt zinātnes, tehnoloģiju un inovāciju jomas cilvēkkapitālu, fokusējot identificētajās zināšanu specializācijas jomās;
- veicināt Latvijas zinātnes starptautisko konkurētspēju;
- modernizēt un integrēt pētniecības un izglītības sektoru;
- veidot efektīvāku zināšanu pārneses vidi un stiprināt uzņēmumu absorbcijas un inovācijas kapacitāti.

ZTAIP 2020 ir noteikti galvenie politikas rezultāti, kas raksturo kopējo Latvijas inovāciju kapacitāti:

- 1) ieguldījumi pētniecībā un attīstībā 1,5% apmērā no iekšzemes kopprodukta 2020. gadā, tai skaitā privātā sektora ieguldījumi pētniecībā un attīstībā, % no kopējiem ieguldījumiem 48% ;
- 2) Augsto un vidēji augsto tehnoloģiju nozaru īpatsvars Latvijas preču eksportā 31%;
- 3) Apstrādes rūpniecības produktivitātes pieaugums 2020.gadā pret 2011.gadu 40%.
- 4) pētniecībā un attīstībā nodarbināto skaita pieaugums 2020.gadā pret 2013.gadu 40%.

Informatīvais ziņojums paredz RIS3 īstenošanas monitoringa sistēmas izveidošanu, kas vērsta uz ZTAI politikas rezultātu sasniegšanas uzraudzību. ZTAI politikas mērķi un to sasniegšanas rādītāji tiks mērīti trīs līmeņu indikatoru grupās – ES, nacionālā un programmu līmeņa indikatori.

MSNP 2020 paredz mērķa: *Meža un saistīto nozaru attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasību līmenis* sasniegšanai koncentrēt zinātniskos pētījumus, zināšanu pārnesi, zināšanu apmaiņu nozares attīstībai prioritārajos pētījumu virzienos RIS3 definētajās Bioekonomikas specializācijas jomās, kā arī atbalstīt zināšanu un tehnoloģiju pārnesi meža nozarē, t.sk. ražošanas blakusproduktu (skaidas, šķeldas, mizas, u.c..) ekonomiski pamatotā izmantošanā, un mežsaimniecības, kokrūpniecības, koksnes ķīmijas un mēbeļrūpniecības pētniecības un testēšanas infrastruktūras attīstību. Savukārt meža nozares ZI un LLU iesaistīsies IZM īstenotajās zinātnes un inovāciju atbalsta programmās

3.10. Viedās specializācijas stratēģija (Informatīvais ziņojums par "Par Viedās specializācijas stratēģijas izstrādi" (MK 2013.gada 17.decembra sēdes protokols Nr.67 96.§)⁴³ un Informatīvais ziņojums „Par Zinātnes, tehnoloģiju attīstības un inovācijas pamatnostādņu 2014.-2020.gadam ieviešanas rīcības plāna, kas ietver Viedās specializācijas stratēģijas pasākumu plānu un rezultātu rādītāju sistēmas aprakstu, izstrādes progresu” (MK 2014.gada 21.oktobra sēdes protokols Nr.57 96.§)⁴⁴

Viedās specializācijas stratēģijas (RIS3) mērķis ir palielināt inovācijas kapacitāti, kā arī veidot inovācijas sistēmu, kas veicina un atbalsta tehnoloģisko progresu tautsaimniecībā.

RIS3 paredz vīzijas izstrādi, konkurētspējas priekšrocību atrašanu, stratēģisku prioritāšu izvēli un tādas politikas izvēli, kas maksimāli atraisa reģiona uz zināšanām balstīto attīstības potenciālu, un tādējādi nodrošina tautsaimniecības izaugsmi.

Tautsaimniecības transformācija, paredzot zinātnes un tehnoloģiju virzīto izaugsmi, un virzību uz zināšanām balstītu spēju attīstību šādos virzienos: (1) ražošanas un eksporta struktūras maiņa tradicionālajās tautsaimniecības nozarēs; (2) izaugsme nozarēs, kurās eksistē vai ir iespējams radīt produktus un pakalpojumus ar augstu pievienoto vērtību un (3) nozares ar nozīmīgu horizontālo ietekmi un ieguldījumu tautsaimniecības transformācijā.

Specializācijas jomas: (1) Zināšanu ietilpīga bioekonomika, (2) Biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, biofarmācija un biotehnoloģijas, (3) Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas, (4) Viedā enerģētika un (5) Informācijas un komunikāciju tehnoloģijas.

RIS3 uzdevums ir nodrošināt attīstības prioritāšu izvirzīšanu un regulāru pārskatīšanu, investīciju mērķtiecīgu koncentrēšanu, t.sk. stratēģijas uzstādījumiem atbilstošu rīcībpolitikas

⁴³ <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/mksedes/saraksts/darbakartiba/?sede=704>

⁴⁴ <http://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/?page=3&>

instrumentu izvēli un monitoringa sistēmas izveidi, kas vērsti uz Latvijas konkurētspējas stiprināšanu reģionālā, Eiropas un pasaules līmenī.

RIS3 mērķu sasniegšanai indikatīvi noteikti šādi galvenie atbalsta virzieni un instrumenti:

- izglītības, zinātnes, tehnoloģiju attīstības, inovācijas un uzņēmējdarbības integrācija (sadarbības un pārneses sistēmas inovācijas jomā stiprināšana);
- nozaru inovācijas kapacitātes stiprināšana (inovācijas pieprasījuma stiprināšana);
- zinātnes, pētniecības, tehnoloģiju attīstības un inovācijas kapacitātes un atdeves palielināšana (zināšanu kapacitātes un inovācijas piedāvājuma stiprināšana);
- nozaru izaugsmes, eksportspējas un iekļaušanās globālajās vērtību ķēdēs sekmēšana;
- izglītības sistēmas pilnveidošana darba tirgus disproporciju mazināšanai;
- atbalsts publisko datu atkalizmantošanas pieauguma nodrošināšanai;
- līdzsvarotas teritoriju attīstības veicināšana, radot priekšnosacījumus teritoriju attīstības potenciāla un resursu pilnvērtīgākai izmantošanai.

RIS3 ietvaros zināšanu ietilpīgas bioekonomikas jomā noteikta bioekonomikas nozaru specializācijas nišas. Uz meža nozari attiecas: (1) ilgtspējīga un produktīva meža audzēšana mainīgos klimata apstākļos, (2) koksnes biomasas pilnīga izmantošana ķīmiskajai pārstrādei un enerģijai, (3) inovatīvu augstas pievienotās vērtības koksnes nišas produktu izstrāde.

3.11. Lauku attīstības programma 2014.-2020.gadam⁴⁵

Lauku attīstības programmas (LAP 2020) ir būtisks instruments līdzsvarotas lauku teritoriju attīstības, konkurētspējas un dabas resursu ilgtspējīgas izmantošanas nodrošināšanai valstī. Konkrētās LAP laika posmam no 2014. līdz 2020. gadam (LAP 2020) izstrāde tika uzsākta 2012. gadā ZM vadībā, iesaistot programmas skarto nozaru organizācijas un ekspertus, un laikā, kad tika uzsākta SIVN izstrāde, bija pieejams LAP 2020 projekts.

Programmas izstrādes laikā tika ņemti vērā ES Kopējās lauksaimniecības politikas reformu rezultātā noteiktie mērķi un prioritātes, kas 2014. – 2020. gadu plānošanas periodam tika izstrādāti vienoti visām ES dalībvalstīm, tādējādi iezīmējot jaunu pieeju, kas atšķiras no iepriekšējās prakses, kad LAP prioritāšu noteikšana tika veikta individuāli katras valsts kontekstā.

Reformas rezultātā tika izvirzīti šādi ilgtermiņa stratēģiskie lauku attīstības politikas mērķi :

- 1) lauksaimniecības konkurētspēja;
- 2) dabas resursu ilgtspējīgas apsaimniekošanas un klimata politika;
- 3) līdzsvarota teritoriālā attīstība lauku apvidos.

Lai sasniegtu lauku attīstības politikas mērķus, ir noteiktas šādas kopīgās ES lauku attīstības prioritātes:

- 1) veicināt zināšanu pārnesi un inovāciju lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un lauku apvidos;
- 2) uzlabot visu lauksaimniecības veidu konkurētspēju un stiprināt saimniecību dzīvotspēju;
- 3) veicināt pārtikas aprites organizēšanu un riska pārvaldību lauksaimniecībā;
- 4) atjaunot, saglabāt un uzlabot no lauksaimniecības un mežsaimniecības atkarīgās ekosistēmas;
- 5) veicināt resursu efektīvu izmantošanu un atbalstīt pret klimata pārmaiņām noturīgu ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni lauksaimniecības, pārtikas un mežsaimniecības nozarē;
- 6) veicināt sociālo iekļautību, nabadzības samazināšanu un ekonomisko attīstību lauku apvidos.

⁴⁵ <https://www.zm.gov.lv/lauku-attistiba/statiskas-lapas/lauku-attistibas-programma-2014-2020?nid=966#jump>

ES lauku attīstības prioritāšu sasniegšanai LAP 2020 ir definēti pasākumi, piesaistot ELFLA atbalstu. Pasākumu izstrādes laikā tika apzināts esošais stāvoklis valstī, kā arī izvērtētas iespējas ar ELFLA palīdzību sekmēt lauku attīstību valsts līmenī. LAP 2014-2020 definētie pasākumi attiecībā uz meža nozari ir iekļauti MSNP 2020.

3.12. Darbības programma “Izaugsme un nodarbinātība”⁴⁶

ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.-2020. gada plānošanas perioda darbības programma „Izaugsme un nodarbinātība” (DP) apstiprināta MK 2014.gada 2.septembrī. Eiropas Komisijā (EK) oficiāli apstiprināta 2014.gada 11. novembrī.

DP mērķis ir definēt ES Kohēzijas politikas (KP) prioritātes, prioritāros virzienus, mērķus un sasniedzamos rezultātus saskaņā ar stratēģiju “Eiropa 2020” un NAP 2020 un NRP.

DP ar ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda finansējumu nodrošinās tematiski koncentrētu un savstarpēji papildinošu atbalsta sniegšanu identificētajām prioritārajām vajadzībām.

Atsevišķu MSNP 2020 pasākumu īstenošanai plānots piesaistīt atbalstu DP noteikto specifisko atbalsta mērķu ietvaros, kuru īstenošanu nodrošina EM, IZM un VARAM, ja MSNP 2020 pasākumi atbildīs DP noteikto specifisko atbalsta mērķu īstenošanas nosacījumiem un projektu iesniegumu vērtēšanas kritērijiem.

ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.-2020.gada plānošanas periodā EM pārziņā esošie specifiskie atbalsta mērķi plānoti, balstoties ne tikai uz stratēģiju “Eiropa 2020” un NAP 2020, bet arī uz NIP 2020, savukārt IZM pārziņā esošie specifiskie atbalsta mērķi plānoti, balstoties arī uz ZTAIP 2020, IAP 2020 un RIS3.

MSNP 2020 plānotie pasākumi paredz piesaistīt šādu DP ietverto specifisko atbalsta mērķu atbalstu:

(1) KP prioritāte: *Tautsaimniecības ražīguma, pievienotās vērtības, inovāciju, pētniecības un zinātnes kvalitātes līmeņa celšana*

Prioritārais virziens	Tematiskais mērķis	Atbalsta pasākumi
1. Pētniecība, tehnoloģiju attīstība un inovācijas	1. Nostiprināt pētniecību, tehnoloģiju attīstību un inovāciju	<p><u>IZM pārziņā esošie atbalsta pasākumi:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Praktiskas ievirzes pētījumi⁴⁷ - kopējais plānotais finansējums 76,51 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 65,04 milj. EUR; – Granti pēcdoktorantūras pētījumiem – kopējais plānotais finansējums 64,03 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 54,42 milj. EUR; – Inovāciju granti studentiem – kopējais plānotais finansējums 34 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 28,90 milj. EUR; – P&A infrastruktūras attīstīšana Viedās specializācijas jomās un zinātnisko institūciju institucionālās kapacitātes stiprināšana – kopējais plānotais finansējums 115,25 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 97,96 milj. EUR; – Atbalsts starptautiskās sadarbības projektiem pētniecībā un inovācijās – kopējais plānotais finansējums 32,55 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 27,67 milj. EUR;

⁴⁶ <http://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/darbakartiba/?sede=751>

⁴⁷ 1.1.1.specifiskais atbalsta mērķis “Palielināt Latvijas zinātnisko institūciju pētniecisko un inovatīvo kapacitāti un spēju piesaistīt ārējo finansējumu, ieguldot cilvēkresursos un infrastruktūrā”

		<p><u>EM pārziņā esošie atbalsta pasākumi :</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Kompetences centri⁴⁸, t.sk., pētniecības un inovatīvu iekārtu iegādei – kopējais plānotais finansējums 90,96 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 77,31 milj. EUR; – Jaunu produktu ieviešana ražošanā - kopējais plānotais finansējums 58,82 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 50,00 milj. EUR; – Inovācijas vaučeri - kopējais plānotais finansējums 8,24 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 7,00 milj. EUR; – Inovācijas motivācijas programma⁴⁹ – kopējais plānotais finansējums - 5, 65 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 4,80 milj. EUR; – Atbalsts nodarbināto apmācībām – kopējais plānotais finansējums -35,19 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 29,91 milj. EUR
3. Mazo un vidējo komersantu konkurētspēja	3. Uzlabot mazo un vidējo komersantu konkurētspēju	<p><u>EM pārziņā esošie atbalsta pasākumi :</u></p> <p>Finanšu pieejamības sekmēšana⁵⁰ - 148, 73 milj. EUR;</p> <p>Starptautiskās konkurētspējas veicināšana⁵¹ – kopējais plānotais finansējums 60, 94 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 51,80 milj. EUR;</p> <p>Klasteru programma – kopējais plānotais finansējums 7, 29 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 6,20 milj. EUR..</p>

(2) KP prioritāte: *Ilgspējīga dabas un kultūras resursu izmantošana*

4. Pāreja uz ekonomiku ar zemu oglekļa emisijas līmeni visās nozarēs	4. Atbalstīt pāreju uz ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni visās nozarēs	<p><u>EM pārziņā esošais atbalsta pasākums:</u></p> <p>Energoefektivitāte apstrādes rūpniecības uzņēmumos⁵² – kopējais plānotais finansējums 38,3 milj. EUR, t.sk. Kohēzijas fonda finansējums 32,6 milj. EUR.</p>
5. Vides aizsardzība un resursu izmantošanas efektivitāte	6. Aizsargāt vidi un veicināt resursu efektivitāti	<p><u>VARAM pārziņā esošais atbalsta pasākums:</u></p> <p>Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas un ekosistēmu aizsardzības priekšnoteikumi⁵³, kopējais plānotais finansējums 9,5 milj. EUR, t.sk. Kohēzijas fonda finansējums 8 milj. EUR.</p>

(3) KP prioritāte: *Kvalitatīva un efektīva izglītības sistēma*

⁴⁸ 1.2.1.specifiskais atbalsta mērķis “Palielināt privātā sektora investīcijas P&A”

⁴⁹ 1.2.2.specifiskais atbalsta mērķis “Veicināt inovāciju ieviešanu komersantos”

⁵⁰ 3.1.1.specifiskais atbalsta mērķis “Sekmēt MVK izveidi un attīstību, īpaši apstrādes rūpniecībā un RIS3 prioritārajās nozarēs” un 3.1.2.specifiskais atbalsta mērķis “Palielināt straujas izaugsmes komersantu skaitu”

⁵¹ 3.2.1.specifiskais atbalsta mērķis “Palielināt augstas pievienotās vērtības produktu un pakalpojumu eksporta proporciju”

⁵² 4.1.1.specifiskais atbalsta mērķis “Veicināt efektīvu energoresursu izmantošanu un enerģijas patēriņa samazināšanu un pāreju uz AER apstrādes rūpniecības nozarē”

⁵³ 5.4.2.specifiskā atbalsta mērķa “Nodrošināt vides monitoringa un kontroles sistēmas attīstību un savlaicīgu vides risku novēršanu, kā arī sabiedrības līdzdalību vides pārvaldībā” 5.4.2.1.pasākums “Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas un ekosistēmu aizsardzības priekšnoteikumi

8. Izglītība, prasmes un mūžizglītība	10. Investēt izglītībā, apmācībā un profesionālajā izglītībā prasmju nodrošināšanai un mūžizglītībā	<u>IZM pārziņā esošie atbalsta pasākumi:</u> – AII infrastruktūras attīstība STEM jomās ⁵⁴ , kopējais plānotais finansējums 44,6 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 37,9 milj. EUR; – Profesionālās izglītības infrastruktūras attīstība ⁵⁵ , kopējais plānotais finansējums 104,7 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 89 milj. EUR; <u>IZM sadarbībā ar LM pārziņā esošais atbalsta pasākums:</u> – Mūžizglītība ⁵⁶ , kopējais plānotais finansējums 27,03 milj. EUR, t.sk. ESF finansējums 22,98 milj. EUR.
---------------------------------------	---	---

(4) KP prioritāte: *Līdzsvarota un ilgtspējīga teritoriālā attīstība*

3. Mazo un vidējo komersantu konkurētspēja	3. Uzlabot mazo un vidējo komersantu konkurētspēju	<u>VARAM pārziņā esošais atbalsta pasākums:</u> Publiskā infrastruktūra uzņēmējdarbības veicināšanai ⁵⁷ – 69,4 milj. EUR
4. Pāreja uz ekonomiku ar zemu oglekļa emisijas līmeni visās nozarēs	4. Atbalstīt pāreju uz ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju visās nozarēs	<u>EM pārziņā esošais atbalsta pasākums:</u> Centralizētās siltumapgādes sistēmas ⁵⁸ - kopējais plānotais finansējums 62,5 milj. EUR, t.sk. Kohēzijas fonda finansējums 53,2 milj. EUR

3.13. Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam⁵⁹

Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam (IAP 2020) MK akceptējis 2014.gada 7.janvārī apstiprinājusi Saeima 2014. gada 22.maijā.

IAP 2020 noteikts Izglītības attīstības politikas virsmērķis – *kvalitatīva un iekļaujoša izglītība personības attīstībai, cilvēku labklājībai un ilgtspējīgai valsts izaugsmei.*

Šo pamatnostādņu pamatprincipi ir fokusēti uz iespēju paplašināšanu indivīdam, t.sk. uzsverot iekļaujošas izglītības lomu.

Pamatnostādņu apakšmērķi: (1) paaugstināt izglītības vides kvalitāti, veicot satura pilnveidi un attīstot atbilstošu infrastruktūru, (2) veicināt vērtībuzglītībā balstītu indivīda profesionālo un sociālo prasmju attīstību dzīvei un konkurētspējai darba vidē un (3) uzlabot resursu pārvaldības efektivitāti, attīstot izglītības iestāžu institucionālo izcilību un resursu konsolidāciju.

MSNP 2020 ir izvirzījusi mērķi *Meža nozares attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis.* Mērķa rīcības virzienā *Meža nozares izglītības attīstība* plānoti šādi pasākumi, kas dos ieguldījumu kopējā IAP 2020 mērķa sasniegšanā: (1) Atbalstīt meža nozares vajadzībām atbilstošu apmācību programmu un infrastruktūras izveidi vidējās profesionālās izglītības sistēmā, (2) Atbalstīt meža nozares vajadzībām atbilstošu augstākās izglītības kvalitāti, studiju programmu un infrastruktūras pilnveidi, (3) Atbalstīt meža nozarē nodarbināto kompetenču un produktivitātes paaugstināšanu.

⁵⁴ 8.1.1.specifiskais atbalsta mērķis “Palielināt modernizēto STEM, tajā skaitā medicīnas un radošās industrijas, studiju programmu skaitu”

⁵⁵ 8.1.3.specifiskais atbalsta mērķis “Palielināt modernizēto profesionālās izglītības iestāžu skaitu”

⁵⁶ 8.4.1.specifiskais atbalsta mērķis “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci”

⁵⁷ 3.3.1. specifiskais atbalsta mērķis „Palielināt privāto investīciju apjomu reģionos, veicot ieguldījumus uzņēmējdarbības attīstībai atbilstoši pašvaldību attīstības programmās noteiktajai teritoriju ekonomiskajai specializācijai un balstoties uz vietējo uzņēmēju vajadzībām”

⁵⁸ 4.3.1.specifiskais atbalsta mērķis “Veicināt energoefektivitāti un vietējo AER izmantošanu centralizētajā siltumapgādē”

⁵⁹ <http://m.likumi.lv/doc.php?id=266406>

4. Meža un saistīto nozaru attīstības politikas pamatprincipi

4.1. Vispārīgie principi

Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes balstās uz Latvijas Meža politikā noteiktajiem pamatprincipiem, ievērojot Latvijas Republikas ratificētās starptautiskās konvencijas un starptautiskos līgumus, valdības parakstītas starptautiskās vienošanās, Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā 2030 noteiktās prioritātes, zinātniski pamatotas Latvijas dabas, sociālās un ekonomiskās likumsakarības un nacionālās meža apsaimniekošanas tradīcijas un pieredzi:

- mežs un meža zeme ir Latvijas nacionālā bagātība, kura apsaimniekojama un vairojama, ievērojot ilgtspējības principu, vienlaikus līdzsvarojot sabiedrības ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās vajadzības un nodrošinot attīstības iespējas, savukārt, valsts meža īpašums ir valsts kapitāls un garants šo vajadzību realizācijai;
- valstiska meža izmantošanas principu regulēšana, lai stabilizētu koksnes resursu ilgtspējīgu pieejamību, radot prognozējamu vidi mežsaimniecības produkcijas pārstrādes attīstībai;
- tiek pilnveidota zinātniski pamatota aizsargājamo teritoriju sistēma, kas nodrošina ekosistēmu, sugu, ģenētisko resursu, meža un ar mežu saistīto biotopu saglabāšanu mežā;
- nosakot saimnieciskās darbības ierobežojumus sabiedrībai pieejamo meža ekosistēmas pakalpojumu nodrošināšanai, meža īpašniekam ir tiesības uz neiegūto ienākumu kompensāciju;
- tiek veicināta tirgus ekonomikas un brīvās konkurences attīstība meža nozarē, veidojot atbilstošu tiesību aktu sistēmu un samazinot valsts iejaukšanos saimnieciskajā darbībā;
- tiek veicināta valsts un privātā partnerība meža nozarē;
- meža nozares attīstības plānošana kopējā Latvijas tautsaimniecības kontekstā ietver ar mežu un meža produktiem saistīto nozaru intereses un iespējas, veicina reģionu līdzsvarotu attīstību;
- plānojojot nozaru attīstību, tiek ņemti vērā meža nozares attīstības mērķi.

4.2. Maksimāli pieļaujamo koku ciršanas apjomu noteikšanas pamatprincipi

Maksimāli pieļaujamā koku ciršanas apjoma noteikšanas mērķis ir regulēt koksnes ražas novākšanu valsts mežos, lai nodrošinātu ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu, stabilu un prognozējamu koksnes produktu piegādi, ievērojot esošos dabas aizsardzības un rekreācijas vajadzībām noteiktos meža apsaimniekošanas ierobežojumus.

Ciršanas apjomu aprēķiniem izmanto aktuālo MVR informāciju, kas ietver meža īpašnieku sagatavotus un VMD apstiprinātus datus (koku suga un mežaudzes vecums, augstums, krāja u.c.) par mežaudzēm un normatīvo aktu noteiktos aprobežojumus mežaudžu apsaimniekošanai.

Maksimāli pieļaujamo koku ciršanas apjomus, ko atļauts nocirst galvenajā cirtē vienā piecgadē, nosaka katram valsts mežu apsaimniekotājam: AS „LVM”, DAP, valsts zinātnisko mežu apsaimniekotājam - Meža pētīšanas stacijai, valsts bruņotajiem spēkiem un profesionālās izglītības izstādēm, sadalījumā par valdošajām koku sugām hektāros un informatīvi no platības atvasinātos kubikmetros.

Maksimāli pieļaujamo koku ciršanas apjomu aprēķina:

- ievērojot meža apsaimniekošanas ekoloģiskos un sociālos nosacījumus, ciršanas apjomu aprēķinā iekļaujot normatīvajos aktos noteiktos mežaudžu meža apsaimniekošanas ierobežojumus;
- pielietojot VMD līdz šim vēsturiski izmantotos galvenās cirtes ciršanas apjomu aprēķinu vienādojumus, kuri nodrošina piesardzīgu meža resursu izmantošanu un ilgtermiņā veicina mežaudžu vecuma struktūras izlīdzināšanu;

- nodrošinot meža resursu izmantošanas ilgtspēju un ciršanas apjomus ilgtermiņā – vairākās nākamajās desmitgadēs;
- ievērojot pieaugušo un pāraugušo audžu platības, CO₂ piesaistes dinamiku un to potenciālās izmaiņas nākamajās desmitgadēs.

Maksimāli pieļaujamo koku ciršanas apjomu atbilstoši Meža likuma deleģējumam aprēķina VMD un apstiprina MK.

Katrs valsts meža apsaimniekotājs nodrošina noteiktā koku ciršanas maksimālā apjoma nepārsniegšanu. Maksimāli pieļaujamā ciršanas apjoma kontroli veic VMD.

Ilgspējīgu meža apsaimniekošanu, t.sk. nocirsto platību ietekmi uz meža resursu ilgtspēju, iegūtās meža produkcijas ietekmi uz meža nozares attīstību novērtē reizi piecos gados atbilstoši MK 2013.gada 7.maija noteikumiem Nr. 248 „Meža ilgtspējīgas apsaimniekošanas novērtēšanas kārtība”, saskaņā ar 6 Paneiropas meža ilgtspējīgas apsaimniekošanas kritērijiem.

Tiek iegūtas jaunas zināšanas par ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu, meža lomu klimata politikas un saistību īstenošanā un vērtētas iespējas tās pielietot ilgtspējīgu ciršanas apjomu noteikšanai.

5. Meža un saistīto nozaru attīstības politikas mērķi

Nemot vērā situāciju meža un saistītajās nozarēs esošās un potenciālās attīstības tendences Latvijā un pasaulē, iekšējās un ārējās vides ietekmes novērtējumu, kā arī to, ka meža nozare būtiski ietekmē Latvijas monetāro stabilitāti un dominē eksporta produkcijas kopapjomā, ZM sadarbībā ar nozares interešu grupām ir formulējusi meža nozares attīstības politikas mērķus:

5.1. Latvijas mežu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un starptautiski atzīta

Tiek īstenota un attīstīta ilgtspējīga meža apsaimniekošana, stabila un prognozējama koksnes produktu piegāde, ievērojot sabiedrības intereses dabas aizsardzībā un rekreācijas vajadzības. Ilgtspējīga apsaimniekošana nozīmē meža un meža zemju pārvaldīšana un izmantošana tādā veidā un apjomā, kas saglabā to bioloģisko daudzveidību, produktivitāti, atjaunošanās spēju, dzīvotspēju un to potenciālu īstenot nozīmīgas ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās funkcijas vietējā, nacionālā un globālā līmenī tagad un nākotnē, un kas nerada draudus citām ekosistēmām.

Latvijas meža nozarei, ir būtiska laba reputācija eksporta tirgos, tāpēc ir tiek veikti pasākumi ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas starptautiskajai atzīšanai un starptautiski salīdzināmai novērtēšanai.

Meža platību palielināšanās ir atkarīga ne tikai no meža nozares centieniem un plānotajiem pasākumiem, bet arī no šādiem faktoriem: (1) lauksaimniecības nozarē pieaug platību maksājuma apjoms par vienu LIZ hektāru, kas palielina konkurenci starp lauksaimniecību un mežsaimniecību uz zemes resursiem, savukārt 2) 2014. gada februārī izdarītie grozījumi Meža likumā atļauj zemes īpašniekam atgriezt zemi lauksaimnieciskā ražošanā, nocērtot meža definīcijai atbilstošu LIZ ieaugušo mežu saskaņā ar koku ciršanas noteikumiem ārpus meža (2012.gada 2.maija MK noteikumi Nr.309 "Noteikumi par koku ciršanu ārpus meža"), līdz ar to, LIZ ieaugusī, meža definīcijai atbilstošā platība, būs atkarīga no lauksaimniecības nozares attīstības iespējām un pārtikas globālā pieprasījuma. Tas nozīmē, ka MSNP 2020 rīcībā nav instrumentu, lai 2020.gadā sasniegtu NAP 2020 plānotos 52.7% mežainuma. Tāpēc MSNP 2020 paredz piesardzīgu attīstības scenāriju: meža platība 2020.gadā saglabājas pašreizējā platībā. Šāda meža platību pieauguma tendences iespējamā samazināšanās, kā arī projekta Rail Baltica īstenošana (iespējamā meža platību samazināšanās 1500 - 2000 ha apjomā), samazina Latvijas kopējo CO₂ piesaistes potenciālu.

5.2. Latvijas meža nozares produkcija ir konkurētspējīga ar augstu pievienoto vērtību un atbilst klienta vajadzībām

Latvijas kokrūpniecībai ir lielas attīstības iespējas augstas pievienotās vērtības produkcijas ražošanas ziņā.

Jānodrošina integrētu nozaru politiku realizāciju valsts, reģionālā un vietējā līmenī, izmantojot ES fondu, un citus valdības rīcībā esošos instrumentus dinamiskas un konkurētspējīgas meža nozares pamatu radīšanai, lai veicinātu kokrūpniecības tālākapstrādes un blakusproduktu ražošanas jaudu attīstību, nomainot esošās tehnoloģijas ar jaunām, nodrošinot vadības un loģistikas kompleksus risinājumus, nozares un saistīto nozaru uzņēmumu specializāciju un sadarbību augstas pievienotās vērtības produktu un pakalpojumu ražošanai un produktivitātes palielināšanu. (pievienoto vērtību šo pamatnostādņu izpratnē veido darba algas, amortizācijas, peļņas un nodokļu summa).

5.3. Meža un saistīto nozaru attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis

Cilvēkresursi un zinātniskais potenciāls un ir priekšnoteikums nozares ilgtermiņa mērķu sasniegšanai.

Jāizveido tāda normatīvā un motivējošā sistēma, kurā valsts, zinātniski pētniecisko institūciju, augstākās un profesionālās izglītības iestāžu, nozares interešu grupu un ražošanas komersantu sadarbība visos līmeņos būtu tāda, kas veicina valsts un privātā finansējuma piesaisti ilgtermiņa, fundamentālo un praktisko zinātnes projektu un programmu, t.sk. Kompetences centru atbalsta programmu īstenošanu. Rezultātā pieaugs augstākas pievienotās vērtības un jaunu produktu un inovatīvu tehnoloģiju īpatsvars meža nozarē.

6. Problēmas, kuras kavē meža un saistīto nozaru attīstības politikas mērķu sasniegšanu

6.1 Meža un meža zemes efektīva apsaimniekošana ir ierobežota, mežsaimniecības potenciāls Latvijā netiek izmantots pilnā apjomā:

- Meža likuma prasībām atbilstošie (Meža likuma 21. pants; 22. pants; 26. panta 1 punkts; 31. panta pirmā daļa; 35. panta otrā daļa) mežsaimnieciskie darbi privātos mežos netiek veikti savlaicīgi un labā kvalitātē;
- nepietiekams meža ceļu tīkla blīvums;
- meža meliorācijas sistēma ir nolietojusies un netiek renovēta un rekonstruēta vajadzīgajā apjomā;
- Latvijas zinātnes potenciāls mežsaimniecības efektivitātes paaugstināšanā un zināšanu pārnesei visā meža apsaimniekošanas ciklā (īpaši privātos mežos) šobrīd netiek pilnā apjomā izmantots;
- nav izveidota sistēma un netiek īstenots sistemātisks meža bioloģiskās daudzveidības monitorings, lai iegūtu un uzturētu zinātniski pamatotu informāciju par bioloģisko daudzveidību saimnieciskajos mežos (mežos, kuru apsaimniekošanas galvenais mērķis ir meža īpašnieka ekonomisko interešu īstenošana);
- normatīvajos aktos nav noteiktas īpaši aizsargājamo meža un ar to saistīto biotopu definīcijas un kvalitātes noteikšanas kritēriji;
- nav veikta īpaši aizsargājamo meža un ar mežu saistīto biotopu kartēšana;
- nav izvērtēts īpaši aizsargājamo sugu, meža un ar mežu saistīto biotopu aizsargājamo platību īpatsvars;
- nav izstrādāti optimālie ĪADT, mikroliegumu, to buferzonu un vides un dabas resursu aizsargjoslu apsaimniekošanas nosacījumi (režīmi);
- grūtības ar dabas aizsardzības datu savietojamību, nepietiekama informācijas apmaiņa starp dažādām informācijas sistēmām, t. sk. starp dabas datu pārvaldības

sistēmu „Ozols”, MVR un as „LVM” rīcībā esošo informāciju par dabiskajiem meža biotopiem;

- nav pietiekams finansējums NMM programmai;
- mazu un vidēju meža īpašumu apsaimniekošanas efektivitāte ir ierobežota;
- meža īpašniekiem publiskie pakalpojumi nav pieejami, izmantojot mūsdienu IT iespējas.

6.2. Sagaidāmais risku pieaugums meža apsaimniekošanā un papildus ieguldījumu nepieciešamība to mazināšanā:

- nepieciešams attīstīt meža ugunsnovērošanas sistēmu, uzlabojot un rekonstruējot esošo uguns novērošanas torņus un aprīkojot tos ar attālinātās novērošanas iekārtām;
- nepietiekams finansējums meža kaitēkļu un slimību dinamikas novērtējumam (monitoringam);
- medījamo dzīvnieku uzskaitē un skaita regulācija populācijās;
- ir apdraudēta ES vienotas sistēmas koksnes laišanai tirgū uzraudzība.

6.3. Apdraudēta meža nozares konkurētspējas un jaunu koksnes produktu un uzņēmumu attīstība:

- kvalificēta darbaspēka ierobežotā pieejamība, elektroenerģijas piegādes izmaksas un cena, ražošanai nepieciešamās infrastruktūra reģionos un citi faktori, kas, salīdzinot ar konkurentvalstīm, ir nelabvēlīgākā stāvoklī, liedz strauji veikt investīcijas tālākapstrādes produktu ražošanā;
- lai arī ik gadu samazinās, tomēr vēl pastāv negodīga konkurence darbaspēka un pakalpojumu tirgū;
- nepietiekama motivācija uzņēmējdarbībai lauku teritorijās, tostarp darba ražīguma un koksni tālākapstrādes attīstībai;
- joprojām nepietiekami attīstīta vietējā pārstrāde t.s. papīrmalkas sortimentiem;
- nepietiekams koksnes produktu, izņemot kurināmā, patēriņš vietējā tirgū mazina biznesa uzsākšanas un izaugsmes iespējas mazajiem, vietējā kapitāla uzņēmumiem;
- iespējama nesabalansētība starp produktivitātes kāpināšanu un prognozējamo algu pieaugumu, kas īpaši var skart MVU;
- uzņēmumos netiek pietiekami izmantotas jaunākās tehnoloģijas un zināšanas;
- meža mašīnas ir novecojušas, jo netiek savlaicīgi investēts to atjaunošanā.

6.4. Izglītības un zinātnes potenciāls, cilvēkresursu prasmes un sabiedrības izpratne nav pietiekamas meža nozarē nosprausto mērķu sasniegšanai:

- pētījumi pilnībā nenodrošina meža nozares attīstības prioritātes;
- nepietiekama zināšanu un tehnoloģiju pārnese, ierobežota pētniecības un testēšanas infrastruktūra;
- nozares attīstības vajadzībām daļēji atbilstošas apmācību programmas un infrastruktūra profesionālās izglītības, augstākās izglītības un kvalifikācijas uzlabošanas sistēmā;
- nepietiekama starptautiskās pieredzes apguve jaunajiem speciālistiem;
- nepietiekama sabiedrības izpratne par koksnes kā atjaunojam resursa izmantošanas priekšrocībām;
- nepietiekama zināšanu pārnese un informācija meža īpašniekiem.

7. Turpmākās rīcības plānojums

Lai novērstu identificētās problēmas sasniegtu izvirzītos mērķus, ir noteikti šādi pamatnostādņu rīcības virzieni un politikas rezultāti 2020. gadam.

MSNP 2020 rīcības virzieni un politikas rezultāti.

1. Latvijas mežu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un starptautiski atzīta (1.mērķis).

1.1.Meža un meža zemes efektīva un ilgtspējīga apsaimniekošana.

Politikas rezultāti:

- 1.1. 1. Nodrošināta meža resursu pieejamību tagad un nākamajām paaudzēm,
- 1.1. 2. Pieaugusi meža kooperatīvā apsaimniekošana,
- 1.1. 3. Meža bioloģiskā daudzveidība saglabāta esošajā līmenī.

1. 2.Meža apsaimniekošanas risku mazināšana

Politikas rezultāti:

- 1. 2.1.Samazinājies mežaudžu dabiskais atmirums.

2. Latvijas meža nozares produkcija ir konkurētspējīga ar augstu pievienoto vērtību un atbilst klienta vajadzībām (2.mērķis).

2.1. Meža nozares konkurētspējas attīstība.

Politikas rezultāti:

- 2.1.1.Pieaudzis meža nozares apstrādātas koksnes produkcijas eksports,
- 2.1.2.Pieaudzis tālāk apstrādes produkcijas īpatsvars.

2.2. Jaunu koksnes produktu un uzņēmumu attīstība

Politikas rezultāti:

2.2.1.Samazinājies apaļo kokmateriālu un kokapstrādes blakusproduktu eksporta īpatsvars

3.Meža nozares attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis (3.mērķis).

3.1. Meža nozares zinātnes attīstība.

Politikas rezultāti:

- 3.1. 1. Pieaugusi meža nozares zinātnisko institūtu konkurētspēja un starptautiskā atpazīstamība,
- 3.1. 2. Nozares zinātniskajiem institūtiem pieauguši ienākumi no meža nozares uzņēmumiem sniegtiem P&A pakalpojumiem.

3.2. Meža nozares izglītības attīstība

Politikas rezultāti:

- 3.2.1. Mežsaimniecības un kokapstrādes mācību programmās pieaudzis studējošo skaits un konkurss uz vienu budžeta vietu.

3.3. Sabiedrības un meža īpašnieku informēšana un izglītošana

Politikas rezultāti:

- 3.3.1. Pieaugušas sabiedrības zināšanas un izpratne par ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu un koksnes produktu pielietošanu,
- 3.3.2. Pieaudzis apsaimniekoto privāto mežu īpatsvars.

Katram mērķim rīcības virziena ietvaros plānoti galvenie pasākumi/uzdevumi, sasniedzamie rezultāti un rezultatīvie rādītāji. Detalizēta informācija sniegta 7.1. tabulā.

MSNP 2020 paredzēto uzdevumu un pasākumu īstenošanas plāns izvirzīto mērķu un politikas rezultātu sasniegšanai, katra mērķa rīcības virziena ietvaros sniegta 7.2.tabulā.

7.1. tabula MSNP 2020 mērķi, rīcības virzieni, politikas un darbības rezultāti un to rezultatīvie rādītāji

Politikas mērķis		1.Latvijas mežu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un starptautiski atzīta			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai		1.1. Meža un meža zemes efektīva un ilgtspējīga apsaimniekošana			
Politikas rezultāts:		Rezultatīvais rādītājs		2018	2020
1.1.1.Nodrošināta meža resursu pieejamību tagad un nākamajām paaudzēm		Meža platība, 1000ha		3260	3260
		Kopējais ikgadējais koksnes krājas pieaugums, m3/ha		7,9	7,9
Darbības rezultāti:					
1.1.1.1.Atbalstīta un īstenota meža vērtības palielināšana, tai skaitā nodrošināta meža apsaimniekošanas CO ₂ piesaistes mērķa izpilde	Izkopto jaunaudžu platība, 1000ha (privātajos/valsts mežos)		15/145	30/220	
	Neproduktīvo mežaudžu platības samazinājums privātajos mežos/valsts mežos, ha		200/800	500/1200	
	Selekcionēta, stādāmā materiāla izmantošana meža atjaunošanā un ieaudzēšanā, % , privātajos/valsts mežos		80/90	90/100	
	Rekonstruēto / uzbūvēto meža autoceļu garums, km valsts mežos		934/990	1478/1364	
	Renovēto meža meliorācijas sistēmu garums, 1000 km privātajos /valsts mežos		2/6	4.6/9.1	
1.1.1.2.Uzlabots meža ilgtermiņa ieguldījums globālajā oglekļa apritē		Ieaudzēto mežaudžu platība privātajās/ AS „LVM” LIZ, 1000ha		0/1	6/1,5
1.1.1.3.Nodrošināta zinātniski pamatotas informācijas ieguve par meža resursiem un zemes izmantošanu	Nodrošināts Nacionālā meža monitoringa programmas finansējums, apjoms, %		100	100	
	Inventarizētā un Meža valsts reģistrā uzturētā meža zemes platība, 1000ha		3370	3410	
1.1.1.4.Pieaugusi meža īpašniekiem sniegtā publiski pieejamo pakalpojumu kvalitāte,		Attālināti pieejamo VMD pakalpojumu skaits		6	6
1.1.1.5.Nodrošināta meža apsaimniekošanas atbilstība normatīvo aktu prasībām		Apvidū pārbaudīto objektu skaits nesamazinās, 1000 gab./gadā		Ne mazāk kā 112	Ne mazāk kā 112
1.1.1.6.Nodrošināta stabila un prognozējama koksnes resursu pieejamība koksnes produktu ražošanai	Koksnes audzēšanai un ieguvei pieejamās platības nesamazinās			x	
	Noteikts maksimālais koku ciršanas apjoms galvenajā cirtē valsts mežos nākamajai piecgadei vismaz gadu iepriekš, reizes		1	1	
Politikas rezultāts:		Rezultatīvais rādītājs		2018	2020
1.1.2.Pieaugusi meža kooperatīvā apsaimniekošana		Atzīto meža īpašnieku kooperatīvu apsaimniekotā platība, 1000ha		50	200
Darbības rezultāti:					
1.1.2.1.Atbalstīta meža īpašnieku kooperācija		Atzīto mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību skaits		10	20

	1.1.2.2. Pilnveidota normatīvā vide, lai veicinātu pašvaldību iesaistīšanos meža īpašnieku kooperatīvu darbībā	Mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajās sabiedrībās iesaistīto pašvaldību, skaits	10	20
Politikas rezultāts:		Rezultatīvais rādītājs	2018	2020
1.1.3.Meža bioloģiskā daudzveidība saglabāta esošajā līmenī		2013.gada 7.maija MK noteikumu Nr.248. „Meža ilgtspējīgas apsaimniekošanas novērtēšanas kārtība” kritērija „ Meža ekosistēmu bioloģiskās daudzveidības uzturēšana, aizsardzība un atbilstoša uzlabošana” indikatoru Nr.1. – Nr. 9. vērtības		
	Darbības rezultāti:			
	1.1.3.1. Nodrošināta zinātniski pamatotas informācijas ieguve par bioloģisko daudzveidību mežā ņemot vērā starptautiski izstrādātas vadlīnijas	Izveidota meža bioloģiskās daudzveidības novērtēšanas sistēma nacionālā meža monitoringa ietvaros	1	1
	1.1.3.2. Nodrošināta meža apsaimniekošanas atbilstība dabas aizsardzības normatīvo aktu prasībām	Meža apsaimniekošanā saudzēti un saglabāti bioloģiski nozīmīgi meža struktūras elementi, platības īpatsvars no kopējās Meža valsts reģistrā reģistrētās meža platības, %	100	100
	1.1.3.3. Nodrošināts atbalsts ĪADT uzturēšanai	Atbalsta maksājumi par saimnieciskās darbības ierobežojumiem Natura 2000 teritorijās, mikroliegumos Natura 2000 teritorijās un mikroliegumos ārpus Natura 2000 teritorijām, 1000 ha	35	50
	1.1.3.4. Veicināta mistrotu mežaudžu ieaudzēšana neizmantotajās LIZ	Ieaudzētas mistrotas mežaudzes, 1000 ha	0	3
	1.1.3.5. Normatīvajos aktos noteiktas īpaši aizsargājamo meža un ar mežu saistīto biotopu definīcijas un kvalitātes noteikšanas kritēriji	Sagatavoti grozījumi Sugu un biotopu aizsardzības likumā un uz tā pamata izdotajos MK noteikumos: “Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu”, Likumu (L), MK noteikumu (MK) skaits	L -1 MK - 2	
	1.1.3.6 Izvērtēts/noteikts īpaši aizsargājamo sugu, meža un ar mežu saistīto biotopu aizsargājamo platību īpatsvars	Sagatavoti priekšlikumi grozījumiem Sugu un biotopu aizsardzības likumā	L - 1	
	1.1.3.7. Pabeigta īpaši aizsargājamo meža un ar mežu saistīto biotopu kartēšana	Iegūta ticama informācija par ES nozīmes īpaši aizsargājamo meža un ar mežu saistīto biotopu izplatību un kvalitāti valstī, biotopu skaits	10	10
	1.1.3.8. Izstrādāti optimālie ĪADT, mikroliegumu, to buferzonu un vides un dabas resursu aizsargjoslu apsaimniekošanas nosacījumi (režīmi)	Sagatavoti grozījumi uz Sugu un biotopu aizsardzības likuma un likuma „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” pamata izdotajos MK noteikumos un Aizsargjoslu likumā	L - 3 MK - 4	

Politikas mērķis		1.Latvijas mežu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un starptautiski atzīta			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai		1.2.Meža apsaimniekošanas risku mazināšana			
Politikas rezultāts:		Rezultatīvais rādītājs		2018	2020
1.2.1.Samazinājies mežaudžu dabiskais atmirums		Dabiskais atmirums, vidēji m^3ha^{-1} gadā		2,0m^3ha^{-1}	1,9m^3ha^{-1}
Darbības rezultāti:					
1.2.1.1. Nodrošināta meža ugunsdrošības uzraudzība un meža ugunsdzēsības darbi pilnā apjomā	Rekonstruēto un uzbūvēto ugunsnovērošanas torņu skaits	17	17		
	Tehniskais nodrošinājums datu ievākšanai par meža ugunsgrēku koordinātēm, platību un konfigurāciju, ierīču skaits	264	419		
	Attālinātās novērošanas sistēmas izveide, novērošanas punktu skaits	6	6		
1.2.1.2.Nodrošināta preventīvie pasākumi mežsaimniecības risku mazināšanai (kaitēkļi, slimības)	Finansējuma apjoms meža kaitēkļu un slimību zinātniskā monitoringa izpildei, %	100	100		
1.2.1.3.Nodrošināts atbalsts meža atjaunošanai pēc dabas katastrofām	Atjaunotas mežaudzes pēc dabas katastrofām, īstenoto projektu skaits)	50	112		
1.2.1.4.Nodrošināta medību saimniecības koordinācija	Medījamo dzīvnieku nodarīto postījumu apmērs	Nepalielinās 0.15 % no meža platības; 1% no LIZ kas pieteikta VPM	Nepalielinās 0.15 % no meža platības; 1% no LIZ kas pieteikta VPM		

Politikas mērķis		2. Latvijas meža nozares produkcija ir konkurētspējīga ar augstu pievienoto vērtību un atbilst klienta vajadzībām			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai		2.1. Meža nozares konkurētspējas attīstība			
Politikas rezultāts:		Rezultatīvais rādītājs		2018	2020
2.1.1.Pieaudzis meža nozares apstrādātas koksnes produkcijas eksports		Meža nozares apstrādātas produkcijas eksports (salīdzināmās cenās) pret iepriekšējo gadu, %		5	5
Darbības rezultāti:					
2.1.1.1. Īstenoti nozares eksporta veicināšanas pasākumi	Meža nozares eksporta veicināšanas pasākumi (izstādes, tirdzniecības misijas,u.c.), skaits	10	15		
	2.1.1.2. Palielinājies darba ražīgums, pārejot uz jaunākās paaudzes tehnoloģijām un iekārtām	Uzņēmumu, kuros veikta tehnoloģiju vai informācijas sistēmu uzlabošana vai nomaiņa, izmantojot vērtības palielinošu koeficientu - 1,5 jaunajām ražošanas tehnoloģiskajām iekārtām,		6 (ar UIN atlaidi)	500 (ar am-

		UIN atlaidi lielajām investīcijām noteiktajās nozarēs, kā arī paātrinātu nolietojuma aprēķinu visām pamatlīdzekļu kategorijām. skaits		ortizāciju)
2.1.1.3. Ieviesti godīgas konkurences priekšnoteikumi darbaspēka tirgū		Valstij piederošu meža apsaimniekotāju izveidota sistēma, lai novērstu koksnes produktu pārdošanu uzņēmumiem ar nepamatotu zemu vidējo darba algu (AS „LVM”, MPS)	2	2
		Valstij piederošu meža apsaimniekotāju izveidotas sistēmas normatīvās vides ietvaros, lai novērstu mežsaimniecisko pakalpojumu iepirkšanu no uzņēmumiem ar nepamatotu zemu vidējo darba algu un pakalpojuma cenu, skaits (AS „LVM”, MPS)	2	2
Politikas rezultāts:		Rezultatīvais rādītājs	2018	2020
2.1.2. Pieaudzis tālāk apstrādes produkcijas īpatsvars		Kokrūpniecības uzņēmumu skaits (ar apgrozījumu virs 140 tūkst. euro)	600	700
	Darbības rezultāti:			
2.1.2.1. Pieaudzis kokrūpniecības augstas pievienotās vērtības produkcijas īpatsvars koksnes tālākapstrādes produktu ražošanā lauku teritorijās		Laukos atbalstīto MVU skaits (Atbalsta kritērijs: saražotās produkcijas vērtība 25 000 €/gadā vienam darbiniekam)	10	20
		Atbalstītas pašvaldības publiskā infrastruktūras izveidei uzņēmējdarbības veicināšanai, skaits	1	3
2.1.2.2. Pieaudzis koksnes produktu patēriņš vietējā tirgū, t.sk. valsts un pašvaldību pasūtījumos		Valsts un pašvaldību pasūtījumos, izmantoto koksnes materiālu īpatsvars, %	5	10
		Atbalstīto rūpniecības uzņēmumu skaits, kuri ieviesuši koksnes kurināmo vai aizstājuši fosilo kurināmo ar koksnes kurināmo, uzņēmumu skaits	10	15

Politikas mērķis	2. Latvijas meža nozares produkcija ir konkurētspējīga ar augstu pievienoto vērtību un atbilst klienta vajadzībām		
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai:	2.2. Jaunu koksnes produktu un uzņēmumu attīstība		
Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	2018	2020
2.2.1. Samazinājies apažo kokmateriālu un kokapstrādes blakusproduktu eksporta īpatsvars	Samazinājies apažo kokmateriālu un kokapstrādes blakusproduktu (NACE 4401; 4403) eksporta īpatsvars, %	-15%	-50%
	Darbības rezultāti:		
2.2.1.1. Atbalstīta investīciju piesaiste pirmreizējās koksnes biomasas un kokapstrādes blakusproduktu pārstrādei	Atbalstīto investīciju apjoms, uzņēmumu skaits	1	3

2.2.1.2. Atbalstīta ārvalstu kompetenču un tehnoloģiju pārnese meža nozares uzņēmumu attīstībai	Atbalstītie uzņēmumi kas veikuši kompetenču un tehnoloģiju pārnesi, skaits	5	10
2.2.1.3. Atbalstīta zināšanu pārnese uzņēmumiem, kas strādā ķīmijas, farmācijas un kosmētikas biznesā par meža koksnes un nekoksnes vērtībām	Realizēto konsultāciju un semināru, skaits	20	50

Politikas mērķis		3. Meža nozares attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai		3.1. Meža nozares zinātnes attīstība			
Politikas rezultāts		Rezultatīvais rādītājs		2018	2020
3.1.1. Pieaugusi meža nozares zinātnisko institūtu konkurētspēja un starptautiskā atpazīstamība		Publikāciju (t.sk., citējamās datu bāzēs), skaits		290 (230)	470 (390)
Darbības rezultāti:					
3.1.1.1. Īstenoti zinātniskie pētījumi, t.sk. zināšanu pārnese, zināšanu apmaiņa un sadarbība ar ārvalstu P&A centriem, Latvijas meža nozares attīstībai prioritārajos pētījumu virzienos RIS3 definētajās Bioekonomikas jomās	Realizēto pētījumu skaits	50	90		
	Piešķirtā finansējuma apjoms, EUR	4,1	9,1		
	No Meža attīstības fonda realizēto pētījumu skaits	6	12		
	Sagatavoto zinātņu doktoru un maģistru skaits	30 (15)	40 (26)		
	Dalība starptautiskās pētniecības programmās (t.sk. Apvārsnis 2020), skaits	6 (2)	11 (5)		
3.1.1.2. Nodrošināta valsts zinātnisko mežu pieejamība meža zinātniskās izpētes, izglītības un tālākpmācības attīstībai	Sadarbība ar ārvalstu zinātniskajiem institūtiem, skaits	10	20		
	Ierīkoto pētniecības un demonstrējumu objektu skaits	40	50		
Nodrošinātā atbalsta apmērs, 1000 EUR		150	300		
Politikas rezultāts:		Rezultatīvais rādītājs		2018	2020
3.1.2. Nozares zinātniskajiem institūtiem pieauguši ienākumi no meža nozares uzņēmumiem sniegtiem P&A pakalpojumiem		Piesaistītā privātā finansējuma apjoms, € milj.		5,9	13,1
Darbības rezultāti:					
3.1.2.1. Veikta zināšanu un tehnoloģiju pārnese meža nozarē, t.sk. ražošanas blakusproduktu (skaidas, šķeldas, mizas u.c.) ekonomiski pamatotai izmantošanai	Komerscabiēdriību un zinātnisko institūtu kopā izveidotu eksperimentālo pilotieciņķņu un ražotņu skaits	6	8		
	Komercializēto produktu un tehnoloģiju skaits	12	15		
	Realizēto patentu un licenču skaits	34	48		
3.1.2.2. Attīstīta mežsaimniecības, kokapstrādes, koksnes ķīmijas un mēbeļrūpniecības pētniecības un testēšanas infrastruktūra	Akreditētās laboratorijas testēšanas metodes, kuras izmanto Latvijas rūpniecības uzņēmumi, skaits	32	33		
	Atbalstītie pētniecības infrastruktūras objekti, skaits	9	12		

Politikas mērķis		3. Meža nozares attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai		3.2. Meža nozares izglītības attīstība			
Politikas rezultāts:		Rezultatīvais rādītājs		2018	2020
3.2.1. Mežsaimniecības un kokapstrādes mācību programmās pieaudzis studējošo skaits un konkurss uz vienu budžeta vietu		LLU MF Studējošo skaits /uzņemšanas konkurss uz vienu budžeta vietu, reitinga koeficients		545/0.9	630/1.5
Darbības rezultāti:					
3.2.1.1. Vidējās profesionālās izglītības kvalitāte, mācību programmas un infrastruktūra atbilst meža nozares attīstības vajadzībām		Ar meža nozares profesionālo izglītību saistītās profesionālajās izglītības iestādēs pilnveidota infrastruktūra, profesionālo izglītības iestāžu skaits	5	10	
3.2.1.2. Augstākās izglītības kvalitāte, studiju programmas un infrastruktūra atbilst meža nozares attīstības vajadzībām		Augstākās izglītības iestādēs (LLU) pilnveidoto studiju programmu skaits	2	5	
		Akadēmiskā personāla un studentu iesaistīšanās ārzemju augstskolu, t.sk. Erasmus, programmā, akadēmiskā personāla skaits	15	30	
		Piesaistīto ārvalstu studentu skaits	10	18	
3.2.1.3. pieaugusi meža nozarē nodarbināto kompetence un produktivitāte		Apmācīto meža nozares vajadzībām atbilstošo speciālistu (mežsaimniecisko darbu veicēji, mašīnu operatori, kokvedēju vadītāji, elektronīķi-tehniķi, ražošanas operatori), skaits	400	620	
3.2.1.4. Meža nozares jaunie speciālisti iesaistīti starptautiskās pieredzes apgūšanā starptautiskās organizācijās		Starptautiskajās organizācijās apmācīto speciālistu (trainee), skaits	1	3	

Politikas mērķis		3. Meža nozares attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai		3.3. Sabiedrības un meža īpašnieku informēšana un izglītošana			
Politikas rezultāts:		Rezultatīvais rādītājs		2018	2020
3.3.1. Pieaugušas sabiedrības zināšanas un izpratne par ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu un koksnes produktu pielietošanu		Uzlabojas sabiedrības viedoklis un izpratne par ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu, sociālajā aptauja, pozitīvi & drīzāk pozitīvi, %		15	20
		Meža nozares organizētajos pasākumos iesaistīto bērnu skaits		45000	75000
Darbības rezultāti:					
3.3.1.1. Uzlabojusies sabiedrības izpratne par		Realizēto sabiedrības izglītošanas pasākumu skaits	10	20	

ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu, koksnes kā atjaunojama resursa, t.sk. energoresursa, priekšrocībām un meža nozares ieguldījumu tautsaimniecībā un sociālajā jomā	MAF finansēti sabiedrības izglītošanas pasākumi, skaits	6	12
	MSAF finansēto projektu skaits	5	10
	MKP sanāksmju skaits gadā	4	4
3.3.1.2. Pieaugusi pašvaldību kompetence un izpratne saskarsmes jautājumos starp meža nozari un pašvaldību	Pašvaldību mācību programmas un informatīvie pasākumi, skaits	30	90
Politikas rezultāts:	Rezultatīvais rādītājs	2018	2020
3.3.2. Pieaudzis apsaimniekoto privāto mežu īpatsvars	Apsaimniekoto mazo (<20ha) privāto mežu īpatsvars, %	70	80
Darbības rezultāti:			
3.3.2.1. Īstenota zināšanu pārnese un informācijas apmaiņa meža īpašniekiem	Realizēto izglītojošo un pieredzes apmaiņas pasākumu skaits meža īpašniekiem	50	100
	MAF finansēto izglītojošo un pieredzes apmaiņas pasākumu skaits	5	10
3.3.2.2. Nodrošināta meža īpašnieku informētība par sev piederošā meža stāvokli un veicamajiem mežsaimnieciskajiem pasākumiem	Meža īpašniekiem sniegto konsultāciju skaits	50	100
3.3.2.3. Pieaugusi meža īpašnieku, mednieku un sabiedrības informētība par medību saimniecību	Sagatavotie un izdotie metodiskie materiāli, rokasgrāmatas, IT atbalsta instrumenti, skaits	5	10
3.3.2.4. Nodrošināta koksnes produktu izcelsmes likumības izsekojamība un uzraudzība Latvijas koksnes tirgū	Koksnes produkti Latvijas tirgū atbilst Eiropas Parlamenta un Padomes regulas (ES) Nr.995/2010 prasībām, %	100	100

7.2. tabula MSNP 2020 paredzēto uzdevumu un pasākumu plāns izvirzīto mērķu un politikas rezultātu sasniegšanai katra mērķa un rīcības virziena ietvaros

Politikas mērķis	1. Latvijas mežu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un starptautiski atzīta			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	1.1. Meža un meža zemes efektīva un ilgtspējīga apsaimniekošana			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais (pieejamais vai indikatīvais) finansējums un tā avoti
1.1.1.1 Atbalstīt un īstenot meža vērtības palielināšanas pasākumus (jaunaudžu kopšana, neproduktīvu mežaudžu nomaiņa, meža atjaunošana ar Latvijā iegūtu augstvērtīgu meža reproduktīvo materiālu, meža infrastruktūras izveide un uzturēšana) un nodrošināt meža apsaimniekošanas CO ₂ piesaistes mērķa izpildi	2015 – 2020	ZM	LAD AS „LVM”	Ieguldījumi mežu ekosistēmas noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanā ELFLA, € 21,3 milj. AS „LVM” € 26,6 milj. Meliorācijas sistēmu renovācija privātie meži: ELFLA, € 85,68 milj. (kopā ar LIZ)

				valsts meži: AS „LVM”, € 23,4 milj. Meža autoceļu pārbūve un jaunu ceļu būvniecība Valsts meži: AS „LVM”, € 167,4 milj.
1.1.1.2. Uzlabot meža ilgtermiņa ieguldījumu globālajā oglekļa apritē	2015 – 2020	ZM	LAD AS „LVM”	Meža ieaudzēšana neizmantotajās LIZ Privātie meži: ELFLA, € 10 milj. Valsts meži: AS „LVM”, € 5,5 milj.
1.1.1.3. Uzturēt aktuālu informāciju par meža resursiem un zemes izmantošanu	2015 – 2020	ZM	LVMI "Silava"	Nacionālais meža monitorings (2017 - 2018) € 760 000 (2019 - 2020) € 760 000 Valsts budžets (jaunā politikas iniciatīva)
	2015 – 2020	ZM	VMD	Meža valsts reģistra uzturēšana (2017 - 2018) € 415 000 (2019 - 2020) € 415 000 Valsts budžets (jaunā politikas iniciatīva)
1.1.1.4. Paaugstināt publiski pieejamo pakalpojumu kvalitāti meža īpašniekiem	2015 – 2020	ZM	VMD	VMD budžeta ietvaros
1.1.1.5. Kontrolēt mežu apsaimniekošanas atbilstību normatīvo aktu prasībām	2015 – 2020	ZM	VMD	VMD budžeta ietvaros
1.1.1.6. Nodrošināt stabilu un prognozējamu koksnes resursu pieejamību koksnes, tostarp kurināmās koksnes, produktu ražošanai	2015 – 2020	ZM	VARAM, VMD	ZM budžeta ietvaros
1.1.2.1. Atbalstīt meža īpašnieku kooperāciju	2015 – 2020	ZM	LAD	Atbalsts ražotāju grupām ELFLA, € 2,78 milj. (kopā ar LS)
1.1.2.2. Pilnveidot normatīvo vidi, lai veicinātu pašvaldību iesaistīšanos meža īpašnieku kooperatīvu darbībā	2016.	ZM	VARAM	ZM budžeta ietvaros
1.1.3.1. Iegūt, uzturēt un regulāri novērtēt zinātniski pamatotu informāciju par bioloģisko daudzveidību	2017 – 2020	ZM, VARAM	LVMI "Silava", VARAM	Meža bioloģiskās daudzveidības monitorings (2017 - 2018) € 200 000 (2019 - 2020) € 200 000 Valsts budžets (jaunā politikas iniciatīva)
1.1.3.2. Uzturēt bioloģisko daudzveidību NATURA 2000 meža teritorijās	2015 – 2020	ZM	LAD	NATURA 2000 kompensācijas maksājumi ELFLA € 24 milj.
1.1.3.3. Nodrošināt kompensācijas meža īpašniekiem par bioloģisko daudzveidību veicinošiem mežsaimnieciskās darbības aprobežojumu rezultātā radītiem zaudējumiem	2015-2020	VARAM, ZM	LAD, DAP	NATURA 2000 kompensācijas maksājumi ELFLA € 24 milj. VARAM budžeta ietvaros, DAP
1.1.3.4. Veicināt mistrotu mežaudžu ieaudzēšanu neizmantotajās	2015-2020	ZM	LAD, VMD	Mistrotu mežaudžu ieaudzēšana LIZ

LIZ				ELFLA, € 5 milj.
1.1.3.5. Izstrādāt un normatīvajos aktos noteikt īpaši aizsargājamo meža un ar mežu saistīto biotopu definīcijas un kvalitātes noteikšanas kritērijus	31.12.2016.	ZM	VARAM, EM, FM	ZM (MAF) budžeta ietvaros
1.1.3.6. Izvērtēt un noteikt īpaši aizsargājamo sugu, meža un ar mežu saistīto biotopu aizsargājamo platību īpatsvaru	31.12.2016.	ZM	VARAM, EM, FM	ZM budžeta ietvaros
1.1.3.7. Veikt īpaši aizsargājamo meža un ar mežu saistīto biotopu kartēšanu	31.12.2018.	VARAM	ZM, DAP	VARAM pārziņā esošais atbalsta pasākums: – Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas un ekosistēmu aizsardzības priekšnoteikumi ⁶⁰
1.1.3.8. Izstrādāt optimālos ĪADT, mikroliegumu, to buferzonu un vides un dabas resursu aizsargjoslu apsaimniekošanas nosacījumus (režīmus)	31.12.2019.	VARAM/ZM	EM, FM	VARAM, ZM budžeta ietvaros

Politikas mērķis	1.Latvijas mežu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un starptautiski atzīta			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	1.2.Meža apsaimniekošanas risku mazināšana			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvīzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais (pieejamais vai indikatīvais) finansējums un tā avoti
1.2.1.1. Veikt un organizēt meža ugunsdrošības uzraudzību un meža ugunsdzēsības darbus	2015 – 2020	ZM	VMD, LAD	(2016 - 2018) € 10,490 milj. (2019 - 2020) € 10,936 milj. Valsts budžets, (jaunā politikas iniciatīva) Uguns novērošanas torņi, tehniskais nodrošinājums, novērošanas kameras ELFLA - € 4,5 milj.
1.2.1.2 Veikt preventīvus pasākumus mežsaimniecības ieguldījumu risku mazināšanai (kaitēkļi, slimības)	2015 – 2020	ZM	LVMI "Silava",	Meža kaitēkļu un slimību monitoringa (2017 - 2018) € 348 000 (2019 - 2020) € 348 000 Valsts budžets, (jaunā politikas iniciatīva)
1.2.1.3. Atbalstīt meža atjaunošanu pēc dabas katastrofām (ugunsgrēki, vēja, sniega postījumi, plūdi, kaitēkļu, slimību masveida izplatība)	2015 – 2020	ZM	LAD, VMD	Ugunsgrēkos un citās dabas katastrofās cietuša meža potenciāla atjaunošana ELFLA, € 1 milj.
1.2.1.4. Koordinēt medību saimniecību	2015 – 2020	ZM	VMD	(2017 - 2018) € 256 300 (2019 - 2020) € 252 200 Valsts budžets, (jaunā politikas iniciatīva)

⁶⁰ 5.4.2.specifiskā atbalsta mērķa "Nodrošināt vides monitoringa un kontroles sistēmas attīstību un savlaicīgu vides risku novēršanu, kā arī sabiedrības līdzdalību vides pārvaldībā" 5.4.2.1.pasākums ""Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas un ekosistēmu aizsardzības priekšnoteikumi

Politikas mērķis	2. Latvijas meža nozares produkcija ir konkurētspējīga ar augstu pievienoto vērtību un atbilst klienta vajadzībām			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	2.1. Meža nozares konkurētspējas attīstība			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais (pieejamais vai indikatīvais) finansējums un tā avoti
2.1.1.1. atbalstīt un īstenot eksporta veicināšanas pasākumus	2016 – 2020	ZM	EM, LIAA	EM pārziņā esošie atbalsta pasākumi: – Starptautiskās konkurētspējas veicināšana ⁶¹ ; – Klasteru programma.
2.1.1.2. Palielināt darba ražīgumu, pārejot uz jaunākās paaudzes tehnoloģijām un iekārtām	2015 – 2020	ZM	EM, FM	Valsts budžets UIN nodokļa atlaides un paātrināta amortizācija (saskaņā ar spēkā esošo normatīvo regulējumu) EM pārziņā esošais atbalsta pasākums: – Finanšu pieejamības sekmēšana ⁶²
2.1.1.3. Atbalstīt godīgu konkurenci darbaspēka tirgū	2016	ZM	FM, VID, AS „LVM”, MPS	ZM Budžeta ietvaros
2.1.2.1. Atbalstīt investīcijas darba vietu izveidošanai lauku teritorijās koksnes tālākapstrādes produktu ražošanā, kurā rada augstu pievienoto vērtību	2015 – 2020 2016 - 2020	ZM	LAD,	Atbalsts MVU radīšanā un attīstīšanā ELFLA, € 46,7 milj. milj. VARAM pārziņā esošais atbalsta pasākums: Publiskā infrastruktūra uzņēmējdarbības veicināšanai ⁶³
2.1.2.2. Veicināt koksnes produktu patēriņu vietējā tirgū, piem., būvniecībā (t.sk. valsts un pašvaldību pasūtījumos par prioritāru noteikt vietējo koku sugu produktu izmantošanu) un enerģētikā	2015 – 2020	ZM	VARAM, EM	ZM Budžeta ietvaros

Politikas mērķis	2. Latvijas meža nozares produkcija ir konkurētspējīga ar augstu pievienoto vērtību un atbilst klienta vajadzībām			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	2.2. Jaunu koksnes produktu un uzņēmumu attīstība			

⁶¹ 3.2.1.specifiskais atbalsta mērķis “Palielināt augstas pievienotās vērtības produktu un pakalpojumu eksporta proporciju”

⁶² 3.1.1.specifiskais atbalsta mērķis “Skmēt MVK izveidi un attīstību, īpaši apstrādes rūpniecībā un RIS3 prioritārajās nozarēs” un 3.1.2.specifiskais atbalsta mērķis “Palielināt straujas izaugsmes komersantu skaitu”

⁶³ 3.3.1. specifiskais atbalsta mērķis „Palielināt privāto investīciju apjomu reģionos, veicot ieguldījumus uzņēmējdarbības attīstībai atbilstoši pašvaldību attīstības programmās noteiktajai teritoriju ekonomiskajai specializācijai un balstoties uz vietējo uzņēmēju vajadzībām”

Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais (pieejamais vai indikatīvais) finansējums un tā avoti
2.2.1.1. Atbalstīt pirmreizējās investīcijas koksnes biomasas un kokapstrādes blakusproduktu pārstrādei	2016 – 2020	ZM	EM, VARAM, LIAA	EM pārziņā esošais atbalsta pasākumi: – Centralizētās siltumapgādes sistēmas ⁶⁴ ; – Energoefektivitāte apstrādes rūpniecības uzņēmumos ⁶⁵ .
2.2.1.2. Atbalstīt ārvalstu kompetenču un tehnoloģiju pārnesi meža nozares uzņēmumu attīstībai	2016 - 2020	ZM	EM, LIAA	EM pārziņā esošie atbalsta pasākumi: – Kompetences centri ⁶⁶ , t.sk., pētniecības un inovatīvu iekārtu iegādei; – Jaunu produktu ieviešana ražošanā.
2.2.1.3. Zināšanu pārnese uzņēmumiem, kas strādā ķīmijas, farmācijas un kosmētikas biznesā par meža koksnes un nekoksnes vērtībām	2016 - 2020	ZM	EM, LIAA	EM pārziņā esošie atbalsta pasākumi: – Kompetences centri ⁶⁷ , t.sk., pētniecības un inovatīvu iekārtu iegādei; – Inovācijas vaučeri; – Inovācijas motivācijas programma ⁶⁸ .

Politikas mērķis	3. Meža nozares attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	3.1. Meža nozares zinātnes attīstība			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais (pieejamais vai indikatīvais) finansējums un tā avoti
3.1.1.1. Koncentrēt pētījumus Latvijas meža nozares attīstībai prioritārajos pētījumu virzienos RIS3 definētajās Bioekonomikas jomās	2016 - 2020	ZM	IZM, EM, LIAA LVMI "Silava" LLU, LV KĶI	IZM pārziņā esošie atbalsta pasākumi: – Praktiskas ievirzes pētījumi ⁶⁹ ; – Granti pēcdoktorantūras pētījumiem; – Inovāciju granti studentiem; Valsts budžeta ietvaros (VPP, LZP granti) ZM (MAF) budžeta ietvaros
3.1.1.2. Veicināt zināšanu pārnesi, zināšanu apmaiņu un sadarbību ar ārvalstu R&D centriem meža nozares prioritārajos	2016 - 2020	ZM	IZM, EM, LIAA	IZM pārziņā esošie atbalsta pasākums: – Atbalsts starptautiskās sadarbības

⁶⁴ 4.3.1.specifiskais atbalsta mērķis "Veicināt energoefektivitāti un vietējo AER izmantošanu centralizētajā siltumapgādē"

⁶⁵ 4.1.1.specifiskais atbalsta mērķis "Veicināt efektīvu energoresursu izmantošanu un enerģijas patēriņa samazināšanu un pāreju uz AER apstrādes rūpniecības nozarē"

⁶⁶ 1.2.1.specifiskais atbalsta mērķis "Palielināt privātā sektora investīcijas P&A"

⁶⁷ 1.2.1.specifiskais atbalsta mērķis "Palielināt privātā sektora investīcijas P&A"

⁶⁸ 1.2.2.specifiskais atbalsta mērķis "Veicināt inovāciju ieviešanu komersantos"

⁶⁹ 1.1.1.specifiskais atbalsta mērķis "Palielināt Latvijas zinātnisko institūciju pētniecisko un inovatīvo kapacitāti un spēju piesaistīt ārējo finansējumu, ieguldot cilvēkresursos un infrastruktūrā"

pētījumu virzienos saskaņā ar RIS3 pasākumu plānu			LVMI "Silava", LLU, LV KĶI MeKA	projektiem ⁷⁰ pētniecībā un inovācijās; Valsts budžeta ietvaros (VPP, LZP granti); ZM (MAF) budžeta ietvaros
3.1.2.1. Nodrošināt valsts zinātnisko mežu atbalsta un platību pieejamību meža zinātniskās izpētes un izglītības attīstībai	2016 - 2020	ZM	LVMI "Silava" LLU, MPS	MPS budžeta ietvaros
3.1.2.2. Atbalstīt zināšanu un tehnoloģiju pārnesi meža nozarē, t.sk. ražošanas blakusproduktu (skaidu, šķeldas, mizas u.c.) ekonomiski pamatotā izmantošanā	2016 - 2020	ZM	IZM, EM LVMI "Silava", LLU, LV KĶI MeKA	EM pārziņā esošais atbalsta pasākums: – Kompetences centri ⁷¹ , t.sk., pētniecības un inovatīvu iekārtu iegādei; Komersantu finansējums
3.1.2.3. Atbalstīt mežsaimniecības, kokapstrādes, koksnes ķīmijas un mēbeļrūpniecības pētniecības un testēšanas infrastruktūras attīstību	2016 - 2020	ZM	IZM, LVMI "Silava" LLU, LV KĶI, MeKA	IZM pārziņā esošais atbalsta pasākums: – P&A infrastruktūras attīstīšana Viedās specializācijas jomās un zinātnisko institūciju institucionālās kapacitātes stiprināšana ⁷² ; Komersantu finansējums

Politikas mērķis	3. Meža nozares attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	3.2. Meža nozares izglītības attīstība			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvīrītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais (pieejamais vai indikatīvais) finansējums un tā avoti
3.2.1.1 Atbalstīt meža nozares vajadzībām atbilstošu apmācību programmu un infrastruktūras izveidi vidējās profesionālās izglītības sistēmā	2016 – 2020	IZM	ZM, Kokrūpniecības NEP	IZM pārziņā esošais atbalsta pasākums: – Profesionālās izglītības infrastruktūras attīstība ⁷³
3.2.1.2. Atbalstīt meža nozares vajadzībām atbilstošu augstākās izglītības kvalitāti, studiju programmu un infrastruktūras pilnveidi	2016 – 2020	ZM	IZM, LLU	IZM pārziņā esošais atbalsta pasākums: – AII infrastruktūras attīstība STEM jomās ⁷⁴ ;

⁷⁰ 1.1.1.specifiskais atbalsta mērķis "Palielināt Latvijas zinātnisko institūciju pētniecisko un inovatīvo kapacitāti un spēju piesaistīt ārējo finansējumu, ieguldot cilvēkresursos un infrastruktūrā"

⁷¹ 1.2.1.specifiskais atbalsta mērķis "Palielināt privātā sektora investīcijas P&A"

⁷² 1.1.1.specifiskais atbalsta mērķis "Palielināt Latvijas zinātnisko institūciju pētniecisko un inovatīvo kapacitāti un spēju piesaistīt ārējo finansējumu, ieguldot cilvēkresursos un infrastruktūrā"

⁷³ 8.1.3.specifiskais atbalsta mērķis "Palielināt modernizēto profesionālās izglītības iestāžu skaitu"

⁷⁴ 8.1.1.specifiskais atbalsta mērķis "Palielināt modernizēto STEM, tajā skaitā medicīnas un radošās industrijas, studiju programmu skaitu"

3.2.1.3. Atbalstīt meža nozarē nodarbināto kompetenču un produktivitātes paaugstināšanu	2016 – 2020	ZM	EM, LIAA LM, VIAA	EM pārziņā esošais atbalsta pasākums: – Atbalsts nodarbināto apmācībām ⁷⁵ IZM sadarbībā ar LM pārziņā esošais atbalsta pasākums: – Mūžizglītība ⁷⁶ ,
3.2.1.4. Atbalstīt jauno speciālistu starptautiskās pieredzes apgušanu starptautiskās organizācijās	2016 - 2020	ZM	LKF, LMĪB	ZM (MAF) budžeta ietvaros

Politikas mērķis	3. Meža nozares attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis			
Rīcības virziens mērķa sasniegšanai	3.3. Sabiedrības un meža īpašnieku informēšana un izglītošana			
Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Nepieciešamais (pieejamais vai indikatīvais) finansējums un tā avoti
3.3.1.1. Uzlabot sabiedrības izpratni par ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu, koksnes kā atjaunojama resursa, t.sk. energoresursa, priekšrocībām un meža nozares ieguldījumu tautsaimniecībā un sociālajā jomā	2015 - 2020	ZM	VARAM, LKF, LMĪB Biedrība „Zaļās mājas”	(2017 - 2018) € 240 000 (2019 - 2020) € 240 000 Valsts budžets (MAF) (jaunā politikas iniciatīva) Privātais finansējums
3.3.1.2. Veicināt pašvaldību kompetenču un izpratnes attīstību saskarsmes jautājumos starp meža nozari un pašvaldību	2015 - 2020	ZM	VARAM, LPS	ZM (MAF) budžeta ietvaros
3.3.2.1. Nodrošināt zināšanu pārnesi un informācijas apmaiņu meža īpašniekiem	2015 – 2020	ZM	LAD, LMĪB, IZM, VIAA LM, NVA	Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi, ELFLA, € 33 milj. (kopā ar LS) IZM sadarbībā ar LM pārziņā esošais atbalsta pasākums: – Mūžizglītība ⁷⁷ , ZM (MAF) budžeta ietvaros
3.3.2.2. Paaugstināt meža īpašnieku informētību par sev piederošā meža stāvokli un veicamajiem mežsaimnieciskajiem pasākumiem	2015 - 2020	ZM	LLKC, LAD, VMD	Konsultāciju pakalpojumi, ELFLA, € 10,4 milj. (kopā ar LS)

⁷⁵ 1.2.2.specifiskais atbalsta mērķis “Veicināt inovāciju ieviešanu komersantos”

⁷⁶ 8.4.1.specifiskais atbalsta mērķis “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci”

⁷⁷ 8.4.1.specifiskais atbalsta mērķis “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci”

3.3.2.3. Paaugstināt meža īpašnieku, mednieku un sabiedrības informētību par medību saimniecību	2015 – 2020	ZM	ZM, VMD	ZM (MSAF) ietvaros
3.3.2.4. Nodrošināt koksnes produktu izcelsmes likumības izsekojamību un uzraudzību Latvijas koksnes tirgū	2015 - 2020	ZM	VMD	(2017-2018) € 109,2 (2019 - 2020) € 109,2 Valsts budžets: (Jaunās politikas iniciatīva)

8. Sākotnējais MSNP2020 sociāli ekonomiskās ietekmes novērtējums

MSNP2020 izstrādes procesā tika veikti aprēķini, par nepieciešamo saimniecisko darbību apjomu meža apsaimniekošanā privātajos un valsts mežos 2015. – 2020.gados, kā arī novērtēta šo darbību ietekme uz meža resursiem un nodarbinātību. Tika noteikti nepieciešamie investīciju apjomi tehnoloģiju modernizācijai un nomaiņai, kā arī tālākapstrādes produkcijas īpatsvara palielināšanai.

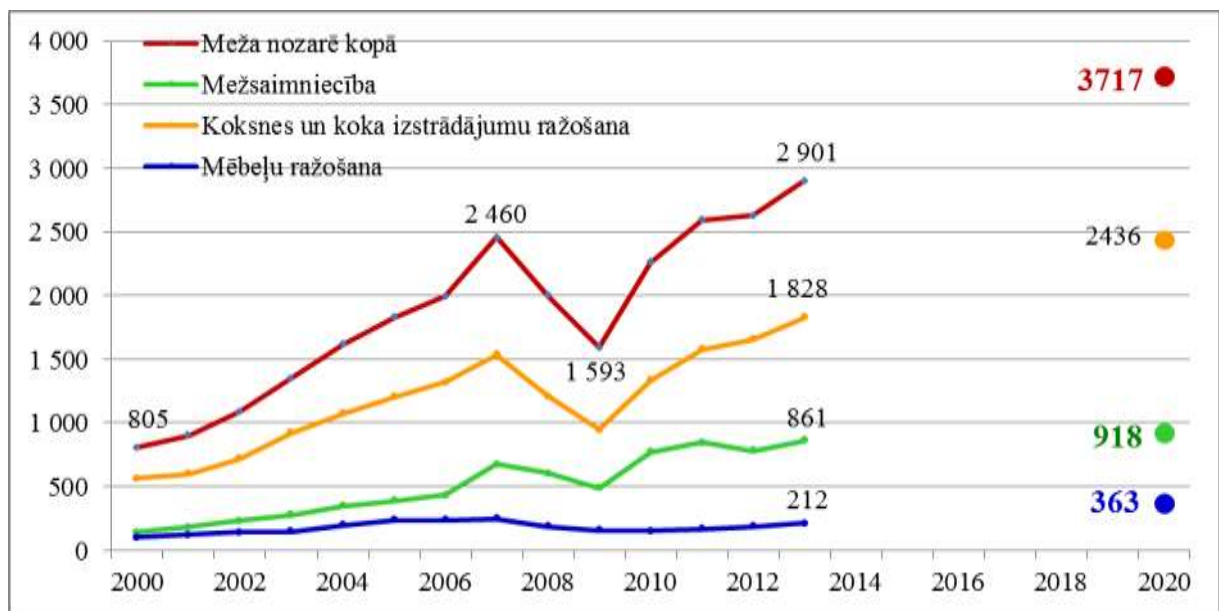
Izvērtējot dažādas meža audzēšanas iespējas aprēķini parādīja, ka MSNP 2020 īstenošanas rezultātā, izkopjot ~250 tūkstošu hektāru jaunaudžu, mežaudžu krāja priežu audzēs galvenās cirtes vecumā palielināsies par 15%, bet pārējo koku sugu audzēs par 20%.

Savukārt, izmantojot meža ieaudzēšanā un atjaunošanā selekcionētu stādmateriālu iespējams iegūt lielāku mežaudžu krāju: priežu audzēs galvenās cirtes vecumā par 20%, egļu un bērzu audzēs par 10%.

MSNP 2020 ietvaros īstenoto mežsaimniecības pasākumu 2015. – 2020.gadā tiks nodrošinātas ~6000 darba vietas (darba gadi).

Veicot aprēķinus par meža nozares kopējo apgrozījuma pieaugumu tika izvērtēti divi iespējamie attīstības scenāriji:

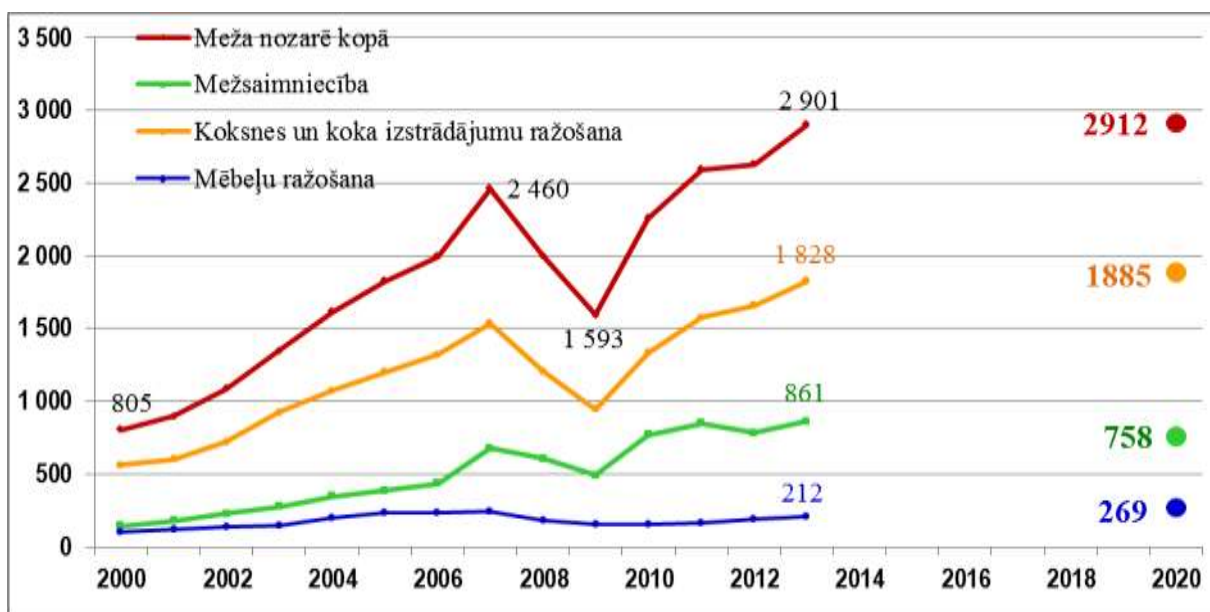
(1) „optimistiskais” attīstības scenārijs (10.attēls) paredz: saglabāt koksnes ieguvu pašreizējā (pēdējo gadu vidējā) koksnes ieguves apjomā un veikt investīcijas tehnoloģiju modernizācijā visā koksnes produktu pievienotās vērtības ķēdē (pirmapstrāde, tālākapstrāde un mēbeļu ražošana). Šāds attīstības scenārijs nodrošinātu pievienotās vērtības pieaugumu saražotajai produkcijai un darba vietu pieaugumu ~10% apjomā.

10.attēls Meža nozares attīstības „optimistiskais” scenārijs, saražotās produkcijas vērtība, 1000 milj. euro

(2) „pesimistiskais” attīstības scenārijs (11.attēls), paredz ciršanas apjomu samazinājumu ~10% apjomā, lēnāku tehnoloģiju un pievienotās vērtības produkcijas īpatsvara pieaugumu. Šis scenārijs paredz darba vietu samazinājumu ~3% apjomā.

„Pesimistiskais” scenārijs, salīdzinot ar „optimistisko” scenāriju, paredz meža nozares apgrozījumu par 805 miljoniem euro mazāku.

11.attēls Meža nozares attīstības „pesimistiskais” scenārijs, saražotās produkcijas vērtība, 1000 milj. euro

MSNP 2020 īstenošanas ietekme uz vidi (uz meža resursiem, bioloģisko daudzveidību, ūdens, augsnes un gaisa kvalitāti, ainavu un kultūrvēsturisko mantojumu un klimata izmaiņām) vērtēta Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma ietvaros Vides pārskatā.

9.Ietekmes uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem novērtējums

Sasniedzot meža un saistīto nozaru attīstības politikas mērķus un rezultātus, tiks panākta pozitīva ietekme uz valsts un pašvaldību budžetiem, jo palielināsies kopējā nozares produkcijas vērtība un produktu ar augstāku pievienoto vērtību ražošana un realizācija, pieaugs meža un saistītajās nozarēs strādājošo skaits, veidosies jauni, konkurētspējīgi komersanti un komersantu klasteri.

Latvijas Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādņēs iekļauto pasākumu īstenošanai tiks piesaistīts privātais, Eiropas Savienības fondu, kā arī valsts budžeta finansējums. Valsts budžeta papildus finansējums plānots tikai no 2017. gada ar likumu noteikto funkciju un uzdevumu īstenošanai, kā arī VMD meža ugunsdrošības un ugunsdzēsības kapacitātes stiprināšanai, tādējādi nodrošinot arī valsts drošības stiprināšanu.

Politikas plānošanas dokumenta ietekme uz valsts un pašvaldību budžetiem

Uzdevums MSNP 2020	Turpmākie trīs gadi (1000 EUR)		
	2016.	2017.	2018.
Kopējās izmaiņas budžeta izdevumos, t.sk.:		6217,53	6601,407
Izmaiņas valsts budžeta izdevumos		6217,53	6601,407
1.1.1.3. Uzturēt aktuālu informāciju par meža resursiem un zemes izmantošanu (VMD, Meža valsts reģistra uzturēšana)			
Kopējās izmaiņas budžeta izdevumos, t.sk.:		207,5	207,5
Izmaiņas valsts budžeta izdevumos		207,5	207,5
1.1.1.3. Uzturēt aktuālu informāciju par meža resursiem un zemes izmantošanu (LVMI "Silava", Nacionālais meža monitorings)			
Kopējās izmaiņas budžeta izdevumos, t.sk.:		380	380

Izmaiņas valsts budžeta izdevumos		380	380
1.1.3.1. Iegūt, uzturēt un regulāri novērtēt zinātniski pamatotu informāciju par bioloģisko daudzveidību (LVMI "Silava, Nacionālais meža monitorings)			
Kopējās izmaiņas budžeta izdevumos, t.sk.:		100	100
Izmaiņas valsts budžeta izdevumos		100	100
1.2.1.1. Veikt un organizēt meža ugunsdrošības uzraudzību un meža ugunsdzēsības darbus (VMD)			
Kopējās izmaiņas budžeta izdevumos, t.sk.:		5051,23	5439,207
Izmaiņas valsts budžeta izdevumos		5051,23	5439,207
1.2.1.2 Veikt preventīvus pasākumus mežsaimniecības ieguldījumu risku mazināšanai, (LVMI "Silava", kaitēkļu un slimību monitorings)			
Kopējās izmaiņas budžeta izdevumos, t.sk.:		174	174
Izmaiņas valsts budžeta izdevumos		174	174
1.2.1.4. Koordinēt medību saimniecību (VMD)			
Kopējās izmaiņas budžeta izdevumos, t.sk.:		130,2	126,1
Izmaiņas valsts budžeta izdevumos		130,2	126,1
3.3.1.1. Uzlabot sabiedrības izpratni par ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu, koksnes kā atjaunojama resursa, t.sk. energoresursa, priekšrocībām un meža nozares ieguldījumu tautsaimniecībā un sociālajā jomā, (MAF)			
Kopējās izmaiņas budžeta izdevumos, t.sk.:		120	120
Izmaiņas valsts budžeta izdevumos		120	120
3.3.2.4. Nodrošināt koksnes produktu izcelsmes likumības izsekojamību un uzraudzību Latvijas koksnes tirgū (VMD)			
Kopējās izmaiņas budžeta izdevumos, t.sk.:		54,6	54,6
Izmaiņas valsts budžeta izdevumos		54,6	54,6

Zemkopības ministrs

J.Dūklavs